

WYKONANO

W 2017 R.

PRZEKAZANO

SZKOŁA MOŻE BYĆ
MIEJSCEM GDZIE DZIECI NIE
MUSZĄ SIĘ BAĆ!

RAPORT Z BADAŃ

REKOMENDACJE I SCENARIUSZE DLA SZKÓŁ

Szkoła Bez Przemocy – raport z badania ankietowego realizowanego w ramach Narodowego Programu Zdrowia przez Fundację Korczaka.

Synteza wyników ilościowych i jakościowych (N=100)

Partnerzy projektu:

Uczelnia Korczaka Kuratorium Oświaty w Gdańsku

Narzędzia, plan i realizacja badań:

dr Iga **Kazmierczyk**
koordynatorka badań
naukowych, ekspert

prof. dr hab.
Mirośław **Grewiński**
ekspert

dr Agata **Jastrzębowska**
ekspert

Aleksandra **Fluks**
specjalista ds. badań

Tomasz **Mirecki**
członek zespołu badawczego,
analiza wyników

Agnieszka **Baranowska**
ekspert

Joanna **Michalak**
ekspert

Patrycja **Borkowska**
specjalista ds. badań

Karolina **Wyrwicz**
członek zespołu badawczego,
analiza wyników

Jolanta **Jankowska-
Żmich**
ekspert

Marta **Badowska**
ekspert

Piotr **Opitz**
redaktor scenariuszy

Alicja **Zielińska**
koordynatorka projektu,
ekspert, członek zespołu
badawczego

prof. nadzw. dr hab.
Barbara **Skalbania**
ekspert

Grzegorz **Babicki**
ekspert

Wiktoria **Krajewska**
specjalista ds. badań

Leszek **Dowgiałło**
ekspert

Katarzyna **Gęba**
ekspert

Monika **Jastrzębska-Opitz**
koordynator naboru, specjalista
ds. badań

Marcin **Treder**
ekspert

Dofinansowano z budżetu państwa w ramach Narodowego Programu Zdrowia.

Zadanie: Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej - realizacja projektów edukacyjnych.

Tytuł projektu: Szkoła Bez Przemocy

Kwota dofinansowania: 95.000 PLN

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

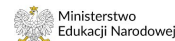
Spis treści

Wprowadzenie	5
1. Ramy analityczne i kryteria interpretacji	5
2. Problemy badawcze i ich operacjonalizacja	6
4. Metodologia badania	7
5. Wyniki badania.....	8
5.1. Działania szkół w zakresie przeciwdziałania przemocy rówieśniczej.....	8
5.2. Grupy odbiorców działań	10
5.3. Zasoby wspierające działania	11
5.4. Relacja między zasobami a deklarowaną skutecznością działań.....	13
5.5. Skuteczność działań antyprzemocowych	14
5.6. Diagnoza i monitoring jako komponent skuteczności	15
5.7. Adaptowalność (transferowalność) i trwałość	16
5.8. Czynniki warunkujące i bariery realizacji działań antyprzemocowych	19
5.9. Profil szkoły wysokiej skuteczności w przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej.....	21
1. Zasoby jako warunek konieczny, lecz niewystarczający	21
2. Systemowość działań i formalizacja procedur	21
3. Diagnoza i monitoring jako kluczowy mechanizm skuteczności	22
4. Szeroki, lecz zróżnicowany zakres oddziaływań.....	22
5. Logika działań: od interwencji do kultury szkoły.....	22
6. Relacje i działanie a nie jedynie formalne procedury	23
6. Programy profilaktyczne a skuteczność działań – triangulacja wyników ankiety 1 i 2	24
6.1 Top 10 programów o potwierdzonym profilu skuteczności (A1).....	24
6.2. Krótka charakterystyka programów (TOP 10)	26
6.3. Standard reagowania w sytuacji przemocy rówieśniczej.....	29
6.4. Syntetyczny obraz „co działa” i „co trzeba wzmocnić” (na podstawie P15–P19)	33
6.5 Programy w szkołach spełniających kryteria BEST (A2→A1)	34
7. Rekomendacje i wnioski.....	35
7.1.Wnioski z całości badań	35
7.1.1 Profilaktyka przemocy w szkołach ma charakter powszechny, a nie incydentalny	35
7.1.2 O skuteczności nie przesądza sama obecność zasobów, tylko sposób ich użycia	35
7.1.3 Systemowość działań jest najsilniej powiązana z deklarowaną skutecznością	36
7.1.4 Efekty są najczęściej dostrzegane w obszarze relacji i klimatu – rzadziej w twardych wskaźnikach.....	37

Szkola Bez Przemocy

7.1.5 Innowacyjność jest umiarkowana: dominuje elastyczne dostosowanie i współpraca z zewnątrz, rzadziej partycypacja uczniów.....	37
7.1.6 Adaptowalność i „przenoszalność” dobrych praktyk to najsłabsze ogniwo.....	38
7.1.7 Standard reagowania: mocny filar po zgłoszeniu i w pracy z klasą – słabsze ogniwo w roli nauczyciela-świadka	39
7.1.8 Wobec sprawcy dominuje logika regulaminowa; komponent rozwojowy (SEL) jest słabszy.....	39
7.1.9 Podsumowanie integrujące: „model szkoły skutecznej” i trzy priorytety rozwojowe	40
7.2.Rekomendacje.....	41
Rekomendacja 1: Od modeli eksperckich do modeli partycypacyjnych.....	41
Rekomendacja 2: Poszerzenie rozumienia „społeczności szkolnej” jako zasobu antyprzemocowego.....	42
Rekomendacja 3: Wzmocnienie partycypacyjnej diagnozy i monitoringu	42
Rekomendacja 4: Przesunięcie akcentu z interwencji na kulturę relacji	43
Rekomendacja 5: Standaryzacja dobrych praktyk z komponentem partycypacyjnym	43
Rekomendacja 6: Standaryzacja warunków pracy koniecznych do działań profilaktycznych	44
8. Wnioski z debaty ekspertów.....	44
8.1. Rekomendacje ekspertów	44
8.2. Dobre praktyki do wdrożenia w szkołach.....	45
8.3. Jak wdrażać – ścieżka wdrożeniowa	46
Załączniki	48
Załącznik 1. Check-lista dla organów prowadzących (gmina/powiat).....	48
Załącznik 2. Check-lista dla dyrektorów szkół.....	50
Załącznik 3. Wpis do Programu Wychowawczo-Profilaktycznego szkoły.....	52
Załącznik 4. Ankiety badawcze	55
Załącznik 5. Kampania „Mów do mnie grzecznie” Uczelnia Korczaka	56
Scenariusze zajęć.....	57
SZKOŁA PODSTAWOWA.....	57
1. Scenariusz zajęć dla uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej.....	57
Materiały do druku:	62
2. Scenariusz zajęć dla uczniów klas 4–6 szkoły podstawowej.....	65
3. Scenariusz zajęć dla uczniów klas 7–8 szkoły podstawowej	73
SZKOŁA PONADPODSTAWOWA	80
4. Scenariusz zajęć dla uczniów klasy 1 szkoły ponadpodstawowej.....	80
5. Scenariusz zajęć dla uczniów klas 2–5 szkoły ponadpodstawowej.....	86

Wprowadzenie

Przemoc rówieśnicza pozostaje jednym z najpoważniejszych wyzwań współczesnej szkoły – zarówno w wymiarze wychowawczym, jak i organizacyjnym. Nie jest to zjawisko marginalne, lecz problem, który przenika codzienność edukacyjną, wpływając na klimat szkoły, poczucie bezpieczeństwa i jakość relacji między uczniami. Skuteczne przeciwdziałanie nie może ograniczać się do reakcji na pojedyncze incydenty – wymaga myślenia systemowego, planowania i konsekwentnego wdrażania działań obejmujących całą społeczność szkolną. To proces, który łączy profilaktykę, interwencję i budowanie kultury dialogu, a jego powodzenie zależy od spójności i trwałości rozwiązań. W tym kontekście kluczowe staje się pytanie: jakie praktyki szkoły realizują w rzeczywistości, jak organizują swoje działania i jakie efekty – w ich własnej ocenie – osiągają? Odpowiedź na to pytanie jest nie tylko diagnozą stanu obecnego, ale także punktem wyjścia do refleksji nad tym, jak szkoły uczą się jako instytucje, jak adaptują doświadczenia i jak mogą wzmacniać kulturę bezpieczeństwa w perspektywie długofalowej.

1. Ramy analityczne i kryteria interpretacji

Analiza wyników badania została przeprowadzona w logice oceny dobrych praktyk edukacyjnych, z wykorzystaniem trzech uzupełniających się kryteriów analitycznych: skuteczności, innowacyjności oraz adaptowalności (transferowalności). Przyjęcie takiej perspektywy metodologicznej pozwala odejść od prostego opisu i katalogowania działań podejmowanych przez szkoły na rzecz pogłębionej refleksji nad tym, jak działania te są projektowane, w jakich warunkach przynoszą efekty oraz jaki mają potencjał rozwojowy i systemowy. Analiza nie koncentruje się zatem na pojedynczych inicjatywach, lecz traktuje działania antyprzemocowe jako elementy szerszych modeli organizacyjnych funkcjonujących w szkołach.

Kryterium skuteczności odnosi się nie tylko do deklarowanych rezultatów, takich jak zmniejszenie liczby incydentów przemocy rówieśniczej, wzrost poczucia bezpieczeństwa uczniów czy poprawa relacji w społeczności szkolnej, lecz także do obecności mechanizmów umożliwiających ich osiągnięcie i podtrzymywanie. Innowacyjność analizowana jest nie jako wprowadzanie nowości dla samych nowości, lecz jako sposób organizacji pracy i doboru metod adekwatnych do złożoności

problemu przemocy rówieśniczej. Kryterium adaptowalności dotyczy natomiast zdolności szkół do utrwalania wypracowanych rozwiązań oraz ich przenoszenia poza kontekst pojedynczej placówki.

2. Problemy badawcze i ich operacjonalizacja

Przyjęta metodologia badania została podporządkowana zestawowi problemów badawczych odnoszących się do sposobu, w jaki szkoły organizują i realizują działania z zakresu przeciwdziałania przemocy rówieśniczej. Problemy badawcze sformułowano w perspektywie systemowej – nie jako pytania o skuteczność pojedynczych interwencji, lecz jako pytania o modele działań, ich strukturę, uwarunkowania oraz potencjał rozwojowy.

1. Jaki jest zakres i charakter działań antyprzemocowych podejmowanych przez szkoły? Problem ten dotyczy ustalenia, jakie działania antyprzemocowe są realizowane w szkołach, jak często są podejmowane, jaki mają zasięg oraz do jakich grup społeczności szkolnej są adresowane. Jego operacjonalizacja obejmuje pytania o częstotliwość działań, liczbę odbiorców w skali roku oraz grupy adresatów (uczniowie, nauczyciele, rodzice, pracownicy niepedagogiczni).

2. Jakie cechy strukturalne i organizacyjne mają działania antyprzemocowe realizowane w szkołach? Problem ten odnosi się do form, organizacji i zasobów działań, w tym do stopnia ich planowości i formalizacji. Operacjonalizacja obejmuje pytania o formy działań, wykorzystywane zasoby kadrowe, organizacyjne i finansowe oraz sposób organizacji odpowiedzialności za ich realizację.

3. W jakim stopniu działania szkół odpowiadają na diagnozowane problemy przemocy rówieśniczej? Problem ten dotyczy relacji między rozpoznawaniem problemów a podejmowanymi działaniami. Obejmuje pytania o formy przemocy identyfikowane w szkołach, sposoby prowadzenia diagnozy i monitoringu oraz ocenę dopasowania działań do zdiagnozowanych potrzeb.

4. Jaki poziom skuteczności i trwałości działań antyprzemocowych deklarują szkoły? Problem ten koncentruje się na pytaniu o efekty działań oraz mechanizmy ich podtrzymywania

w czasie. Operacjonalizacja obejmuje pytania o deklarowane rezultaty, sposoby monitorowania i ewaluacji oraz formułowanie wniosków i rekomendacji.

5. Jakie elementy innowacyjności występują w działaniach podejmowanych przez szkoły? Problem ten dotyczy sposobów organizacji pracy i doboru metod, w tym współpracy z podmiotami zewnętrznymi oraz roli uczniów w inicjowaniu i współtworzeniu działań. Szczególną uwagę poświęcono rozróżnieniu między modelami eksperckimi a partycypacyjnymi.

6. W jakim stopniu działania szkół mają potencjał adaptacji i transferu do innych placówek? Problem ten odnosi się do zdolności szkół do dokumentacji działań, utrwalania rozwiązań oraz ich replikowalności. Operacjonalizacja obejmuje pytania o dokumentowanie, ewaluację oraz przygotowanie działań do upowszechniania.

7. Jakie uwarunkowania i bariery wpływają na realizację działań antyprzemocowych w szkołach? Ostatni problem badawczy dotyczy czynników organizacyjnych, zasobowych i relacyjnych sprzyjających lub ograniczających realizację działań, w tym współpracy z rodzicami i instytucjami zewnętrznymi.

4. Metodologia badania

Badanie miało charakter sondażu diagnostycznego realizowanego metodą ankiety internetowej. W projekcie zastosowano dwa moduły pomiaru: Ankieta 1 (A1; N=170 szkół), która obejmowała m.in. informacje o realizowanych programach/projektach profilaktycznych oraz deklarowaną samoocenę ich efektów, oraz Ankieta 2 (A2; N=100 szkół), która koncentrowała się na praktykach reagowania w sytuacjach przemocy rówieśniczej (m.in. pytania P15–P19). Jednostką analizy była szkoła (odpowiedź osoby działającej w roli instytucjonalnej, np. dyrektora, pedagoga/psychologa szkolnego, koordynatora bezpieczeństwa). Ankiety 1 i 2 stanowią załącznik do niniejszego raportu.

Wartości procentowe prezentowane w rozdziałach wynikowych odnoszą się do odsetka szkół w danym module badania. W analizach A2 (N=100) 1 odpowiedź szkoły odpowiada 1 punktowi procentowemu. W pytaniach wielokrotnego wyboru odsetki wskazują udział szkół, które zaznaczyły daną kategorię, dlatego sumy odsetków w obrębie pojedynczego pytania mogą przekraczać 100%. W analizach A1 odsetki oraz N odnoszą się do liczby szkół deklarujących

realizację danego programu oraz do deklarowanej samooceny efektów w tej grupie. Zestawienia A1↔A2 (por. rozdz. 6.1) należy interpretować jako współwystępowanie, bez przesądzenia o kierunku zależności.

Ograniczenia badania: dane mają charakter deklaracyjny (samoopis szkół), a pomiar jest przekrojowy; w konsekwencji wnioski dotyczą wzorców i tendencji, nie pozwalają natomiast na wnioskowanie przyczynowe. Występuje także ryzyko selekcji (do udziału częściej mogą przystępować szkoły aktywne w obszarze profilaktyki) oraz zróżnicowania interpretacji pytań przez respondentów. W raporcie minimalizowano to ryzyko poprzez triangulację dwóch modułów (A1 i A2) oraz ostrożne formułowanie wniosków.

5. Wyniki badania

5.1. Działania szkół w zakresie przeciwdziałania przemocy rówieśniczej

Zgromadzone dane jednoznacznie wskazują, że w badanych szkołach działania z zakresu przeciwdziałania przemocy rówieśniczej mają w przeważającej mierze charakter **systemowy**, a nie incydentalny. Świadczy o tym przede wszystkim wysoka **częstotliwość realizacji działań** oraz ich trwałe wpisanie w codzienne funkcjonowanie szkoły.

Ponad cztery na dziesięć szkół (**40%**) deklarują prowadzenie działań antyprzemocowych **codziennie (27%)** lub **kilka razy w tygodniu (13%)**. Tak wysoki poziom intensywności należy interpretować nie jako organizowanie odrębnych interwencji każdego dnia, lecz jako **stałą obecność elementów profilaktyki i reagowania w bieżącej pracy wychowawczej**– m. in. systematyczne reagowanie na sytuacje przemocowe, codzienną obserwację relacji rówieśniczych, bieżącą dostępność specjalistów czy konsekwentne stosowanie procedur. Jednocześnie 38% szkół wskazuje działania realizowane kilka razy w miesiącu (18%) lub kilka razy w roku (21%), co sugeruje funkcjonowanie **cyklicznych programów, warsztatów i działań tematycznych**, uzupełniających codzienną praktykę wychowawczą.

Z metodologicznego punktu widzenia istotne jest, że jedynie 15% szkół określa swoje działania jako sporadyczne lub nieregularne, a wskazania typu „raz w roku” lub „inne, doraźne”

pojawiają się marginalnie. Oznacza to, że w badanej próbie **dominują modele działań planowych**, choć o zróżnicowanym stopniu intensywności.

Analiza **zasięgu działań** jednoznacznie potwierdza ich **masowy i powszechny charakter**. Aż 80% szkół deklaruje objęcie działaniami ponad trzech czwartych uczniów, w tym 64% szkół wskazuje, że działania mają charakter ogólnoszkolny i obejmują 100% uczniów. Tylko 9% placówek obejmuje działaniami mniej niż połowę populacji uczniowskiej. Taki rozkład odpowiedzi wskazuje, że przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej realizowane jest przede wszystkim w logice **profilaktyki uniwersalnej**, a nie wyłącznie jako działania selektywne lub interwencyjne skierowane do wąskich grup ryzyka.

Z perspektywy metodologii oceny dobrych praktyk ma to dwojakie znaczenie. Z jednej strony **działania powszechne sprzyjają budowaniu wspólnych norm, języka reagowania i kultury bezpieczeństwa**, co stanowi fundament skutecznej profilaktyki. Z drugiej strony tak szeroki zasięg może prowadzić do **rozmycia intensywności oddziaływań wobec uczniów najbardziej zagrożonych przemocą**, jeśli nie jest uzupełniany działaniami selektywnymi lub indywidualnymi. Dane ankietowe nie pozwalają jednoznacznie ocenić skali łączenia obu podejść, jednak dominacja wskazań dotyczących pełnego zasięgu sugeruje przewagę podejścia szerokiego.

Podobny obraz wyłania się z analizy liczby odbiorców działań w skali roku. W 68% szkół działania obejmują ponad 200 osób, a w 43% placówek przekraczają 400 uczestników rocznie. Oznacza to, że **przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej nie stanowi marginalnego dodatku do działalności szkoły, lecz jest jednym z kluczowych obszarów pracy wychowawczej**, angażującym znaczną część społeczności szkolnej. Jednocześnie niewielki odsetek szkół wskazujących bardzo małą liczbę odbiorców (do 50 osób) sugeruje, że działania stricte indywidualne lub małogrupowe – takie jak mediacje, wsparcie terapeutyczne czy intensywna praca z konkretnymi przypadkami – są słabiej reprezentowane w percepcji respondentów lub rzadziej identyfikowane jako odrębne działania antyprzemocowe, mimo że mogą mieć kluczowe znaczenie dla skuteczności interwencji.

Istotnym elementem obrazu działań jest również obecność oddziaływań kierowanych do dorosłych. Ponad połowa szkół (54%) obejmuje działaniami nauczycieli i wychowawców, a 39% szkół – rodziców i opiekunów. Wskazuje to na **rosnącą świadomość, że skuteczne**

przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej wymaga oddziaływań wielopoziomowych, wykraczających poza bezpośrednią pracę z uczniami. Jednocześnie relatywnie niski odsetek działań kierowanych do pracowników niepedagogicznych (14%) sugeruje, że potencjał całej społeczności szkolnej jako środowiska ochronnego nie jest w pełni wykorzystywany, mimo że to właśnie ta grupa często obserwuje nieformalne interakcje uczniów w przestrzeniach wspólnych szkoły.

5.2. Grupy odbiorców działań

Najczęściej reprezentowaną w badaniu grupą są uczniowie klas IV–VI (71%) oraz klas I–III oraz VII–VIII (po 69%). Oznacza to, że działania antyprzemocowe mają w większości przypadków charakter **powszechny i przekrojowy** w obrębie szkoły podstawowej, a nie selektywny czy ograniczony do wybranych roczników.

Tak wysoki poziom objęcia działań uczniów na wszystkich etapach edukacji podstawowej sugeruje, że szkoły postrzegają przemoc rówieśniczą jako **problem systemowy**, a nie incydentalny lub charakterystyczny wyłącznie dla określonego wieku. Jednocześnie można interpretować to jako przejaw podejścia profilaktycznego opartego na założeniu ciągłości oddziaływań – od wczesnej edukacji po etap dorastania – co jest zgodne z rekomendacjami literatury przedmiotu dotyczącymi zapobiegania przemocy szkolnej.

Istotnym, choć wyraźnie słabszym, obszarem oddziaływań są **dorośli funkcjonujący w środowisku szkolnym**. Ponad połowa szkół (54%) deklaruje kierowanie działań do nauczycieli i wychowawców. Wskazuje to na relatywnie szeroką świadomość roli kadry pedagogicznej w zapobieganiu i reagowaniu na przemoc rówieśniczą. Jednocześnie fakt, że niemal połowa szkół nie obejmuje nauczycieli systematycznymi działaniami w tym obszarze, może świadczyć o nadal ograniczonym traktowaniu kompetencji dorosłych jako kluczowego zasobu profilaktycznego, a nie jedynie wykonawczego.

Jeszcze rzadziej adresatami działań są rodzice i opiekunowie (39%). Ten wynik wskazuje na wyraźną lukę w zakresie współpracy szkoły z rodziną w obszarze przeciwdziałania przemocy. Pomimo powszechnego uznania roli środowiska domowego w kształtowaniu postaw i zachowań

dzieci, działania skierowane do rodziców pozostają dodatkiem, a nie standardowym elementem strategii antyprzemocowych.

Analogiczny odsetek wskazań dotyczy **specjalistów szkolnych** (pedagogów i psychologów). Choć ich obecność w działaniach jest znacząca, dane sugerują, że specjaliści częściej pełnią funkcję wsparcia interwencyjnego niż podmiotów objętych systematycznym rozwojem kompetencji lub uczestników długofalowych programów profilaktycznych.

Relatywnie niski udział **pracowników niepedagogicznych** w działaniach antyprzemocowych w badanych szkołach (14%) wskazuje na istotne ograniczenia zakresu działań. Marginalne uwzględnianie pracowników niepedagogicznych świadczy o wąskim rozumieniu środowiska wychowawczego szkoły, mimo że to właśnie ta grupa często obserwuje nieformalne interakcje uczniów w przestrzeniach wspólnych (korytarze, szatnie, stołówki).

Podsumowując, struktura odbiorców działań antyprzemocowych wskazuje **nasiloną orientację uczniocentryczną**, z wyraźnie słabszym komponentem działań skierowanych do dorosłych i całej społeczności szkolnej. Choć takie podejście pozwala na szerokie dotarcie do dzieci i młodzieży, jednocześnie ogranicza potencjał systemowy i długofalowy działań, który wymaga spójnego zaangażowania uczniów, nauczycieli, rodziców oraz pozostałych pracowników szkoły.

5.3. Zasoby wspierające działania

Analiza zasobów wykorzystywanych przez szkoły do realizacji działań antyprzemocowych wskazuje na wyraźną dominację **zasobów kadrowych i specjalistycznych zlokalizowanych wewnątrz placówek**, przy jednoczesnym relatywnie słabszym wykorzystaniu zasobów o charakterze wyspecjalizowanym i innowacyjnym. W obszarze zasobów kadrowych kluczową rolę odgrywają szkolni specjaliści. Zdecydowana większość badanych szkół deklaruje dostęp do pedagoga szkolnego (96%) oraz psychologa szkolnego (93%), **co świadczy o silnym osadzeniu działań antyprzemocowych w strukturach pomocy psychologiczno-pedagogicznej**. Wysoki odsetek wskazań dotyczy również pedagogów specjalnych (79%), co sugeruje, że szkoły postrzegają problem przemocy rówieśniczej także w kontekście zróżnicowanych potrzeb edukacyjnych i rozwojowych uczniów. Jednocześnie dane pokazują, że **zasoby stricte**

koordynacyjne i przywódcze są wykorzystywane znacznie rzadziej. Funkcjonowanie formalnego lidera lub koordynatora działań antyprzemocowych deklaruje jedynie niewielka część szkół (11%). Może to wskazywać, że **odpowiedzialność za przeciwdziałanie przemocy jest w wielu placówkach rozproszona** pomiędzy różne osoby i zespoły, co potencjalnie utrudnia strategiczne planowanie, spójność działań oraz ich systematyczną ewaluację.

Warto zwrócić uwagę na relatywnie niski poziom wykorzystania zasobów związanych z **mediacją i partycypacją rówieśniczą**. Tylko niewielka część szkół wskazuje na obecność przeszkolonych mediatorów rówieśniczych (16%), co sugeruje, że **działania antyprzemocowe są w przeważającej mierze realizowane w modelu ekspercko-interwencyjnym**, a nie partycypacyjnym, opartym na aktywnym włączaniu uczniów w rozwiązywanie konfliktów.

W zakresie zasobów organizacyjnych szkoły wykazują wysoki poziom formalizacji działań. Zdecydowana większość placówek deklaruje posiadanie procedur reagowania na przemoc rówieśniczą (80%) oraz wewnętrznych programów profilaktycznych (76%), co świadczy o instytucjonalnym zakorzenieniu działań antyprzemocowych. Szczególnie istotne jest również powszechne wskazywanie na współpracę z instytucjami lokalnymi, takimi jak poradnie psychologiczno-pedagogiczne, ośrodki pomocy społecznej czy policja (84%). Ten wynik sugeruje, że szkoły postrzegają przeciwdziałanie przemocy jako zadanie wymagające międzyinstytucjonalnej współpracy, wykraczającej poza własne zasoby.

Jednocześnie **rzadziej występują stałe, długofalowe partnerstwa projektowe** z organizacjami pozarządowymi, uczelniami czy fundacjami (31%). Może to wskazywać, że współpraca zewnętrzna ma częściej charakter interwencyjny lub okazjonalny, a nie rozwojowy i systemowy, co ogranicza potencjał innowacyjności i adaptowalności działań.

Analiza zasobów finansowych pokazuje, że podstawą finansowania działań antyprzemocowych są przede wszystkim środki własne szkół (73%), a w dalszej kolejności środki samorządowe (43%). Udział w projektach grantowych deklaruje około jednej trzeciej badanych placówek (34%), wsparcie darczyńców i sponsorów (13%), co wskazuje na umiarkowaną zdolność szkół do pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania. Jednocześnie istotna, choć mniejszościowa, grupa szkół wskazuje na brak dedykowanych środków finansowych (15%), co może wpływać na incydentalność działań lub ograniczać ich skalę i trwałość.

Podsumowując, szkoły dysponują **silnym zapleczem specjalistycznym i formalno-organizacyjnym**, co sprzyja skuteczności podstawowych działań antyprzemocowych. Jednocześnie relatywnie słabiej rozwinięte są zasoby związane z **koordynacją strategiczną, partycypacją uczniowską oraz długofalową współpracą projektową**, co może ograniczać innowacyjność i potencjał upowszechniania dobrych praktyk poza kontekst pojedynczej szkoły.

5.4. Relacja między zasobami a deklarowaną skutecznością działań

Analiza danych wskazuje na wyraźny związek pomiędzy typem i konfiguracją zasobów, jakimi dysponują szkoły, a poziomem deklarowanej skuteczności działań antyprzemocowych. Związek ten nie ma charakteru prostego (więcej zasobów $\neq$ automatycznie większa skuteczność), lecz ujawnia się przede wszystkim na poziomie systemowości i koordynacji działań.

Najsilniejszym i najbardziej uniwersalnym zasobem są specjaliści szkolni: pedagog szkolny (96% szkół), psycholog szkolny (93%), pedagog specjalny (79%). Ich niemal powszechna obecność sprawia, że same w sobie nie różnicują poziomu skuteczności – są raczej warunkiem koniecznym, a nie wystarczającym. Innymi słowy: **obecność specjalistów stanowi podstawę działań, ale nie przesądza o ich jakości ani efektach.**

Czynnikami różnicującym okazują się natomiast zasoby rzadziej występujące: zespoły wychowawcze lub zespoły ds. bezpieczeństwa (54%), przeszkoleni nauczyciele w zakresie interwencji kryzysowej (28%), wyodrębniony lider/koordynator działań antyprzemocowych (11%). Szkoły, które deklarują istnienie **struktur zespołowych lub koordynacyjnych**, częściej wskazują: spadek liczby incydentów przemocy, większą spójność reakcji dorosłych, większe poczucie bezpieczeństwa uczniów.

Można zatem stwierdzić, że **skuteczność nie wynika z indywidualnych kompetencji specjalistów, lecz z instytucjonalizacji odpowiedzialności** (zespół, lider, procedura).

Szkoły dysponujące zestawem zasobów: współpraca z instytucjami lokalnymi (84%), formalne procedury reagowania na przemoc rówieśniczą (80%), wewnętrzne programy profilaktyczne (76%), stały plan pracy profilaktycznej (67%) częściej prowadzą **systematyczny monitoring sytuacji wychowawczej**, częściej deklarują **trwałość efektów**, a nie jednorazowe rezultaty, rzadziej wskazują „brak efektów” lub „trudność w ocenie skuteczności”.

Procedury i programy pełnią tu funkcję **ram stabilizujących działanie**– umożliwiają: powtarzalność reakcji, ciągłość działań mimo zmian kadrowych, przewidywalność dla uczniów i rodziców. W tym sensie **skuteczność działań jest bardziej związana z „organizacją szkoły” niż z pojedynczymi interwencjami.**

Dane dotyczące finansowania pokazują, że 73% szkół opiera działania na środkach własnych, 43% korzysta ze środków samorządowych, 34% uczestniczy w projektach grantowych. Jednocześnie **brak dedykowanych środków finansowych (15%) nie wyklucza skuteczności działań**, o ile szkoła dysponuje silnymi zasobami organizacyjnymi i kadrowymi. Oznacza to, że: finansowanie **wzmacnia skalę i trwałość działań, ale nie jest głównym predyktorem skuteczności.**

Najwyższe deklaracje skuteczności pojawiają się nie tyle w szkołach „najlepiej finansowanych”, ile w tych, które: potrafią integrować różne źródła wsparcia, mają doświadczenie projektowe (granty), łączą środki finansowe z jasno określonym celem i planem działania.

5.5. Skuteczność działań antyprzemocowych

Najczęściej raportowanym rezultatem jest **zmniejszenie liczby incydentów przemocy rówieśniczej (60%)**, co sugeruje, że działania profilaktyczne i interwencyjne są postrzegane jako realnie wpływające na skalę zjawiska. Zbliżony odsetek szkół wskazuje na **wzrost poczucia bezpieczeństwa uczniów (59%)**, co potwierdza, że skuteczność działań nie jest oceniana wyłącznie przez pryzmat formalnych zdarzeń, ale także subiektywnego doświadczenia uczniów funkcjonujących w środowisku szkolnym. Istotnym obszarem efektów są również **kompetencje społeczne uczniów**– ich rozwój (empatia, komunikacja, mediacja) deklaruje 58% szkół. Wysoki odsetek wskazań dotyczących **zwiększenia gotowości uczniów do zgłaszania problemów (57%)** można interpretować jako wskaźnik wzrostu zaufania do dorosłych oraz poprawy klimatu wychowawczego szkoły. Podobny poziom osiągają deklaracje dotyczące **poprawy relacji między uczniami (56%)**, co sugeruje, że działania nie ograniczają się do reagowania na przemoc, lecz obejmują również budowanie pozytywnych wzorców interakcji.

Na poziomie organizacyjnym ponad połowa szkół wskazuje na **ujednolicenie zasad i procedur reagowania na przemoc (52%)**, co stanowi ważny element trwałości i systemowości

działań. Jednocześnie **lepszą współpracę w gronie pedagogicznym** deklaruje 46% szkół, co pokazuje, że skuteczność działań coraz częściej jest postrzegana jako efekt zespołowy, a nie wyłącznie rezultat indywidualnych interwencji specjalistów.

Wyraźnie niższe, choć nadal znaczące, są wskazania dotyczące **współpracy z rodzicami** (43%) oraz **zmniejszenia liczby konfliktów interpersonalnych w klasach** (42%). Może to świadczyć o tym, że efekty działań są silniejsze w obrębie szkoły niż w relacjach szkoła–dom, a także że zmiana jakości relacji rówieśniczych wymaga dłuższego czasu i konsekwentnych oddziaływań.

Najrzadziej wskazywanym rezultatem jest **upowszechnienie kultury dialogu i rozwiązywania konfliktów** (38%). Choć odsetek ten pozostaje istotny, sugeruje on, że szkoły częściej dostrzegają efekty działań na poziomie operacyjnym (bezpieczeństwo, reakcja, procedury) niż na poziomie głębokiej zmiany kulturowej, która zwykle wymaga wieloletniej, spójnej strategii.

Warto odnotować, że 12% szkół wybrało odpowiedź „Trudno powiedzieć”, co może wskazywać na ograniczenia w monitorowaniu efektów lub ostrożność w ich ocenie. Jednocześnie 26% szkół deklaruje wzrost zaangażowania uczniów w działania prospołeczne, co – choć rzadsze niż efekty operacyjne – sygnalizuje potencjał do budowania postaw i aktywności społecznej, wykraczającej poza bieżące reagowanie na przemoc.

Podsumowując, skuteczność działań antyprzemocowych jest w badanych szkołach najczęściej definiowana poprzez **konkretne, obserwowalne zmiany w zachowaniach uczniów i organizacji pracy szkoły**, rzadziej natomiast poprzez długofalowe przekształcenie norm i kultury relacji. Dane wskazują na realny potencjał działań profilaktycznych, przy jednoczesnej potrzebie ich dalszego wzmocnienia w wymiarze systemowym i środowiskowym.

5.6. Diagnoza i monitoring jako komponent skuteczności

Analiza danych wskazuje, że w badanych szkołach dominuje **systemowe podejście do diagnozy i monitoringu problemów wychowawczych**, oparte na formalnych i regularnych mechanizmach rozpoznawania przemocy rówieśniczej. Zdecydowana większość placówek deklaruje prowadzenie ewaluacji programu wychowawczo-profilaktycznego (89%) oraz analizę dokumentacji szkolnej, obejmującej m. in. statystyki incydentów i interwencji (78%). Oznacza to,

że diagnoza jest w dużej mierze osadzona w obowiązujących strukturach organizacyjnych szkoły. Jednocześnie widoczna jest hierarchia stosowanych narzędzi diagnostycznych. **Metody administracyjne i wewnętrzne są wykorzystywane znacznie częściej niż narzędzia pozwalające uchwycić subiektywne doświadczenia różnych grup.** Coroczne ankiety wśród uczniów prowadzi nieco ponad połowa szkół (54%), natomiast badania opinii rodziców (36%) i nauczycieli (34%) występują wyraźnie rzadziej. Sugeruje to, że diagnoza opiera się przede wszystkim na danych formalnych i obserwacyjnych, a w mniejszym stopniu na perspektywie uczestników życia szkolnego.

Bieżący monitoring sytuacji wychowawczej jest silnie zakorzeniony w codziennej praktyce szkoły. Najczęściej realizowany jest przez wychowawców klas (95%) oraz poprzez obserwację zachowań uczniów podczas zajęć i przerw (91%). Wysoki odsetek zgłoszeń pochodzących od nauczycieli i specjalistów (87%) oraz indywidualnych rozmów z uczniami (78%) potwierdza, że monitoring ma w przeważającej mierze charakter relacyjny i oparty na bezpośrednim kontakcie.

Istotnym uzupełnieniem systemu diagnozy jest współpraca z podmiotami zewnętrznymi. Zdecydowana większość szkół korzysta ze wsparcia poradni psychologiczno-pedagogicznych (91%) oraz konsultuje się z policją, OPS lub innymi instytucjami lokalnymi (82%). Znacznie rzadziej szkoły sięgają po diagnozy realizowane przez organizacje pozarządowe lub fundacje (39%), co wskazuje na ograniczone wykorzystanie zewnętrznych, wyspecjalizowanych narzędzi diagnostycznych.

Z perspektywy skuteczności działań antyprzemocowych kluczowe znaczenie ma fakt, że szkoły łączą monitoring bieżący z okresową diagnozą, jednak ciężar systemu przesunięty jest w stronę **reaktywnego rozpoznawania problemów**, a nie diagnozy prewencyjnej. Jednocześnie ograniczone wykorzystanie narzędzi partycypacyjnych (ankiety, badania jakościowe) może zawężać obraz problemu i osłabiać długofalową skuteczność działań.

5.7. Adaptowalność (transferowalność) i trwałość

Dane wskazują, że szkoły stosunkowo często podejmują działania sprzyjające trwałości lokalnej inicjatyw. Najczęściej deklarowane jest formułowanie wniosków i rekomendacji na przyszłość (62%) oraz włączanie działań do programu wychowawczo-profilaktycznego (również

62%), co sugeruje, że **znacząca część szkół traktuje działania antyprzemocowe jako element stałej polityki wychowawczej, a nie jednorazowe interwencje**. Ponad połowa szkół (55%) analizuje incydenty przemocy przed i po realizacji działań, co świadczy o próbach oceny ich skuteczności w czasie. Jednocześnie poziom systematycznego dokumentowania przebiegu działań (47%) oraz prowadzenia ewaluacji z udziałem uczniów (41%) i nauczycieli (37%) jest wyraźnie niższy. Oznacza to, że choć szkoły potrafią wykorzystywać doświadczenia do wewnętrznego doskonalenia praktyk, rzadziej przygotowują materiały umożliwiające replikację i upowszechnianie działań w innych placówkach. **W rezultacie adaptowalność badanych praktyk ma charakter wewnętrzny i kontekstowy**– sprzyja utrwalaniu rozwiązań w obrębie danej szkoły, lecz w ograniczonym stopniu wspiera transfer wiedzy i gotowych modeli do innych środowisk edukacyjnych.

Zdecydowana większość placówek deklaruje funkcjonowanie jasno określonych ścieżek reagowania, zarówno na poziomie pojedynczego nauczyciela, jak i całej instytucji. Świadczy to o relatywnie wysokim stopniu instytucjonalnego przygotowania szkół do reagowania na sytuacje kryzysowe.

W działaniach podejmowanych wobec ucznia doświadczającego przemocy dominują interwencje o charakterze wspierającym i zabezpieczającym. Najczęściej wskazywanym działaniem jest indywidualna rozmowa z uczniem dotycząca jego samopoczucia i potrzeb (95%), co potwierdza orientację szkół na bezpośredni kontakt i rozpoznanie sytuacji z perspektywy osoby poszkodowanej. Równie powszechne są kontakt z rodzicami lub opiekunami (94%) oraz ustalenie z uczniem prostego planu bezpieczeństwa (93%), obejmującego m. in. wskazanie osób dorosłych, do których może się zwrócić w przypadku powtórzenia incydentu. Istotne jest także to, że większość szkół deklaruje kontynuację obserwacji sytuacji ucznia po interwencji (83%), co wskazuje na odejście od jednorazowego reagowania na rzecz monitorowania dobrostanu ucznia w czasie. Jednocześnie relatywnie niski odsetek szkół (12%) ogranicza reakcję wyłącznie do odnotowania sytuacji i oczekiwania na ewentualne kolejne sygnały, co można interpretować jako pozytywny wskaźnik aktywności interwencyjnej.

Wobec ucznia stosującego przemoc dominują działania o charakterze wychowawczo-korygującym, łączące elementy odpowiedzialności i kontroli z próbą zmiany zachowania.

Najczęściej stosowane są rozmowy dotyczące konsekwencji i odpowiedzialności (94%) oraz obserwacja dalszego zachowania ucznia (93%). Bardzo wysoki odsetek szkół deklaruje także stosowanie konsekwencji regulaminowych zgodnie z procedurami (91%) oraz działań naprawczych, takich jak rozmowy naprawcze (89%). Znacznie rzadziej szkoły sięgają po działania o charakterze rozwojowym, takie jak kierowanie sprawców na zajęcia dotyczące emocji lub umiejętności społecznych (49%). Może to wskazywać, że interwencje wobec sprawców są częściej osadzone w logice reagowania i dyscyplinowania niż długofalowej pracy nad kompetencjami psychospołecznymi.

Rola nauczyciela jako świadka incydentu jest w badanych szkołach w dużym stopniu zinstytucjonalizowana. Zdecydowana większość nauczycieli zgłasza sytuację zgodnie z obowiązującą procedurą (92%), a znaczna część ma możliwość uzyskania wsparcia pedagoga, psychologa lub zespołu ds. bezpieczeństwa (74%). Jednocześnie tylko część nauczycieli deklaruje dostęp do systematycznych szkoleń lub wskazówek dotyczących reagowania (38%), co sugeruje, że kompetencje interwencyjne są w większym stopniu regulowane procedurami niż rozwijane poprzez stałe doskonalenie zawodowe.

Na poziomie instytucjonalnym szkoły niemal powszechnie deklarują postępowanie według ustalonej procedury po zgłoszeniu incydentu (97%), informowanie rodziców o podjętych krokach (94%) oraz monitorowanie sytuacji w czasie (93%). Znacznie rzadziej reakcje mają charakter doraźny i zależny od konkretnych osób (38%), co potwierdza względnie wysoki poziom systemowości reagowania.

Dane pozwalają odtworzyć typowy cykl wdrożeniowy działań antyprzemocowych, obejmujący etapy diagnozy i przygotowania, planowania, realizacji oraz dokumentowania i ewaluacji. Najsilniej reprezentowane są etapy początkowe i wykonawcze. Większość szkół deklaruje identyfikację problemu, na który miało odpowiadać działanie (78%), oraz ustalenie jego celów (65%). Nieco rzadziej pojawia się systematyczna diagnoza potrzeb uczniów lub szkoły (61%) oraz konsultacje z rodzicami (45%). Na etapie planowania dominują działania związane z opracowaniem scenariuszy lub planów (81%) oraz przydziałem ról i odpowiedzialności (64%). Wyraźnie słabszym elementem jest planowanie ewaluacji (53%) oraz – szczególnie – planowanie zasobów kadrowych, finansowych i rzeczowych (28%), co wskazuje na ograniczoną refleksję

strategiczną w tym obszarze. Etap realizacji charakteryzuje się wysoką zgodnością działań z planem (85%) oraz relatywnie częstą współpracą z instytucjami zewnętrznymi (59%). Jednocześnie tylko około jedna trzecia szkół deklaruje włączanie uczniów w realizację działań w rolach aktywnych, takich jak mediatorzy czy liderzy (35%). **Potwierdza to wcześniejsze wnioski o ograniczonej skali rozwiązań partycypacyjnych i rówieśniczych.**

Całościowo analizowany materiał wskazuje, że badane szkoły dysponują rozbudowanymi i względnie spójnymi procedurami reagowania na przemoc, opartymi na formalnych zasadach i jasno określonych rolach. Jednocześnie cykl wdrożeniowy działań antyprzemocowych jest nierównomiernie rozwinięty: silnie obecne są diagnoza problemu, realizacja i reagowanie, natomiast słabiej rozwinięte pozostają elementy planowania zasobów, systematycznej ewaluacji oraz przygotowania działań do upowszechniania. Oznacza to, że szkoły są dobrze przygotowane do reagowania operacyjnego, lecz w mniejszym stopniu do strategicznego zarządzania działaniami antyprzemocowymi w perspektywie długofalowej i systemowej.

5.8. Czynniki warunkujące i bariery realizacji działań antyprzemocowych

Szkoły relatywnie rzadko kwestionują sens lub trafność podejmowanych działań, natomiast znacznie częściej wskazują na warunki, które utrudniają ich konsekwentne i systemowe wdrażanie. Najczęściej wskazywaną kategorią trudności są **problemy organizacyjne**, takie jak brak czasu, kolizje z planem lekcji czy trudności logistyczne – na ten aspekt wskazuje 39% szkół. Dane te sugerują, że działania antyprzemocowe funkcjonują często „na marginesie” codziennej pracy szkoły, jako element dodatkowy, wymagający wygospodarowania czasu poza podstawowymi obowiązkami dydaktycznymi. W praktyce ogranicza to zarówno regularność działań, jak i możliwość ich pogłębiania. Drugą kluczową barierą jest **niewystarczająca współpraca z rodzicami i opiekunami**, wskazywana przez 30% szkół jako element trudny w realizacji. Działania realizowane wyłącznie w przestrzeni szkolnej, bez spójnego komunikatu i wzmocnienia ze strony domu, mają ograniczony potencjał trwałej zmiany zachowań uczniów. Istotnym, choć rzadziej wskazywanym problemem, jest **kumulacja trudności wychowawczych** – 15% szkół deklaruje, że zbyt duża liczba problemów jednocześnie utrudnia skuteczne prowadzenie działań profilaktycznych. Zasobowy wymiar barier pojawia się w sposób wyraźny, choć nie dominujący.

Zbyt małe zasoby czasowe, finansowe lub kadrowe są wskazywane przez 26% szkół jako przyczyna nieskuteczności oraz element utrudniający realizację działań. Warto zauważyć, że dane te korespondują z wcześniejszymi wynikami dotyczącymi planowania – zasoby są często wykorzystywane ad hoc, bez wcześniejszego zaplanowania, co zwiększa ryzyko przeciążenia kadry i ogranicza stabilność działań.

Relatywnie rzadziej szkoły wskazują na **brak zaangażowania nauczycieli** (12%) lub **niewystarczającą liczbę osób prowadzących działania** (12%). Może to świadczyć o wysokim poziomie deklarowanego zaangażowania kadry pedagogicznej, ale również o normatywnym charakterze odpowiedzi – **trudności częściej lokowane są poza bezpośrednią odpowiedzialnością zespołu nauczycielskiego.**

W obszarze związanym bezpośrednio z uczniami bariery pojawiają się rzadziej niż trudności organizacyjne i relacyjne, ale są zauważalne. Wśród elementów uznanych za trudne w realizacji szkoły najczęściej wskazują na zbyt niską frekwencję uczniów (10%). Natomiast wśród powodów nieskuteczności działań pojawiają się czynniki takie jak opór uczniów wobec tematu lub formy pracy (13%) oraz niewystarczające zaangażowanie uczniów (18%). Taki rozkład odpowiedzi sugeruje, że problem nie wynika przede wszystkim z braku gotowości uczniów do uczestnictwa, lecz z warunków organizacyjnych i kontekstu instytucjonalno-rodzinnego, w jakich działania są prowadzone.

Na uwagę zasługuje również fakt, że **incydentalny charakter działań** jest wskazywany jako powód nieskuteczności przez 10% szkół. Choć odsetek ten nie jest wysoki, potwierdza on wcześniej formułowany wniosek, że brak ciągłości i systematyczności stanowi istotne ryzyko dla trwałości efektów.

Podsumowując, bariery i czynniki ograniczające skuteczność działań antyprzemocowych mają w badanych szkołach charakter przede wszystkim **strukturalny i organizacyjny**, a nie poznawczy czy motywacyjny. Największe wyzwania dotyczą włączenia działań w rytm codziennej pracy szkoły oraz budowania realnego partnerstwa z rodzicami. Oznacza to, że dalsze wzmacnianie skuteczności działań wymaga nie tyle zwiększania liczby interwencji, ile **lepszego osadzenia ich w systemie funkcjonowania szkoły**, w tym w planowaniu czasu, zasobów oraz komunikacji ze środowiskiem rodzinnym.

5.9. Profil szkoły wysokiej skuteczności w przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej

Analiza porównawcza wyników badania pozwala wyodrębnić spójny profil szkół, które deklarują najwyższą skuteczność działań antyprzemocowych. Szkoły te różnią się od pozostałych nie pojedynczymi rozwiązaniami, lecz **konfiguracją zasobów, sposobem ich wykorzystania oraz logiką organizacji działań**, obejmującą diagnozę, realizację, monitoring i uczenie się instytucjonalne.

1. Zasoby jako warunek konieczny, lecz niewystarczający

Szkoły o wysokiej skuteczności niemal zawsze dysponują pełnym zapleczem specjalistycznym: pedagogiem szkolnym (96%), psychologiem (93%) oraz pedagogiem specjalnym (79%). Czynnikiem różnicującym i podnoszącym skuteczność nie jest **posiadanie zasobów, lecz sposób ich wykorzystania**. W szkołach wysokiej skuteczności specjaliści pełnią role wykraczające poza interwencję doraźną: są włączani w planowanie działań, wspierają diagnozę potrzeb, uczestniczą w analizie incydentów oraz w formułowaniu wniosków na przyszłość. Częściej funkcjonują tam zespoły wychowawcze lub zespoły ds. bezpieczeństwa (54%), a odpowiedzialności w zakresie reagowania na przemoc są jasno rozdzielone i komunikowane wśród kadry.

2. Systemowość działań i formalizacja procedur

Drugą kluczową cechą szkół wysokiej skuteczności jest wysoki poziom instytucjonalizacji działań antyprzemocowych. W tych placówkach przeciwdziałanie przemocy jest osadzone w formalnych strukturach: procedury reagowania posiada 80% szkół, wewnętrzne programy profilaktyczne – 76%, a stały plan pracy profilaktycznej – 67%. Formalizacja nie ma jednak charakteru biurokratycznego, lecz funkcjonalny. Ujednolicenie zasad reagowania (52%) oraz poprawa współpracy w gronie pedagogicznym (46%) pojawiają się jako efekty szczególnie charakterystyczne dla szkół wysokiej skuteczności. Oznacza to, że procedury nie są jedynie „na papierze”, lecz realnie porządkują praktykę działania i zmniejszają uznaniowość reakcji dorosłych.

3. Diagnoza i monitoring jako kluczowy mechanizm skuteczności

Szkoły wysokiej skuteczności wyróżnia rozbudowany i wielopoziomowy system diagnozy oraz monitoringu problemów wychowawczych. Na poziomie systemowym aż 89% z nich prowadzi regularną ewaluację programu wychowawczo-profilaktycznego, a 78% analizuje dokumentację szkolną dotyczącą incydentów, uwag i interwencji.

Kluczowe znaczenie ma jednak połączenie diagnozy formalnej z bieżącym monitoringiem relacyjnym. W szkołach o najwyższej skuteczności monitoring opiera się przede wszystkim na codziennej pracy wychowawczej: wychowawcy klas monitorują sytuację uczniów (95%), prowadzona jest systematyczna obserwacja zachowań podczas zajęć i przerw (91%), funkcjonuje stały przepływ informacji od nauczycieli i specjalistów (87%), realizowane są indywidualne rozmowy z uczniami (78%). Taka konfiguracja umożliwia wczesne wychwytywanie sygnałów ostrzegawczych, zanim dojdzie do eskalacji problemów. Znajduje to odzwierciedlenie w deklarowanych efektach: zmniejszeniu liczby incydentów przemocy (60%) oraz wzroście gotowości uczniów do zgłaszania problemów (57%).

4. Szeroki, lecz zróżnicowany zakres oddziaływań

Szkoły wysokiej skuteczności charakteryzują się szerokim zasięgiem działań, szczególnie wśród uczniów szkół podstawowych. Działaniami obejmowane są niemal równomiernie wszystkie etapy edukacyjne: klasy I–III (69%), IV–VI (71%) oraz VII–VIII (69%), co wskazuje na traktowanie przemocy rówieśniczej jako problemu systemowego, a nie ograniczonego do wybranych roczników. Jednocześnie szkoły te częściej niż pozostałe angażują dorosłych: nauczycieli i wychowawców (54%), a w części przypadków także rodziców i opiekunów (39%). Nadal jednak widoczna jest obszar do wzmocnienia w pełnym włączeniu rodziców oraz pracowników niepedagogicznych (14%), co ogranicza potencjał oddziaływań środowiskowych i pokazuje granice skuteczności nawet najlepiej zorganizowanych szkół.

5. Logika działań: od interwencji do kultury szkoły

Najważniejszym wyróżnikiem szkół wysokiej skuteczności jest zmiana logiki działania: odejście od reagowania wyłącznie na incydenty na rzecz długofalowego budowania kultury

bezpieczeństwa. Skuteczność nie wynika tu z intensywności pojedynczych interwencji, lecz z ciągłości, spójności i refleksyjności działań. Znajduje to potwierdzenie w efektach deklarowanych przez szkoły: wzroście poczucia bezpieczeństwa uczniów (59%), poprawie relacji rówieśniczych (56%) oraz upowszechnianiu kultury dialogu i rozwiązywania konfliktów (38%). Szkoły te częściej formułują wnioski i rekomendacje po zakończeniu działań (62%) oraz włączają je do programu wychowawczo-profilaktycznego (62%), co świadczy o zdolności organizacyjnego uczenia się.

6. Relacje i działanie a nie jedynie formalne procedury

Szkoła wysokiej skuteczności w przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej nie jest szkołą „najlepiej wyposażoną”, lecz **najlepiej zorganizowaną poznawczo i instytucjonalnie**. Jej przewaga polega na umiejętnym łączeniu zasobów, formalnych procedur, systematycznej diagnozy oraz codziennego monitoringu relacji. Kluczowym mechanizmem skuteczności jest zdolność szkoły do refleksji nad własnymi działaniami, uczenia się na podstawie danych i konsekwentnego włączania wniosków w praktykę organizacyjną.

Szkoły o najwyższej skuteczności łączą zasoby, procedury i codzienną praktykę w spójny system działania. Mają dostęp do specjalistów, ale ich przewaga wynika z tego, jak z nich korzystają: specjaliści współtworzą diagnozę, planowanie i analizę wniosków, a zespoły wychowawcze koordynują pracę całej szkoły. Kluczowe są formalne ramy (procedury, programy, stały plan) połączone z bieżącym monitoringiem relacji – obserwacją, zgłoszeniami, rozmowami z uczniami – co pozwala wcześniej wychwytywać sygnały ryzyka i reagować konsekwentnie. Efekty widoczne są zarówno w spadku incydentów i wzroście poczucia bezpieczeństwa, jak i w większej spójności reakcji dorosłych. Zasięg działań obejmuje wszystkie etapy kształcenia i angażuje nauczycieli; słabszym ogniwem pozostaje pełne włączenie rodziców i pracowników niepedagogicznych. Te szkoły nie tylko interwenują, lecz uczą się organizacyjnie, utrwalając rozwiązania i stopniowo budując kulturę bezpieczeństwa.

6. Programy profilaktyczne a skuteczność działań – triangulacja wyników ankiety 1 i 2

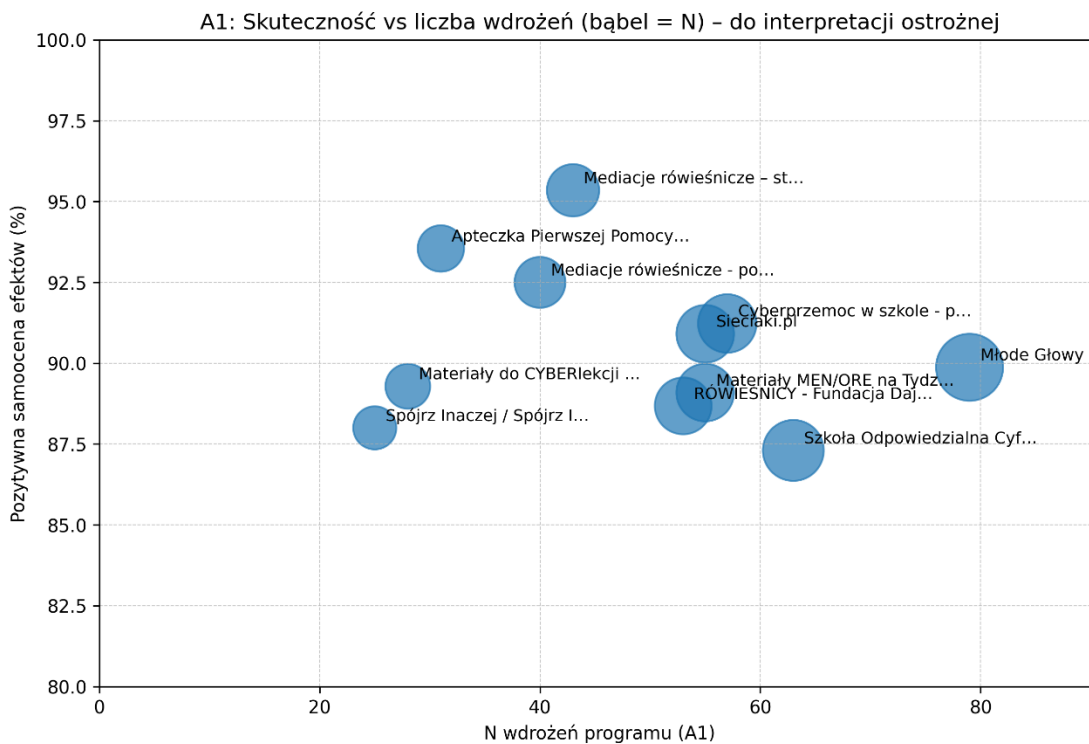
W podrozdziale zestawiono wyniki dwóch źródeł danych: Ankiety 1 (A1; N=170 szkół) oraz Ankiety 2 (A2; N=100 szkół). A1 opisuje realizowane programy profilaktyczne i deklarowaną samoocenę ich efektów, natomiast A2 – praktyki reagowania w sytuacjach przemocy rówieśniczej (P15–P19). Zestawienie ma charakter opisowy i wskazuje współwystępowanie (nie dowód przyczynowy). Pytania A2 są wielokrotnego wyboru, dlatego sumy odsetków w obrębie pojedynczego pytania mogą przekraczać 100%.

6.1 Top 10 programów o potwierdzonym profilu skuteczności (A1)

Top 10 wyłoniono na podstawie odsetka pozytywnej samooceny efektów (odpowiedzi: „Tak”, „W niektórych obszarach” oraz „Nieznacznie”) przy progu $N \geq 25$ wdrożeń programu (aby uniknąć przewagi pojedynczych wdrożeń).

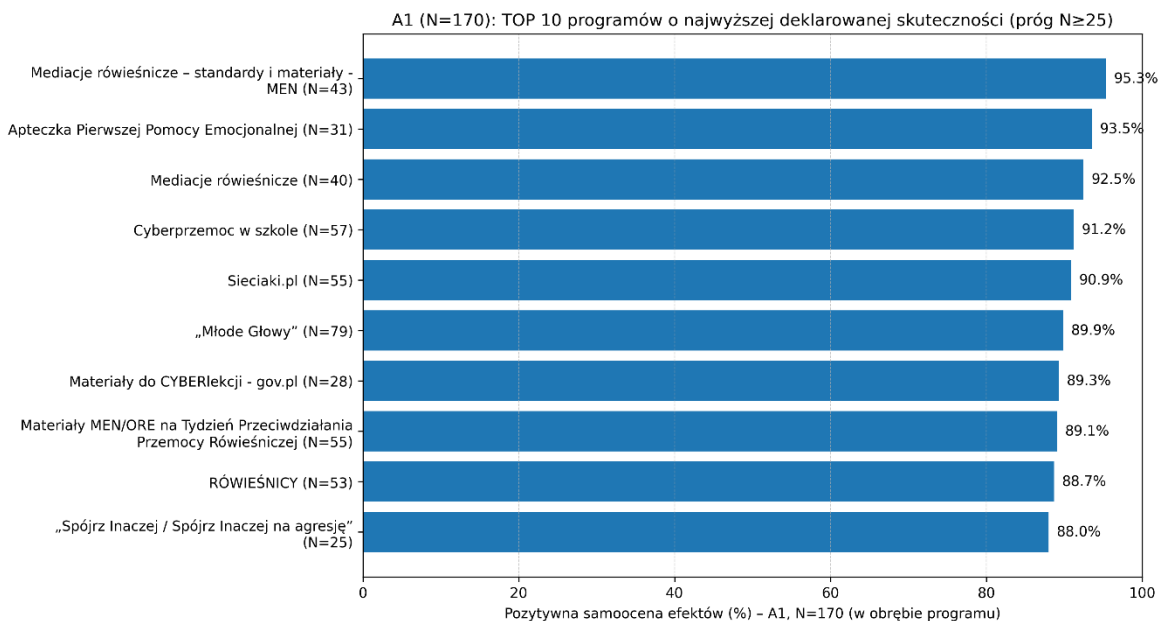
Graficzne zestawienie TOP 10 przedstawiono na wykresie (ranking słupkowy). Każdy słupek zawiera informację o liczbie szkół deklarujących realizację programu (N), co pozwala jednocześnie ocenić poziom samooceny efektów oraz spełnienie progu minimalnych wdrożeń ($N \geq 25$).

Uwaga: wykres nie dowodzi przyczynowości; pokazuje współwystępowanie wdrożeń i samooceny efektów.

Wykres 1. A1: Liczba wdrożeń (N) a pozytywna samoocena efektów (bąbel = N). Źródło: Ankieta 1.

Wykres 2. A1 (N=170): TOP 10 programów – poziom pozytywnej samooceny efektów (próg N≥25). Źródło: Ankieta 1.

6.2. Krótka charakterystyka programów (TOP 10)

„Spójrz inaczej / Spójrz inaczej na agresję”

Programy i szkolenia rozwijane przez Stowarzyszenie Psychoprofilaktyki „Spójrz Inaczej”; wybrane warianty funkcjonują w bazie ProgramyRekomendowane.pl. profilaktyka agresji i przemocy oparta na wzmacnianiu kompetencji psychospołecznych (empatia, komunikacja, rozwiązywanie konfliktów, normy grupowe), z silnym komponentem pracy warsztatowej. Realizacja ma zwykle formę cyklu zajęć według scenariuszy (warsztaty w klasie, ćwiczenia grupowe, odgrywanie ról, praca na kontrakcie klasowym), a często także spotkań z rodzicami. Program zakłada przygotowanie realizatorów (uprawnienia/szkolenia) i największą skuteczność przy ciągłości wdrożenia, a nie pojedynczych interwencjach.

RÓWIEŚNICZY (FDDS)

Program Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, skoncentrowany na przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej (w tym cyberprzemocy). Łączy edukację (zajęcia dla klas 7–8 SP i 1–2 szkół ponadpodstawowych) z diagnozowaniem zjawiska przemocy rówieśniczej w szkole – co wspiera planowanie działań „pod problemy szkoły”, a nie ogólnie. szkoła realizuje 10 tematów zajęć (ok. 15 godzin lekcyjnych) korzystając z materiałów na koncie szkoły (scenariusze, prezentacje, materiały multimedialne, serial #SPOTTED). Wdrożenie jest rozciągnięte w czasie roku szkolnego, co sprzyja powrotom do tematów i monitorowaniu zmian.

Materiały MEN/ORE – Tydzień Przeciwdziałania Przemocy Rówieśniczej

Pakiet materiałów przygotowany przez Ministerstwo Edukacji we współpracy m.in. z IBE, ORE i NASK. „gotowiec” do pracy profilaktycznej wokół przemocy rówieśniczej – wzmacnia normy, relacje, rozumienie emocji i odpowiedzialności świadków. Przydatny także jako moduł do programu wychowawczo-profilaktycznego. Szkoła korzysta ze scenariuszy, pomocy dydaktycznych i propozycji działań (lekcje wychowawcze, działania informacyjne, materiały dla uczniów/rodziców). Największy efekt deklaratywnie i praktycznie przynosi wdrożenie cykliczne (np. co roku) oraz powiązanie z procedurą reagowania i monitoringiem sytuacji w klasach.

CYBERlekcje (gov.pl)

Pakiet scenariuszy udostępniany w serwisie gov.pl (Baza wiedzy). Materiały powstały na podstawie opracowań ekspertów NASK-PIB. rozwój kompetencji cyfrowych i cyberbezpieczeństwa (higiena cyfrowa, prywatność, reagowanie na zagrożenia), w spójnej metodyce pracy problemowej. Gotowe scenariusze i materiały multimedialne są przypisane do etapów edukacyjnych (SP i szkoły ponadpodstawowe) i mogą być realizowane na różnych przedmiotach lub godzinach wychowawczych; w nowszych odsłonach scenariusze są ujednolicone wg metodologii PBL (Problem-Based Learning), co ułatwia pracę zadaniową i analizę studiów przypadków.

„Młode Głowy”

Ogólnopolski, bezpłatny program profilaktyczny Fundacji UNAWEZA. Psychoedukacja i profilaktyka zdrowia psychicznego – normalizowanie rozmów o emocjach, wzmacnianie kompetencji społeczno-emocjonalnych i gotowości do korzystania ze wsparcia; program kierowany do uczniów, a także do nauczycieli i rodziców. Realizacja w szkole opiera się na cyklu opracowanych scenariuszy zajęć („Godzina dla Młodych Główn”) oraz materiałach wspierających (np. standardy/wytyczne dla szkoły). Szkoła może wdrożyć program w rytmie roku szkolnego, łącząc lekcje z działaniami informacyjnymi dla dorosłych i elementami budowania systemu wsparcia w placówce.

Sieciaki.pl (FDDS)

Projekt edukacyjny Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę (FDDS), prowadzony od 2005 r. w ramach programu Safer Internet. Partnerem głównym projektu jest Fundacja Orange. Edukacja dzieci, rodziców i szkół w zakresie bezpiecznego korzystania z internetu – w tym cyberprzemocy, kontaktów online i ochrony prywatności; silny komponent „języka” i symboliki przyjaznej młodszym uczniom. szkoły mogą korzystać z bezpłatnych pakietów, scenariuszy lekcji, kursów e-learningowych i materiałów multimedialnych. Wdrożenie jest elastyczne (lekcje tematyczne, tygodnie profilaktyczne, działania z rodzicami), łatwe do cyklicznego powtarzania i utrwalania zasad bezpieczeństwa.

Cyberprzemoc w szkole – poradnik (NASK, rekom. ORE)

Publikacja przygotowana przez NASK – Państwowy Instytut Badawczy; rekomendowana i promowana przez Ośrodek Rozwoju Edukacji (m.in. w cyklu materiałów dot. bezpieczeństwa w sieci). Porządkuje rozumienie cyberprzemocy w kontekście klimatu szkoły i relacji offline/online, podaje „co działa, a co nie działa” w reagowaniu oraz w profilaktyce. Poradnik jest wykorzystywany jako baza do tworzenia/aktualizacji procedur szkolnych, szkolenia nauczycieli, prowadzenia lekcji wychowawczych oraz komunikacji z rodzicami (zgłaszanie, dokumentowanie, zabezpieczanie dowodów, praca z klasą i monitoring po incydencie).

Mediacje rówieśnicze (ORE) – poradnik/materiały

Ośrodek Rozwoju Edukacji udostępnia materiały i opracowania dotyczące mediacji rówieśniczych jako narzędzia rozwiązywania konfliktów i przeciwdziałania agresji. Praktyczny komponent standardu reagowania – uczy języka porozumienia, technik aktywnego słuchania oraz prowadzenia procesu mediacji w realiach szkolnych. Materiały są projektowane do zastosowania jako szkolenia dla kadry, warsztaty z uczniami i instrukcje wdrożeniowe (role w mediacji, etapy, zasady poufności i bezstronności). Najlepiej działają, gdy mediacje są stałym elementem procedur (nie jednorazową „akcją”).

Apteczka Pierwszej Pomocy Emocjonalnej

Program rozwijany i udostępniany przez Centrum Pozytywnej Edukacji (pozytywnaeducacja.pl), figuruje w bazie ProgramyRekomendowane.pl. Profilaktyka uniwersalna i promocja dobrostanu dzieci – rozwój odporności psychicznej, umiejętności społeczno-emocjonalnych i pozytywnego myślenia (psychologia pozytywna, elementy uważności). Cykl 10 bloków tematycznych realizowanych w ok. 30 spotkaniach (zwykle raz w tygodniu w roku szkolnym), prowadzący korzysta z gotowych scenariuszy i ćwiczeń (np. praca na „Apteczce skarbów”), ważny jest bezpieczny klimat zajęć. Rekomendowane jest przygotowanie realizatorów poprzez szkolenie/certyfikację.

Mediacje rówieśnicze (MEN) – standardy i materiały

Zestaw materiałów przygotowany w ramach działań Ministerstwa Edukacji (materiały dostępne m.in. w serwisie mediacjewszkole.pl). Narzędzie budowania kultury szkoły opartej na relacjach,

odpowiedzialności i sprawiedliwości naprawczej – uczy rozwiązywania sporów bez przemocy, wzmacnia rolę świadków i normy klasowe. standardy rekomendują osadzenie mediacji w dokumentach szkoły (np. statut/procedury), wyznaczenie opiekuna–koordynatora, przygotowanie uczniów–mediatorów i dorosłych, a następnie prowadzenie mediacji wg jasnych kroków (zgłoszenie → rozmowy wstępne → sesja mediacyjna → ugoda → monitoring).

6.3. Standard reagowania w sytuacji przemocy rówieśniczej

W Ankiecie 2 (A2) szkoły odnosiły się do tej samej, krótkiej **winiety** (historii o Kubie doświadczającym przemocy i Bartku – sprawcy). Następnie zaznaczały, **jak w ich szkole zwykle postępuje się** w pięciu obszarach: wobec osoby pokrzywdzonej, sprawcy, nauczyciela–świadka, po zgłoszeniu oraz wobec klasy/świadków rówieśniczych (pytania 15–19).

P15. Co szkoły robią wobec ucznia doświadczającego przemocy (ofiary)

W zdecydowanej większości szkół reakcja zaczyna się od **zabezpieczenia ucznia i rozmowy**:

- Rozmowa indywidualna o samopoczuciu i potrzebach – 95%.
- Kontakt z rodzicami/opiekunami i włączenie ich w działania – 94%.
- Prosty plan bezpieczeństwa (do kogo uczeń ma iść, co ma zrobić, gdy sytuacja się powtórzy) – 93%.

Jednocześnie pojawia się sygnał ostrzegawczy:

- 12% szkół deklaruje „odnotowanie sytuacji i reagowanie dopiero przy kolejnych sygnałach”. To podejście może niepotrzebnie opóźnić realną ochronę ucznia, jeśli „odnotowaniu” nie towarzyszą od razu działania osłonowe (np. plan bezpieczeństwa, uważniejszy nadzór, rozmowy i monitoring).

Wniosek: Standard ochrony ofiary jest na ogół mocny, ale wymaga doprecyzowania zasady: *reagujemy od razu, a nie dopiero „przy powtórce”*.

P16. Co szkoły robią wobec ucznia dopuszczającego się przemocy (sprawcy)

Tu dominują działania „porządkujące” i kontrolne:

- Rozmowa o konsekwencjach i odpowiedzialności – 94%.
- Obserwacja dalszego zachowania po rozmowie – 93%.
- Konsekwencje regulaminowe zgodnie z procedurami – 91%.
- Działania naprawcze – 89%.

Wyraźniej rzadziej pojawia się komponent rozwojowy (uczenie umiejętności):

- Skierowanie na zajęcia dot. emocji/umiejętności społecznych – 49%.

W tym miejscu warto doprecyzować pojęcie **SEL** (ang. *Social and Emotional Learning*), czyli **uczenie się społeczno-emocjonalne**. SEL obejmuje celowe rozwijanie u uczniów kompetencji takich jak: rozpoznawanie i regulowanie emocji, radzenie sobie z impulsem i stresem, empatia, komunikacja, współpraca, rozwiązywanie konfliktów oraz branie odpowiedzialności i naprawianie szkód. W kontekście przemocy rówieśniczej działania SEL oznaczają więc nie tylko „konsekwencje”, ale też uczenie sprawcy (i często całej klasy), *jak inaczej reagować i zachowywać się*, aby sytuacje się nie powtarzały (np. trening umiejętności społecznych, praca nad złością, mediacje, ćwiczenia komunikacji bez przemocy).

Wniosek: W szkołach częściej uruchamia się „procedurę i konsekwencje”, a rzadziej równolegle wzmacnia kompetencje społeczne i emocjonalne (SEL), które zmniejszają ryzyko powtarzania przemocy.

P17. Co robi nauczyciel, który widzi zdarzenie (świadek dorosły)

Najczęściej szkoły deklarują działanie zgodne z procedurą:

- Zgłoszenie sytuacji zgodnie z procedurą szkolną – 92%.

W praktyce widać jednak duże różnice w tym, *co dalej*:

- Możliwość uzyskania wsparcia pedagoga/psychologa/zespołu bezpieczeństwa – 74%.
- Reakcja wg indywidualnej oceny sytuacji przez nauczyciela – 59% (dużo uznaniowości).
- Przekazanie informacji wychowawcy/dyrekcji bez dalszych działań – 40% (delegowanie odpowiedzialności).
- Dostęp do szkoleń/wskazówek dot. reagowania – 38% (obszar do wzmocnienia).

Wniosek: Szkoły często mają procedurę „na papierze”, ale rzadziej zapewniają nauczycielom **praktyczne wsparcie i trening** reagowania. To tworzy lukę: procedura jest, ale wykonanie bywa uznaniowe lub „przekierowane dalej”.

P18. Co robi szkoła po zgłoszeniu (rodzic/opiekun/uczeń)

W tym obszarze standard jest najbardziej spójny:

- Działanie według ustalonej procedury – 97%.
- Informacja dla rodziców o podjętych krokach (w granicach prawa) – 94%.
- Monitorowanie sytuacji i reagowanie na nowe sygnały – 93%.
- Wykorzystywanie materiałów/programów profilaktycznych w pracy z klasą – 78%.

Jednak w części szkół działania są mniej uporządkowane:

- Ustalanie działań doraźnie – 38%.
- Ograniczona informacja zwrotna („tylko gdy szkoła uzna”) – 18%.

Wniosek: Większość szkół potrafi przeprowadzić postępowanie po zgłoszeniu, ale warto doprecyzować dwa elementy: **stały standard informacji zwrotnej** oraz ograniczanie „doraźności” (żeby nie zależało to od osób i okoliczności).

P19. Co robi się wobec klasy i świadków rówieśniczych

Szkoły zazwyczaj rozumieją, że praca z klasą jest kluczowa (bo przemoc dzieje się „przy ludziach”):

- Zajęcia/rozmowa w klasie o relacjach, reagowaniu i wsparciu – 95%.
- Omówienie roli świadków i bezpiecznej reakcji – 91%.
- Włączenie klasy w działania naprawcze lub budujące pozytywny klimat – 71%.

Rzadko wybiera się podejście „zostawiamy to wąsko, bez pracy z grupą”:

- Pozostawienie sprawy do rozwiązania indywidualnie – 9%.
- Reagowanie wobec świadków tylko gdy sami proszą o rozmowę – 6%.

Wniosek: To mocny wynik – większość szkół dostrzega, że bez zmiany norm w grupie (rola świadków, reakcje klasy) interwencja może być krótkotrwała.

6.4. Syntetyczny obraz „co działa” i „co trzeba wzmocnić” (na podstawie P15–P19)

Najbardziej spójne elementy standardu:

- szybkie działania ochronne wobec ofiary (rozmowa + rodzice + plan bezpieczeństwa),
- procedura i monitoring po zgłoszeniu,
- praca z klasą i świadkami.

Najważniejsze luki do domknięcia:

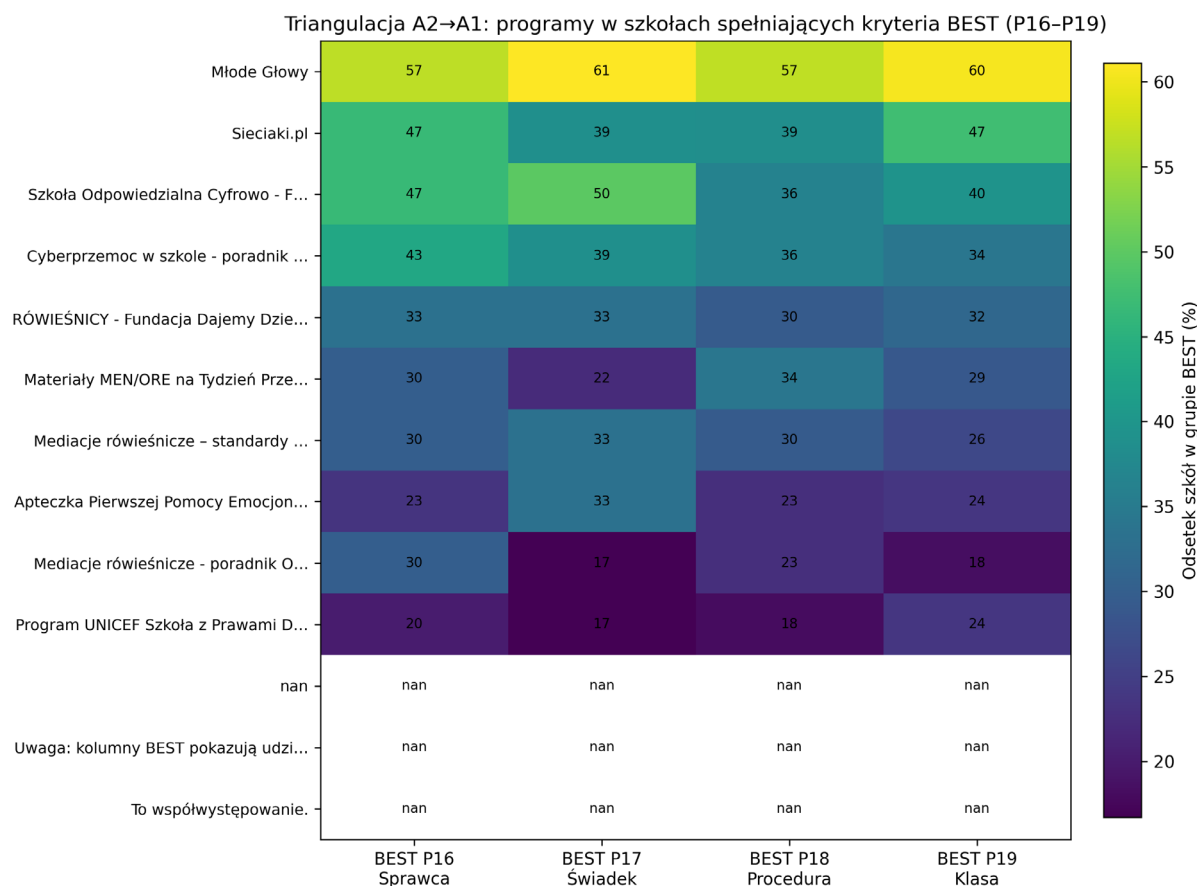
1. Reagowanie „od razu”, a nie dopiero przy kolejnym sygnale (szczególnie w P15).
2. Więcej komponentu kompetencyjnego (SEL) wobec sprawcy – obok konsekwencji również uczenie umiejętności społeczno-emocjonalnych (np. regulacja złości, komunikacja, rozwiązywanie konfliktów), które zmniejszają ryzyko powtórzenia przemocy (P16).
3. Wsparcie nauczyciela–świadka w praktyce: mniej uznaniowości i delegowania, więcej jasnych wskazówek „krok po kroku” oraz szkoleń z reagowania (P17).

6.5 Programy w szkołach spełniających kryteria BEST (A2→A1)

W szkołach spełniających kryteria „najwłaściwszych” odpowiedzi (BEST) w P16–P19 wyodrębniono placówki, które w ramach danego pytania zaznaczyły komplet wskazań zgodnych z przyjętym standardem reagowania (np. konsekwencje + działania naprawcze + komponent kompetencyjny wobec sprawcy). Następnie dopasowano szkoły z A2 do informacji o programach z A1 na podstawie identyfikatorów (RSPO) – w analizie uwzględniono wyłącznie szkoły obecne w obu próbach. Wśród dopasowanych szkół najczęściej występowały m.in.: „Młode Głowy”, Szkoła Odpowiedzialna Cyfrowo (SOC), Sieciaki.pl, Cyberprzemoc w szkole (ORE/NASK), RÓWIEŚNICZY (FDDS), materiały mediacyjne (MEN/ORE) oraz Apteczka Pierwszej Pomocy Emocjonalnej. Wynik ten należy interpretować jako współwystępowanie programów i dojrzałych praktyk reagowania (bez przesądzania o kierunku zależności).

Wykres 5. Triangulacja A2→A1: programy w szkołach spełniających kryteria BEST (P16–P19). Źródło: Ankieta 2 + dopasowanie do Ankiety 1 (RSPO).

7. Rekomendacje i wnioski

7.1. Wnioski z całości badań

Badanie miało charakter dwuetapowy: **Ankieta 1** służyła rozpoznaniu, czy i jakie działania antyprzemocowe są realizowane w szkołach, natomiast **Ankieta 2** (pogłębiona) koncentrowała się na jakości wdrażania, warunkach skuteczności oraz na **standardzie reagowania** w sytuacji przemocy rówieśniczej – m.in. w obszarach P15–P19 (działania wobec ofiary, sprawcy, nauczyciela-świadka, procedowanie po zgłoszeniu oraz praca z klasą i świadkami).

Poniższe wnioski porządkują wyniki w sposób spójny – od zasięgu działań, przez systemowość i mierzenie efektów, po konkretne praktyki reagowania i obszary wymagające wzmocnienia.

7.1.1 Profilaktyka przemocy w szkołach ma charakter powszechny, a nie incydentalny

W badanej próbie działania antyprzemocowe najczęściej nie są „akcją raz w roku”, lecz elementem codziennego funkcjonowania szkoły. Wskazują na to dwa wskaźniki skali:

- 64% szkół deklaruje objęcie działaniami 100% uczniów (działanie ogólnoszkolne).
- 43% szkół wskazuje ponad 400 odbiorców rocznie, co potwierdza masowy, a nie punktowy charakter oddziaływań.

Taki rozkład odpowiedzi sugeruje, że profilaktyka i reagowanie na przemoc są w wielu szkołach traktowane jako stały komponent pracy wychowawczej, a nie odpowiedź „dopiero po kryzysie”. To ważne, bo przemoc rówieśnicza – szczególnie w odmianach relacyjnych i cyberprzemocy – wymaga nie tylko interwencji, ale utrzymywania norm, języka i praktyk ochronnych w czasie.

7.1.2 O skuteczności nie przesądza sama obecność zasobów, tylko sposób ich użycia

Jednym z najmocniejszych wniosków jest to, że szkoły różnią się nie tyle „posiadaniem” zasobów (np. obecnością pedagoga i psychologa), ile **organizacją pracy i wykorzystaniem tych zasobów w systemie**. W praktyce oznacza to, że:

- sama dostępność specjalistów (powszechna w próbie) nie gwarantuje wysokiej skuteczności,
- kluczowe jest ich **aktywne włączenie**: w planowanie, diagnozę, profilaktykę, konsultowanie interwencji oraz refleksję po zdarzeniach.

W szkołach o wyższej skuteczności specjaliści częściej funkcjonują jako element „krwiobiegu” szkoły (diagnoza → plan → wdrożenie → monitoring → korekta), a nie jako „doraźna pomoc” uruchamiana dopiero wtedy, gdy sytuacja eskaluje.

7.1.3 Systemowość działań jest najsilniej powiązana z deklarowaną skutecznością

Skuteczność działań antyprzemocowych jest powiązana z systemowością, rozumianą jako jednoczesne występowanie trzech elementów:

1. formalnych procedur (jasne kroki reagowania),
2. stałych programów i praktyk profilaktycznych (nie tylko jednorazowe wydarzenia),
3. wielopoziomowej diagnozy i monitoringu (sprawdzanie, co się dzieje w szkole i czy działania działają).

W danych widać to szczególnie mocno w obszarze ewaluacji i analizy: szkoły deklarujące najwyższą skuteczność częściej prowadzą regularną ewaluację programu wychowawczo-profilaktycznego (89%) oraz analizują dokumentację szkolną dotyczącą incydentów i interwencji (78%). To właśnie te praktyki zamieniają działania „na wycucie” w działania oparte na danych i uczeniu się organizacji.

Jednocześnie warto podkreślić: systemowość nie jest „dodatkiem”, tylko warunkiem utrzymania efektu. Bez niej nawet dobre warsztaty czy kampanie mogą dawać krótkotrwałą poprawę, po której szkoła wraca do punktu wyjścia.

7.1.4 Efekty są najczęściej dostrzegane w obszarze relacji i klimatu – rzadziej w twardych wskaźnikach

Szkoły najczęściej opisują efekty działań poprzez zmianę jakości życia szkolnego, relacji i bezpieczeństwa. Wskazywane rezultaty koncentrują się wokół trzech głównych obszarów:

- zmniejszenie liczby incydentów przemocy – 60%,
- wzrost poczucia bezpieczeństwa uczniów – 59%,
- rozwój kompetencji społecznych uczniów – 58%.

To spójny obraz: szkoły widzą zmianę przede wszystkim w „tkance relacyjnej” (klimat, poczucie bezpieczeństwa, kompetencje). Jednocześnie rzadziej skuteczność jest ujmowana w postaci precyzyjnych, porównywalnych wskaźników ilościowych (np. stały zestaw mierników, pomiar bazowy i pomiar po działaniu, porównania w czasie). To ogranicza możliwość:

- porównywania działań między szkołami,
- oceny długofalowej (czy efekt utrzymał się po semestrze/roku),
- wyciągania wniosków „co działa najlepiej, dla kogo i w jakich warunkach”.

W konsekwencji wiele szkół działa skutecznie „w odczuciu” (co jest ważne), ale trudniej im pokazać skuteczność w sposób, który wspiera decyzje strategiczne i ułatwia upowszechnianie dobrych praktyk.

7.1.5 Innowacyjność jest umiarkowana: dominuje elastyczne dostosowanie i współpraca z zewnątrz, rzadziej partycypacja uczniów

Wyniki wskazują na selektywny charakter innowacyjności. Najczęściej przejawia się ona w:

- modyfikowaniu działań w trakcie realizacji – 55% (elastyczność),
- współpracy z instytucjami zewnętrznymi – 59% (partnerstwa).

Są to ważne i potrzebne kierunki rozwoju, zwłaszcza gdy szkoły korzystają z wiedzy, narzędzi

i zasobów, których same nie mają (np. programy, specjaliści, instytucje lokalne). Jednocześnie znacznie rzadziej pojawiają się rozwiązania oparte na realnej partycypacji uczniów:

- mediacje rówieśnicze, role liderów uczniowskich – 35%.

Ten wynik sugeruje, że w wielu szkołach dominuje model dorosłocentryczny/ekspercki: dorośli planują, prowadzą i oceniają, a uczniowie są głównie odbiorcami. Z perspektywy profilaktyki przemocy to ograniczenie, ponieważ normy rówieśnicze (rola świadków, presja grupy, „publiczność” zdarzenia) często decydują o tym, czy przemoc jest wzmacniana czy wygaszana. Włączenie uczniów w role współtwórców (np. mediatorów, liderów klimatu klasy) ma potencjał wzmacniania trwałości efektów.

7.1.6 Adaptowalność i „przenoszalność” dobrych praktyk to najślabsze ogniwo

Wyniki pokazują, że szkoły potrafią:

- formułować wnioski i rekomendacje (62%),
- włączać działania do programu wychowawczo-profilaktycznego (62%).

Jednak znacząco rzadziej tworzą „pakiet” pozwalający odtwarzać rozwiązanie w czasie i przenosić je do innych zespołów lub szkół:

- materiały do ponownego użycia lub udostępnienia innym szkołom – 47%.

Oznacza to, że wiele wartościowych działań pozostaje „w głowach” konkretnych osób albo w praktykach nieopisanych na tyle, by można je było powtórzyć w nowym roku szkolnym, w innej klasie lub po zmianie kadry. Z perspektywy systemowej jest to bariera upowszechniania jakości – dobre rozwiązania nie składają się w wspólną bazę standardów i narzędzi.

7.1.7 Standard reagowania: mocny filar po zgłoszeniu i w pracy z klasą – słabsze ogniwo w roli nauczyciela-świadka

Pogłębiona część badania (A2) pokazuje wyraźny kontrast pomiędzy elementami dobrze ugruntowanymi a obszarami wymagającymi dopracowania w praktyce szkoły.

Najsilniejsze filary standardu reagowania:

- **proceduralizacja po zgłoszeniu** – szkoły deklarują działanie według ustalonej procedury, informowanie rodziców w granicach prawa oraz monitorowanie sytuacji,
- **praca z klasą i świadkami rówieśniczymi** – w większości szkół podejmowane są rozmowy i działania budujące normy reagowania i wsparcia (włączenie klasy, omówienie roli świadków).

To ważne, bo pokazuje, że szkoły rozumieją przemoc rówieśniczą jako zjawisko społeczne (dzieje się „w relacji” i „przy ludziach”), a nie wyłącznie jako problem dwóch osób.

Największy obszar do wzmocnienia systemowego: nauczyciel jako świadek zdarzenia.

Wyniki wskazują na relatywnie niski dostęp do szkoleń/wskaźówek oraz dużą uznaniowość reakcji. To może prowadzić do nierównego standardu bezpieczeństwa: w jednej klasie lub na jednej przerwie reakcja jest szybka i ochronna, a w innej – odłożona, przekierowana lub zależna od indywidualnej interpretacji. Właśnie dlatego obszar „pierwszej reakcji dorosłego” wymaga doprecyzowania: krótkich procedur krok-po-kroku, wsparcia przełożonych, i treningu praktycznych interwencji (jak przerwać zdarzenie, jak zabezpieczyć ofiarę, jak rozmawiać, co dokumentować, jak uruchomić wsparcie).

7.1.8 Wobec sprawcy dominuje logika regulaminowa; komponent rozwojowy (SEL) jest słabszy

W działaniach wobec sprawcy widać przewagę podejścia „regulaminowo-konsekwencyjnego” (rozmowa o odpowiedzialności, konsekwencje, monitoring zachowania). Jest to potrzebne, bo szkoła musi jasno komunikować granice i chronić uczniów. Jednocześnie komponent

kompetencyjny pojawia się rzadziej – co wskazuje na potencjał wzmocnienia działań rozwojowych obok konsekwencji.

W tym miejscu kluczowe jest rozumienie SEL (*Social and Emotional Learning* – uczenie się społeczno-emocjonalne). To działania rozwijające u uczniów umiejętności, które zmniejszają ryzyko powtarzania przemocy: rozpoznawanie i regulowanie emocji, radzenie sobie z impulsem i stresem, empatia, komunikacja, współpraca, rozwiązywanie konfliktów, branie odpowiedzialności i naprawianie szkód. W praktyce szkolnej SEL może przyjmować formę treningów umiejętności społecznych, pracy nad złością, mediacji, komunikacji bez przemocy czy scenariuszy zajęć uczących reagowania świadków.

Wniosek systemowy jest taki: same konsekwencje mogą zatrzymać zachowanie tu i teraz, ale dopiero połączenie konsekwencji z pracą kompetencyjną zwiększa szanse, że problem nie wróci w nowej formie (np. przeniesiony do cyberprzemocy lub wykluczenia).

7.1.9 Podsumowanie integrujące: „model szkoły skutecznej” i trzy priorytety rozwojowe

Całość wyników pozwala opisać roboczy model szkoły, która deklaruje najwyższą skuteczność działań antyprzemocowych:

1. działa powszechnie (obejmuje większość lub całość uczniów),
2. jest systemowa (procedury + stałe działania + diagnoza/monitoring),
3. uczy się na danych (ewaluacja, analiza incydentów),
4. pracuje nie tylko z jednostką, ale też z klasą i normami rówieśniczymi,
5. wykorzystuje zasoby specjalistów jako część planowania i profilaktyki, nie wyłącznie interwencji,
6. potrafi modyfikować działania w trakcie i współpracować z partnerami, ale nadal ma rezerwę w obszarze partycypacji uczniów i replikowalności praktyk.

Z tej perspektywy wyłaniają się trzy priorytety rozwojowe (najbardziej „systemowe”):

1. Wzmocnienie roli nauczyciela-świadka: szkolenia, jasne procedury pierwszej reakcji, ograniczenie uznaniowości i delegowania.
2. Równoważenie konsekwencji i rozwoju: obok logiki regulaminowej konsekwentne wdrażanie komponentu SEL w pracy ze sprawcą i klasą.
3. Podniesienie adaptowalności: dokumentowanie działań w formie gotowych materiałów do ponownego użycia (scenariusze, procedury, checklisty, narzędzia ewaluacji), aby dobre praktyki mogły być powtarzane i upowszechniane.

7.2.Rekomendacje

Rekomendacja 1: Od modeli eksperckich do modeli partycypacyjnych

Wyniki badania jednoznacznie wskazują na dominację modeli antyprzemocowych opartych na działaniach dorosłych specjalistów (pedagogów, psychologów, nauczycieli), przy relatywnie niskim poziomie realnej partycypacji uczniów w planowaniu i realizacji działań. Tylko 35% szkół deklaruje włączanie uczniów w aktywne role (np. mediatorów, liderów rówieśniczych), co stanowi jeden z kluczowych strukturalnych ograniczeń skuteczności i trwałości podejmowanych działań. (podstawa: A1 – wyniki dotyczące poziomu partycypacji uczniów w planowaniu i realizacji działań; por. rozdz. 5.1–5.2).

Rekomenduje się stopniowe, systemowe przechodzenie od modeli wyłącznie eksperckich do modeli hybrydowych i partycypacyjnych, w których uczniowie nie są jedynie odbiorcami oddziaływań, lecz współtwórcami kultury bezpieczeństwa szkoły. Oznacza to: rozwijanie ról rówieśniczych (liderzy, mediatorzy, zespoły uczniowskie), przygotowywanie uczniów do odpowiedzialnego reagowania na przemoc, włączanie perspektywy uczniowskiej w diagnozę problemów i ocenę działań.

Tego typu rozwiązania wzmacniają oddziaływania profilaktyczne w codziennych relacjach rówieśniczych, a nie tylko w sytuacjach interwencji dorosłych i są zgodne z aktualnymi rekomendacjami badań nad skuteczną profilaktyką przemocy.

Rekomendacja 2: Poszerzenie rozumienia „społeczności szkolnej” jako zasobu antyprzemocowego

Badanie ujawnia wyraźną dysproporcję w zakresie inwestowania w różne grupy dorosłych funkcjonujących w szkole. Podczas gdy ponad połowa szkół obejmuje działaniami nauczycieli (54%), znacznie rzadziej angażowani są rodzice i opiekunowie (39%) oraz pracownicy niepedagogiczni (14%). (podstawa: A1 – grupy odbiorców działań; m.in. rodzice/opiekunowie 39%; por. rozdz. 5.2).

Rekomenduje się traktowanie całej społeczności szkolnej jako potencjalnego zasobu ochronnego, a nie jedynie tła dla działań skierowanych do uczniów. W szczególności:

- pracownicy niepedagogiczni powinni być systematycznie włączani w szkolenia i procedury reagowania, ponieważ często obserwują nieformalne interakcje uczniów w przestrzeniach wspólnych;
- rodzice powinni być postrzegani nie tylko jako adresaci informacji po incydencie, lecz jako partnerzy w działaniach profilaktycznych.

Bez wzmocnienia tych dwóch grup działania antyprzemocowe pozostają ograniczone do przestrzeni szkolnej i tracą potencjał trwałego oddziaływania środowiskowego.

Rekomendacja 3: Wzmocnienie partycypacyjnej diagnozy i monitoringu

Choć szkoły deklarują wysoki poziom systemowej diagnozy (ewaluacja programu – 89%, analiza dokumentacji – 78%), znacznie rzadziej sięgają po narzędzia pozwalające uchwycić perspektywę uczestników życia szkolnego (ankiety wśród uczniów – 54%, rodziców – 36%). (podstawa: A1 – diagnoza i monitoring; m.in. ewaluacja programu 89%, analiza dokumentacji 78%, ankiety wśród uczniów 54%; por. rozdz. 5.1 i 5.3).

Rekomenduje się rozwijanie partycypacyjnych form diagnozy i monitoringu, w których uczniowie, rodzice i pracownicy szkoły stają się współautorami wiedzy o problemach wychowawczych. Tego typu podejście: zwiększa trafność diagnozy, wzmacnia poczucie współodpowiedzialności, sprzyja wcześniejszemu wykrywaniu problemów i zapobieganiu eskalacji przemocy.

Rekomendacja 4: Przesunięcie akcentu z interwencji na kulturę relacji

Dane pokazują, że szkoły są dobrze przygotowane do reagowania operacyjnego (procedury, interwencje, konsekwencje), natomiast rzadziej osiągają efekty na poziomie zmiany kultury relacji (kultura dialogu – 38%). (podstawa: A2 – standard reagowania P15–P19 oraz A1 – wskaźnik „kultura dialogu” 38%; por. rozdz. 6.1 i 5.5).

Rekomenduje się, aby działania antyprzemocowe były projektowane nie tylko jako system reagowania na incydenty, lecz jako strategia budowania relacyjnej kultury szkoły, w której: uczniowie uczą się reagowania na przemoc w codziennych sytuacjach, dorośli pełnią rolę moderatorów i wzmacniających, a nie wyłącznie kontrolnych, normy reagowania są współtworzone i internalizowane przez społeczność szkolną.

W takiej kulturze należy rozwijać i instytucjonalizować role uczniów w działaniach antyprzemocowych, w szczególności poprzez szkolenia liderów rówieśniczych i mediatorów, przy jednoczesnym wsparciu dorosłych (superwizja, szkolenia). Zwiększyłyby to innowacyjność działań oraz ich trwałość w codziennych relacjach uczniowskich

Rekomendacja 5: Standaryzacja dobrych praktyk z komponentem partycypacyjnym

Rekomenduje się opracowanie standardu opisu dobrej praktyki antyprzemocowej, który – obok celów, procedur i wskaźników – obowiązkowo uwzględniałby komponent partycypacyjny, tj.: role uczniów, sposób włączania rodziców i pracowników niepedagogicznych, mechanizmy współodpowiedzialności. (podstawa: synteza A1+A2; potrzeba ujednoczenia opisu i przenoszenia dobrych praktyk; por. rozdz. 6.1).

Tak skonstruowany standard zwiększa nie tylko adaptowalność działań, ale także ich trwałość i odporność na zmiany kadrowe.

Rekomendacja 6: Standaryzacja warunków pracy koniecznych do działań profilaktycznych

Należy także zabezpieczać warunki organizacyjne realizacji działań, w szczególności czas, koordynację i jasny podział ról. Dane wskazują, że bariery organizacyjne (39%) oraz ograniczenia zasobowe (26%) istotnie obniżają skuteczność działań, nawet przy wysokim poziomie zaangażowania merytorycznego. (podstawa: A1 – zasoby i ich związek z samoocena skuteczności; braki zasobowe 26%; por. rozdz. 5.3–5.4).

8. Wnioski z debaty ekspertów

Niniejszy rozdział porządkuje rekomendacje eksperckie oraz katalog dobrych praktyk możliwych do wdrożenia w szkołach, które były poruszone podczas debaty, która odbyła się w dniu 16.12.2025 roku w Korczakowskiej Szkole Marzeń przy Uczelni Korczaka w Warszawie. Zawiera także narzędzia wdrożeniowe (check-listy) oraz gotowy wpis do Programu Wychowawczo-Profilaktycznego, który można zastosować jako moduł profilaktyka–interwencja–naprawa.

8.1. Rekomendacje ekspertów

Rekomendacje systemowe (minimum standardu):

- Powołanie Rzecznika Praw Ucznia w każdej gminie jako niezależnego punktu wsparcia i koordynacji (zgłoszenia, działania naprawcze, edukacja praw ucznia, monitoring standardów).
- Ujednolicenie w szkołach minimalnego algorytmu reagowania na przemoc rówieśniczą: „STOP – Oddychaj – Reaguj – Naprawa” (także dla cyberprzemocy).
- Operacyjne rozróżnienie: konflikt vs przemoc oraz zasada wariantu bezpiecznego (w razie wątpliwości – zabezpiecz i uruchom procedurę).
- Wzmocnienie roli świadka: regularne treningi zachowań ochronnych (STOP / wspieram / zgłaszam) jako element kultury szkoły.
- Pierwsza pomoc emocjonalna (PPE) po zdarzeniu: bezpieczeństwo → obecność/słuchanie → połączenie z pomocą (wychowawca/pedagog/psycholog/rodzic).

- Rozwój komunikacji wspierającej (NVC) i języka granic w całej kadry (bez zawstydzania i etykietowania).
- Wdrożenie Treningu Zastępowania Agresji (TZA) jako stałego narzędzia pracy z agresją i zachowaniami trudnymi.
- Stałe szkolenia całej kadry (także pracowników niepedagogicznych) oraz superwizje/praca na przypadkach (co najmniej raz na semestr).
- Współpraca z rodzicami jako standard: Korczakowska Akademia Wsparcia Rodzica (warsztaty + konsultacje) i spójny przekaz szkoła–dom.
- Monitoring i ewaluacja: rejestr zgłoszeń, analiza miejsc/pór ryzyka, ankiety klimatu bezpieczeństwa oraz semestralne wnioski i aktualizacje procedur.
- Współpraca interdyscyplinarna: szkoła–OPS–PPP–instytucje wsparcia–policja/sąd rodzinny–NGO (jasne ścieżki działania).

8.2. Dobre praktyki do wdrożenia w szkołach

Praktyki środowiskowe i metodyczne wzmacniające bezpieczeństwo i kulturę relacji:

- Witanie się bezpośrednio z uczniami (wejście/sale/korytarz) – rytuał zauważenia i budowania kontaktu.
- Budowanie przestrzeni przyjaznej: pufy/poduszki, kąciki relacji (2–4 osoby) oraz kąciki relaksacji i wyciszenia.
- Strefy wspólnych aktywności jako alternatywa dla konfliktów: piłkarzyki, gry planszowe, materiały plastyczne (kartki, kredki), gniotki i woreczki sensoryczne.
- Bezpieczna strefa rozładowania napięcia (np. worek treningowy) – z jasnymi zasadami bezpieczeństwa i dostępnością dorosłego.
- „Hotele dla telefonów” – higiena cyfrowa i ograniczanie eskalacji cyberprzemocy (jasne zasady i komunikacja z rodzicami).
- „Świetliki Korczaka” – stałe miejsca treningu kompetencji emocjonalno-społecznych w obszarach: Samoświadomość i koncentracja; Komunikacja i rozwiązywanie konfliktów; Emocje i relaksacja; Współpraca i relacje; Asertywność – granice i potrzeby; Trudne zachowania.

- Mikro-treningi przeciwdziałania przemocy (5–10 minut, cyklicznie): scenki, praca na realnych sytuacjach, utrwalanie zachowań ochronnych świadka.
- Narzędzia samoregulacji: „termometr złości”, strategie zejścia z napięcia, karty oddechu/uważności, proste instrukcje „pauzy”.
- Kampania „Mów do mnie grzecznie” – Kodeks Grzecznej Komunikacji, działania klasowe i szkolne promujące język szacunku, reagowanie na przemoc słowną i budowanie asertywności.
- Praca naprawcza po zdarzeniu: plan naprawy, odbudowa relacji, konsekwencje bez zawstydzania, wsparcie osoby krzywdzonej i praca rozwojowa z osobą stosującą przemoc.

8.3. Jak wdrażać – ścieżka wdrożeniowa

Proponowany porządek wdrożenia (praktyka „małych kroków”, spójność całej kadry):

Etap 1: 0–30 dni (start)

- Ustalenie standardu STOP – Oddychaj – Reaguj – Naprawa i przekazanie go całej kadrze (ściąga + komunikat do rodziców).
- Wyznaczenie zespołu/koordynatora ds. bezpieczeństwa i jasnych ról w procedurze.
- Uruchomienie kanału zgłoszeń (także online) i poinformowanie uczniów, gdzie i jak zgłaszać.
- Wprowadzenie mikro-treningów roli świadka w klasach (pierwszy cykl).

Etap 2: 31–90 dni (utrwalenie)

- Szkolenie całej kadry (w tym pracowników niepedagogicznych) z interwencji, PPE i komunikacji granic.
- Wdrożenie kampanii „Mów do mnie grzecznie” i Kodeksu Grzecznej Komunikacji.
- Utworzenie/wyposażenie minimum jednej strefy relaksu/relacji + strefy aktywności (w miarę możliwości: „Świetlik Korczaka”).
- Start Korczakowskiej Akademii Wsparcia Rodzica (min. 1 spotkanie/kwartał + konsultacje).

Etap 3: semestr i dalej (system i jakość)

- Włączenie TZA jako stałego narzędzia pracy z agresją oraz uruchomienie cykli treningów kompetencji (TUES/SKEWAT).
- Superwizje/praca na przypadkach co najmniej raz na semestr oraz przegląd danych (zgłoszenia, miejsca ryzyka, klimat).
- Aktualizacja procedur i programu wychowawczo-profilaktycznego na podstawie wniosków z monitoringu.

Fundacja Korczaka może pomóc wdrożyć opisane rekomendacje i dobre praktyki w Twoim mieście, gminie i szkole (diagnoza potrzeb, szkolenia, warsztaty, superwizje, wsparcie wdrożeniowe, materiały).

Kontakt: www.fundajakorzaka.org, info@fundajakorzaka.org

Załączniki

Załącznik 1. Check-lista dla organów prowadzących (gmina/powiat)

Zalecenie: odhaczać elementy w trakcie wdrożenia. Lista obejmuje minimum systemowe (standard, zasoby, monitoring).

A. Standardy i struktury systemowe

- Powołany Rzecznik Praw Ucznia w każdej gminie (kanały kontaktu: telefon, formularz online, dyżury; ochrona zgłaszających; raportowanie zbiorcze).
- Przyjęty minimalny algorytm reagowania dla szkół: STOP – Oddychaj – Reaguj – Naprawa (w klasie, na korytarzu, boisku, w świetlicy i online).
- Ustalone w szkołach rozróżnienie: konflikt vs przemoc oraz zasada wariantu bezpiecznego (gdy wątpliwość – zabezpiecz i uruchom procedurę).
- Wymóg tworzenia/utrzymania szkolnych zespołów antyprzemocowych (lub stałego przypisania tej funkcji zespołom wychowawczym).
- Wymóg dostępnego kanału zgłoszeń (także online) dla cyberprzemocy oraz jasnej ścieżki eskalacji spraw wysokiego ryzyka.

B. Finansowanie i zasoby

Rekomendowane źródło finansowania: część działań (szkolenia, superwizje, materiały i wyposażenie przestrzeni wspierających) można sfinansować ze środków pochodzących z opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych (tzw. „korkowe”, koncesje alkoholowe) w ramach gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych oraz przeciwdziałania narkomanii.

Uzasadnienie: wzmacnianie dobrostanu psychicznego, kompetencji emocjonalno-społecznych oraz skuteczne przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej stanowi element profilaktyki uniwersalnej – dziecko „silne psychicznie”, bezpieczne i objęte wsparciem relacyjnym ma mniejsze ryzyko zachowań problemowych, w tym sięgania po substancje i działania uzależniające.

- Zabezpieczone środki na szkolenia całej kadry (nauczyciele + pracownicy niepedagogiczni) w zakresie: rozpoznawania przemocy, interwencji, komunikacji wspierającej (NVC), PPE po zdarzeniu.
- Zabezpieczone środki na superwizje/mentoring dla szkół (minimum 1 cykl na semestr na szkołę lub w formie sieci wsparcia).
- Zabezpieczone środki na tworzenie przestrzeni wspierających (strefy relaksu/relacji, Świetliki Korczaka) oraz materiały do treningów kompetencji emocjonalno-społecznych.

C. Profilaktyka oparta na kompetencjach i skuteczności

- Preferencja dla programów długofalowych, obejmujących całą społeczność szkolną (uczniowie, kadra, rodzice) i rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne.
- Rekomendacja wdrożenia Treningu Zastępowania Agresji (TZA) jako stałego elementu pracy z agresją i zachowaniami trudnymi w szkołach.
- Wymóg komunikacji do szkół: działania profilaktyczne i interwencyjne mają być rozliczane z procesu i efektu (co działa, dla kogo, w jakich warunkach).

D. Współpraca międzyinstytucjonalna

- Zbudowana lokalna sieć współpracy: szkoły – OPS – PPP – instytucje wsparcia – policja/sąd rodzinny – NGO (jasne kontakty i ścieżki działania).
- Uzgodnione zasady kierowania spraw poważnych i wysokiego ryzyka (kto, kiedy i jak informuje oraz dokumentuje).

E. Monitoring i ewaluacja

- Ustalony minimalny zestaw danych zbiorczych (anonimizowanych) z placówek: zgłoszenia, typy zdarzeń, miejsca/pory ryzyka, działania naprawcze.
- Przegląd semestralny danych i rekomendacje zmian dla szkół (procedury, szkolenia, zasoby).
- Roczny raport/wnioski dla organu prowadzącego dotyczące bezpieczeństwa i klimatu szkoły.

Załącznik 2. Check-lista dla dyrektorów szkół

Zalecenie: Odhaczanie elementów pomaga utrzymać spójność działań całej kadry.

A. Fundamenty: standard, język i spójność

- Wdrożony w całej szkole standard STOP – Oddychaj – Reaguj – Naprawa (wspólny język, plakaty/ściąg, przypomnienie na radach i zebraniach).
- Zdefiniowane i znane wszystkim rozróżnienie konflikt vs przemoc + zasada wariantu bezpiecznego.
- Każdy pracownik szkoły zna „ściągę interwencji” (5 kroków: zatrzymaj – zabezpiecz – nazwij – wesprzyj – uruchom dalsze kroki).
- Zasady i konsekwencje są proste, zrozumiałe i konsekwentnie stosowane (bez zawstydzania).

B. Interwencja i bezpieczeństwo

- Wdrożona procedura „tu i teraz” dla nauczyciela (przerwij krzywdzenie, ogranicz widowie, wesprzyj osobę krzywdzoną, uruchom dalsze kroki).
- Ustalona lista sytuacji natychmiastowej eskalacji (groźby, przemoc fizyczna, stalking, szantaż, treści samobójcze, przemoc seksualna, długotrwałe nękanie).
- Stosowana PPE (pierwsza pomoc emocjonalna) po zdarzeniach: bezpieczeństwo – obecność/słuchanie – połączenie z pomocą.

C. Profilaktyka w rytmie szkoły (minimum)

- Mikro-trening roli świadka co 2–3 tygodnie (STOP / wspieram / zgłaszam) prowadzony w klasach.
- Stały trening komunikacji wspierającej (NVC): komunikat JA, język faktów, prośby, skrypty granic.
- Systematyczne działania integrujące i wzmacniające przynależność (kręgi, kontrakty klasowe, docenianie zachowań ochronnych).
- Realizowana kampania „Mów do mnie grzecznie” (Kodeks Grzecznej Komunikacji + działania klasowe i szkolne promujące język szacunku, asertywność i reagowanie na przemoc słowną).

D. Kadra: kompetencje i wsparcie

- Szkolenia całej kadry (także niepedagogicznej) w rozpoznawaniu przemocy, reagowaniu, komunikacji granic i pracy z zachowaniami trudnymi.
- Zaplanowane superwizje/praca na przypadkach (minimum 1 raz na semestr) oraz konsultacje wewnętrzne.
- Aktywny zespół antyprzemocowy (role, terminy spotkań, ścieżka decyzji, dokumentacja).

E. Przestrzeń i środowisko (profilaktyka przez organizację)

- Witanie uczniów (wejście/sale/korytarz) jako standard budowania kontaktu i bezpieczeństwa.
- Funkcjonują kąciki relacji i relaksacji oraz strefy aktywności (pufy/poduszki, gry, piłkarzyki, materiały sensoryczne, kredki/rysunek).
- Wdrożone „hotele dla telefonów” (jasne zasady higieny cyfrowej).
- Utworzony/rozwijany Świetlik Korczaka jako przestrzeń treningu kompetencji emocjonalno-społecznych i wsparcia regulacji.

F. Rodzice, zgłoszenia, współpraca

- Rodzice znają standard szkoły (STOP – Oddychaj – Reaguj) i zasady zgłaszania, w tym cyberprzemocy.
- Uruchomiona Korczakowska Akademia Wsparcia Rodzica (warsztaty + konsultacje).
- Ustalona współpraca z instytucjami wsparcia oraz (jeśli funkcjonuje) kontakt do Rzecznika Praw Ucznia w gminie.

G. Monitoring i ewaluacja

- Prowadzony rejestr zgłoszeń i interwencji (anonimizowany) oraz analiza miejsc/pór ryzyka.
- Ankiety klimatu bezpieczeństwa minimum 2x w roku (uczniowie, rodzice, nauczyciele).
- Przegląd semestralny: wnioski, zmiany w procedurach, plan szkoleń i działań na kolejny okres.

Załącznik 3. Wpis do Programu Wychowawczo-Profilaktycznego szkoły

Poniższy zapis można wkleić do Programu Wychowawczo-Profilaktycznego jako odrębny moduł (profilaktyka – interwencja – naprawa).

Nazwa szkoły:.....

Rok szkolny:.....

Podstawa przyjęcia/uchwała:.....

Nazwa działania

Szkoła bez przemocy rówieśniczej – standard STOP, rola świadka, komunikacja wspierająca oraz trening kompetencji relacyjnych (Trening Umiejętności Emocjonalno – Społecznych)

Uzasadnienie

Przemoc rówieśnicza (w tym cyberprzemoc) narusza bezpieczeństwo i dobrostan uczniów. Skuteczność zwiększają działania systemowe, długofalowe, rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne, spójne reakcje dorosłych oraz pozytywny klimat szkoły. Moduł zakłada profilaktykę, interwencję oraz działania naprawcze.

Cele

- Zmniejszenie skali przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy dzięki spójnemu standardowi reagowania całej kadry.
- Wzmocnienie roli świadka i zachowań ochronnych w grupie rówieśniczej (STOP / wspieram / zgłaszam).
- Rozwój kompetencji emocjonalno-społecznych uczniów w obszarach: samoświadomość i koncentracja; komunikacja i rozwiązywanie konfliktów; emocje i relaksacja; współpraca i relacje; asertywność – granice i potrzeby; trudne zachowania.
- Podniesienie kompetencji kadry w interwencji, komunikacji wspierającej (NVC) i pierwszej pomocy emocjonalnej (PPE).
- Wzmocnienie współpracy szkoły z rodzicami oraz lokalnym systemem wsparcia.

Odbiorcy

- Uczniowie wszystkich etapów edukacyjnych.
- Rodzice/opiekunowie prawni.
- Nauczyciele oraz pozostali pracownicy szkoły.

Działania

A) Profilaktyka (minimum w każdej klasie)

- Wprowadzenie standardu STOP – Oddychaj – Reaguj – Naprawa (plakaty/ściągły w salach i przestrzeniach wspólnych; przypominanie na radach).
- Mikro-trening roli świadka co 2–3 tygodnie: krótkie scenki + omówienie (STOP / wspieram / zgłaszam).
- Trening komunikacji wspierającej: komunikat JA, język faktów zamiast ocen, prośby, skrypty granic; praca na sytuacjach z życia szkoły.
- Trening kompetencji emocjonalno-społecznych (TUES/SKEWAT) w cyklu zajęć (np. godziny wychowawcze, świetlica, zajęcia dodatkowe).
- Dobre praktyki środowiskowe: witanie uczniów, kąci relacji i relaksu, strefy aktywności, higiena cyfrowa (hotele dla telefonów).
- Kampania „Mów do mnie grzecznie” – Kodeks Grzecznej Komunikacji i działania promujące język szacunku.

B) Interwencja (procedura „tu i teraz”)

- Zatrzymanie krzywdzenia (STOP) i zabezpieczenie sytuacji, ograniczenie widowni.
- Nazwanie zachowania bez etykietowania osoby; wsparcie osoby krzywdzonej; włączenie świadków w pomoc.
- Uruchomienie dalszych kroków: dokumentacja, informowanie wychowawcy/pedagoga/psychologa, kontakt z rodzicami zgodnie z procedurą.
- Natychmiastowa eskalacja w sytuacjach wysokiego ryzyka (lista w procedurach szkoły).

C) Naprawa i odbudowa

- Rozmowy indywidualne i klasowe po zdarzeniu (z zachowaniem bezpieczeństwa), konsekwencje, plan na przyszłość, odbudowa relacji.

- Praca z agresją i zachowaniami trudnymi (w tym wdrażanie TZA/Treningu Zastępowania Agresji jako stałego narzędzia).
- Wsparcie uczniów krzywdzonych i uczniów stosujących przemoc (plan pomocy, współpraca z rodzicami i instytucjami wsparcia).
- Pierwsza pomoc emocjonalna (PPE) po zdarzeniu: bezpieczeństwo → obecność/słuchanie → połączenie z pomocą.

Organizacja i odpowiedzialni

- Dyrektor – nadzór nad wdrożeniem standardu, szkolenia, komunikacja z rodzicami, współpraca z instytucjami.
- Zespół antyprzemocowy / wychowawczy – koordynacja działań, analiza danych, wsparcie interwencji i działań naprawczych.
- Wychowawcy – realizacja mikro-treningów, praca nad językiem i zasadami, współpraca z rodzicami.
- Pedagog/psycholog – wsparcie interwencji, PPE po zdarzeniach, działania naprawcze i konsultacje.

Monitorowanie i ewaluacja

- Rejestr zgłoszeń i interwencji (anonimizowany) oraz analiza miejsc/pór ryzyka.
- Ankiety klimatu bezpieczeństwa minimum 2x w roku (uczniowie, rodzice, nauczyciele).
- Przegląd semestralny: wnioski, aktualizacja procedur i plan działań na kolejny okres.

Współpraca z rodzicami i środowiskiem

- Komunikacja do rodziców: standard szkoły STOP – Oddychaj – Reaguj oraz zasady zgłaszania (w tym cyberprzemocy).
- Korczakowska Akademia Wsparcia Rodzica – cykl warsztatów i konsultacji (granice, komunikacja wspierająca, reagowanie na przemoc, cyberbezpieczeństwo).
- W przypadkach poważnych: współpraca z instytucjami wsparcia oraz (jeśli działa) z Rzecznikiem Praw Ucznia w gminie.

Załącznik 4. Ankiety badawcze

Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej

Poniższa ankieta, opracowana przez Fundację Korczaka przy Uczelni Korczaka, jest częścią działań na rzecz ograniczania przemocy rówieśniczej w szkołach województwa pomorskiego. Wiemy, że przemoc i cyberprzemoc osłabiają poczucie bezpieczeństwa, relacje w klasie i dobrostan uczniów oraz nauczycieli. Jednocześnie w wielu szkołach powstają wartościowe inicjatywy - od mediacji rówieśniczych, przez treningi umiejętności społecznych, po programy dotyczące higieny cyfrowej. Chcemy je rozpoznać, opisać i upowszechnić.

Celem ankiety jest:

- ⇒ zebranie przeglądu działań/projektów realizowanych w latach 2021-2025,
- ⇒ wstępna ocena ich dostępności i efektów,
- ⇒ wytypowanie ok. 100 szkół do pogłębionego etapu badawczego,
- ⇒ wybór 20 dobrych praktyk do rekomendacji i upowszechnienia w Polsce.

Ankiety kierujemy do **dyrekcji, pedagogów/psychologów, nauczycieli lub koordynatorów** działań profilaktycznych. Prosimy o rzetelne, możliwie konkretne odpowiedzi; jeśli czegoś nie dotyczy - zaznacz to w formularzu. Zebrane informacje posłużą wyłącznie do celów badawczych i opracowania rekomendacji; wyniki będą prezentowane w formie zbiorczej.

W podziękowaniu za udział **szkoła otrzyma zaproszenie na bezpłatny webinar dotyczący wspierania ucznia i nauczyciela**. Istnieje możliwość uzyskania zaświadczenia zgodnie z rozporządzeniem MEN.

Wypełnienie ankiety zajmie ok. 10-12 minut.

Dziękujemy za współpracę i zaangażowanie w budowaniu bezpiecznej, wspierającej szkoły. Jeśli masz pytania, skontaktuj się z koordynatorem projektu (dane w podsumowaniu ankiety).

---

* Wskazuje wymagane pytanie

Dofinansowano z budżetu państwa w ramach Narodowego Programu Zdrowia.
Zadanie: Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej - realizacja projektów edukacyjnych.
Tytuł projektu: Szkoła Bez Przemocy
Kwota dofinansowania: 95.000 PLN

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

1. Nazwa szkoły / placówki: *

---

2. Miejscowość: *

---

3. Województwo: *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

Pomorskie

Inne: _____

4. Powiat: *

---

5. Typ szkoły (Zespoły Szkół proszę opisać w "Inne"): *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- przedszkole
- Szkoła Podstawowa
- Szkoła Branżowa
- Technikum
- Liceum Ogólnokształcące
- Szkoła Artystyczna
- Inne: _____

6. Typ szkoły / placówki: *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- Publiczna
- Niepubliczna
- Inne: _____

7. Liczba uczniów ogółem: *

_____

8. Osoba do kontaktu w sprawach projektu (imię i nazwisko, funkcja): *

_____

9. Adres e-mail do korespondencji w sprawach projektu: *

_____

10. Czy w latach 2021-2025 realizowali Państwo działania związane z przeciwdziałaniem przemocy rówieśniczej? *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- Tak
- Nie *Przejdź do pytania 22*

Program(y) był(y) realizowane

Prosimy o wskazanie programów, w których brali Państwo udział

11. Typ programu: *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- Autorskie działanie szkoły (w tym działania w ramach szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego) *Przejdź do pytania 12*
- Program zewnętrzny *Przejdź do pytania 19*
- Program zewnętrzny i autorskie działanie szkoły *Przejdź do pytania 12*

Autorskie działanie

Jeśli działań było więcej niż jedno, proszę opisać to, które Państwa zdaniem było najważniejsze.

12. Ile było działań? *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- jedno
- więcej niż jedno

13. Nazwa programu własnego szkoły (można podać działania podejmowane w ramach szkolnego programu wychowawczo-profilaktycznego): *

---

14. Forma przemocy rówieśniczej, której dotyczył Państwa program *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- fizyczna
- psychiczna
- cyberprzemoc
- wykluczenie
- dyskryminacja
- mowa nienawiści
- Inne: _____

15. Grupa docelowa: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- przedszkole
- klasy 1-3
- Klasy 4-8
- klasy ponadpodstawowe
- rodzice
- nauczyciele
- specjaliści
- Inne: _____

16. Czas trwania i intensywność: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- długofalowe działanie
- jednorazowa akcja

17. Sposób realizacji: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- lekcje wychowawcze
- warsztaty
- mediacje rówieśnicze
- TUS
- kampania
- szkolenia RP
- interwencje specjalistów
- Inne: _____

18. Krótki opis działania lub linki do materiałów/opisów programów (jeśli są online):

Lista programów

Pytamy o programy zewnętrzne

19. W jakim programie brała lub bierze udział Państwa szkoła? *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- RÓWIEŚNICY - Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę
- RESQL
- „Włącz Szacunek. Wyłącz hejt.”
- „Młode Głowy”
- Materiały MEN/ORE na Tydzień Przeciwdziałania Przemocy Rówieśniczej
- „Cybernauci” (NASK)
- „Spójrz Inaczej / Spójrz Inaczej na agresję”
- Program UNICEF „Szkoła z Prawami Dziecka”
- Sieciaki.pl
- MegaMisja
- Materiały do CYBERlekcji - gov.pl
- Cyberprzemoc w szkole - poradnik - ORE
- Spójrz Inaczej - Stow. „Spójrz Inaczej”
- Archipelag Skarbów
- Apteczka Pierwszej Pomocy Emocjonalnej
- Trening Zastępowania Agresji
- Golden Five - ORE
- Mediacje rówieśnicze – standardy i materiały - MEN
- Mediacje rówieśnicze - poradnik ORE
- Szkoła dialogu (kluby mediacji)
- „Szkoda życia na hejt” - Fundacja UNIQA
- Stop Hejt - wybierz język bez przemocy - Agere Aude
- Stop Hejt, Start Respect - Fundacja DOM
- ECS: „Hejt stop! Słowa mają moc”
- Szkoła Odpowiedzialna Cyfrowo (SOC) - Fundacja Dbam o Mój Zasięg
- Inne: _____

20. Czy programy/działania poprawiły sytuację? *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- Tak
- Nie
- Nieznacznie
- W niektórych obszarach
- Trudno powiedzieć
- Inne: _____

21. Zgoda na kontakt w sprawie bezpłatnego webinaru i kolejnych etapów projektu *
(w tym ewentualna wizyta badawcza):

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- Tak   *Przejdź do sekcji 6 (Podsumowanie)*
- Nie   *Przejdź do sekcji 7 (Podsumowanie)*

Nie był realizowany program / działanie

22. Główne powody braku realizacji programów profilaktycznych: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- brak środków
- brak czasu w planie
- brak kadry
- brak wiedzy o programach
- niska pilność problemu
- Inne: _____

23. **Najbardziej potrzebne formy wsparcia:** *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- gotowe scenariusze
- szkolenia RP
- wsparcie psychologiczne
- mediacje rówieśnicze
- TUS
- pomoc w cyberbezpieczeństwie
- Inne: _____

24. **Czy szkoła jest zainteresowana udziałem w bezpłatnym webinarze (zaświadczenie MEN)?** *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- Tak *Przejdź do sekcji 6 (Podsumowanie)*
- Nie *Przejdź do sekcji 7 (Podsumowanie)*

Podsumowanie

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

Co dalej?

Szczegóły dot. bezpłatnego webinaru (z zaświadczeniem) wysłamy na adres e-mail podany w ankiecie.

Wyniki będziemy prezentować **wyłącznie w formie zbiorczej**; pojedyncze szkoły nie będą identyfikowane bez odrębnej zgody.

Jeśli zajdzie potrzeba doprecyzowania odpowiedzi, skontaktujemy się z osobą wskazaną do kontaktu.

W razie pytań prosimy o kontakt z koordynatorką projektu:

Alicja Zielińska

Prezeska Zarządu Fundacji Korczaka

tel. 605126121

www.fundajakorzaka.org

alicja.zielinska@uczelniakorczaka.pl

Dziękujemy za Państwa czas i wkład w budowanie bezpiecznej, wspierającej szkoły! 🙏

Podsumowanie

Dziękujemy za wypełnienie ankiety!

Państwa odpowiedzi zostały zapisane i uwzględnione w analizie. Szanujemy decyzję o braku zgody na kontakt lub brak zainteresowania webinarzem - **nie będziemy się odzywać w tej sprawie.**

Co dalej?

Wyniki projektu opublikujemy **w formie zbiorczej**, bez identyfikacji szkół.

Jeśli w przyszłości zmienią Państwo zdanie i zechcą otrzymać materiały lub zaproszenia, mogą Państwo:

- wypełnić ankietę ponownie z innymi preferencjami, lub
- napisać na adres koordynatorki (poniżej)

Dziękujemy za poświęcony czas i wkład w budowanie bezpieczniejszej szkoły.

Alicja Zielińska

Prezeska Zarządu Fundacji Korczaka

tel. 605126121

www.fundajakorzaka.org

alicja.zielinska@uczelniakorczaka.pl

Ta treść nie została utworzona ani zatwierdzona przez Google.

Formularze Google

Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej

Poniższa ankieta, opracowana przez Fundację Korczaka przy Uczelni Korczaka, stanowi drugą, pogłębioną część badania dotyczącego przeciwdziałania przemocy rówieśniczej w szkołach województwa pomorskiego. Została wysłana do wybranych szkół, które w pierwszej ankiecie zadeklarowały realizację działań lub programów w tym obszarze.

Celem tej ankiety jest:

- ⇒ pogłębiona analiza sposobów reagowania szkoły na przemoc rówieśniczą (w tym cyberprzemoc),
- ⇒ zbadanie roli świadków – uczniów, klasy oraz nauczycieli – w takich sytuacjach,
- ⇒ sprawdzenie, w jaki sposób w praktyce wykorzystywane są programy i procedury antyprzemocowe,
- ⇒ lepsze opisanie dobrych praktyk, które mogą zostać rekomendowane innym szkołom.

Zebrane informacje posłużą wyłącznie do celów badawczych i opracowania rekomendacji. Wyniki będą prezentowane wyłącznie w formie zbiorczej, bez możliwości identyfikacji konkretnych szkół czy osób.

Wypełnienie ankiety zajmie ok. 10–15 minut.

Dziękujemy za udział w pogłębionej części badania i za zaangażowanie w budowanie bezpiecznej, wspierającej szkoły. Jeśli masz pytania, skontaktuj się z koordynatorem projektu (dane kontaktowe znajdują się w podsumowaniu ankiety).

---

* Wskazuje wymagane pytanie

Dofinansowano z budżetu państwa w ramach Narodowego Programu Zdrowia.
Zadanie: Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej - realizacja projektów edukacyjnych.
Tytuł projektu: Szkoła Bez Przemocy
Kwota dofinansowania: 95.000 PLN

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

1. **Proszę o podanie numeru RSPO szkoły ***

---

2. **Jak często realizowane są działania antyprzemocowe w Państwa szkole? ***

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- Codziennie (np. stałe dyżury mediacyjne / tutoring / zajęcia codzienne)
- Kilka razy w tygodniu
- Kilka razy w miesiącu
- Raz w miesiącu
- Kilka razy w roku
- Raz w roku (np. coroczna akcja, tydzień profilaktyki)
- Sporadycznie, nieregularnie
- Inne: _____

3. **Kto jest odbiorcą działań? Jakie grupy obejmują realizowane działania? (można * zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)**

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Uczniowie klas I–III
- Uczniowie klas IV–VI
- Uczniowie klas VII–VIII
- Uczniowie szkół ponadpodstawowych
- Nauczyciele i wychowawcy
- Specjaliści szkolni (pedagog, psycholog)
- Pracownicy niepedagogiczni
- Rodzice i opiekunowie
- Inne: _____

4. **Jaka jest liczba odbiorców (łącznie w skali roku)? ***

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- 1–25 osób
- 26–50 osób
- 51–100 osób
- 101–200 osób
- 201–400 osób
- Powyżej 400 osób
- Trudno powiedzieć / brak danych

5. Jaki odsetek uczniów szkoły został objęty działaniami? *

Zaznacz tylko jedną odpowiedź.

- Do 10% uczniów
- 11–25% uczniów
- 26–50% uczniów
- 51–75% uczniów
- 76–99% uczniów
- 100% uczniów (działanie ogólnoszkolne)
- Trudno określić

Jakimi zasobami dysponuje szkoła w zakresie realizacji działań antyprzemocowych?
(można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

6. Kadry: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Pedagog szkolny
- Psycholog szkolny
- Pedagog specjalny
- Nauczyciel – specjalista ds. profilaktyki
- Zespół wychowawczy / zespół ds. bezpieczeństwa
- Lider/koordynator działań antyprzemocowych
- Przeszkoleni mediatorzy rówieśniczy
- Przeszkoleni nauczyciele w zakresie interwencji kryzysowej
- Pracownicy niepedagogiczni przeszkoleni w zakresie bezpieczeństwa

7. Zasoby organizacyjne: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Stały plan pracy profilaktycznej
- Procedury reagowania na przemoc rówieśniczą
- Wewnętrzne programy profilaktyczne
- Szkolne zespoły interwencyjne
- Współpraca z instytucjami lokalnymi (OPS, Policja, PPP)
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi
- Stałe partnerstwa projektowe (fundacje, uczelnie, organizacje)

8. Zasoby infrastrukturalne: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Sale warsztatowe lub przestrzeń do pracy grupowej
- Dostęp do sal multimedialnych
- Sprzęt: projektory / komputery / tablice interaktywne
- Platformy do prowadzenia działań online
- Bezpieczne miejsca spotkań i mediacji

9. Zasoby finansowe: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Środki własne szkoły na działania profilaktyczne
- Dostęp do środków samorządowych
- Udział w projektach grantowych
- Wsparcie sponsorów / darczyńców
- Brak dedykowanych środków finansowych

10. Kompetencje: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Kadra przeszkolona w zakresie przeciwdziałania przemocy
- Kadra przeszkolona w mediacjach rówieśniczych
- Kadra przeszkolona w komunikacji bez przemocy (NVC)
- Kadra przeszkolona w prowadzeniu warsztatów profilaktycznych
- Kadra z doświadczeniem w pracy projektowej
- Uczniowie przygotowani do roli liderów / mediatorów
- Rodzice i opiekunowie włączeni w działania profilaktyczne

11. Inne zasoby (proszę opisać)

W jaki sposób szkoła prowadzi diagnozę lub monitoring problemów wychowawczych? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

12. Regularne, systemowe formy diagnozy: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Coroczne ankiety wśród uczniów
- Coroczne ankiety wśród rodziców i opiekunów
- Coroczne ankiety wśród nauczycieli
- Ewaluacja programu wychowawczo-profilaktycznego
- Analiza dokumentacji szkolnej (statystyki incydentów, uwagi, interwencje)

13. Bieżący monitoring sytuacji wychowawczej: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Monitorowanie sytuacji przez wychowawców klas
- Indywidualne rozmowy z uczniami
- Zespoły wychowawcze analizujące sytuacje problemowe
- Zgłoszenia od nauczycieli i specjalistów (pedagoga, psychologa)
- Obserwacja zachowań uczniów w trakcie zajęć i przerw

14. Zewnętrzne lub specjalistyczne formy diagnozy: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Współpraca z poradnią psychologiczno-pedagogiczną
- Diagnozy prowadzone przez organizacje zewnętrzne / fundacje
- Konsultacje z policją / OPS / instytucjami lokalnymi

Reagowanie szkoły na przemoc rówieśniczą (WINIETA)

Poniżej przedstawiono krótką historię (winietę) dotyczącą sytuacji przemocy rówieśniczej w klasie VII.

Poniższa historia jest fikcyjna i służy wyłącznie celom badania. Prosimy odnieść się do praktyk stosowanych w Państwa szkole.

W klasie VII uczeń Kuba od kilku tygodni jest wyśmiewany przez kolegę - Bartka. Bartek komentuje wygląd Kuby, przezywa go i ośmiesza przy innych uczniach.

Podczas jednej z przerw Bartek głośno poniża Kubę na korytarzu i mówi, że "następnym razem to nagra i wrzuci na grupę". Sytuację z pewnej odległości widzi nauczyciel/nauczycielka dyżurująca, ale nie słyszy dokładnie słów.

Po południu Kuba pokazuje rodzicowi wiadomości z klasowej grupy, w których Bartek dalej go wyśmiewa i zapowiada "filmik". Rodzic zgłasza sprawę wychowawcy lub dyrekcji.

15. **Jakie działania są zazwyczaj podejmowane wobec ucznia doświadczającego podobnej sytuacji (jak Kuba)?** *

Proszę zaznaczyć wszystkie odpowiedzi, które pasują do Waszej szkoły.

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Indywidualna rozmowa z uczniem dotycząca jego samopoczucia i potrzeb.
- Ustalenie z uczniem prostego planu bezpieczeństwa (do kogo się zgłosić, co zrobić w razie powtórzenia sytuacji).
- Rozmowa z uczniem i obserwacja jego zachowania w kolejnych dniach.
- Zaproponowanie uczniowi udziału w dostępnych zajęciach lub konsultacjach, jeśli chce z nich skorzystać.
- Kontakt z rodzicami, opiekunami i włączenie ich w dalsze działania.
- Odnotowanie sytuacji i reagowanie ponownie dopiero w przypadku kolejnych sygnałów.
- Inne: _____

16. **Jakie działania są zazwyczaj podejmowane wobec ucznia dopuszczającego się podobnych zachowań (jak Bartek)?** *

Proszę zaznaczyć wszystkie odpowiedzi, które pasują do Waszej szkoły.

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Rozmowa z uczniem o konsekwencjach i odpowiedzialności za zachowanie.
- Zastosowanie konsekwencji regulaminowych zgodnie z procedurami szkoły.
- Obserwacja dalszego zachowania ucznia po rozmowie.
- Zastosowanie działań naprawczych, np. rozmowy naprawczej.
- Traktowanie sytuacji jako incydentalnej i reagowanie przy powtórzeniu problemu.
- Skierowanie ucznia na zajęcia dotyczące emocji lub umiejętności społecznych.
- Inne: _____

17. **Jak zazwyczaj postępuje nauczyciel, który był świadkiem podobnej sytuacji (np. na przerwie)?** *

Proszę zaznaczyć wszystkie odpowiedzi, które pasują do Waszej szkoły.

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Przekazanie informacji odpowiednim osobom i kontynuowanie obowiązków zgodnie z planem.
- Zgłoszenie sytuacji zgodnie z obowiązującą w szkole procedurą.
- Dostęp do szkoleń lub wskazówek dotyczących reagowania w podobnych sytuacjach.
- Reakcja zgodna z indywidualną oceną sytuacji przez nauczyciela.
- Przekazanie informacji wychowawcy lub dyrekcji bez podejmowania dalszych działań.
- Możliwość uzyskania wsparcia pedagoga, psychologa lub zespołu ds. bezpieczeństwa.
- Inne: _____

18. **Jak zazwyczaj przebiega postępowanie szkoły po zgłoszeniu podobnej sytuacji przez rodzica, opiekuna lub ucznia?** *

Proszę zaznaczyć wszystkie odpowiedzi, które pasują do Waszej szkoły.

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Ustalanie działań doraźnie, zależnie od osób odpowiedzialnych.
- Przekazywanie informacji zwrotnej wtedy, gdy szkoła uzna to za potrzebne.
- Postępowanie według ustalonej procedury – przyjęcie zgłoszenia, rozmowy, ustalenie działań.
- Monitorowanie sytuacji i reagowanie przy pojawieniu się nowych sygnałów.
- Przekazanie rodzicom informacji o podjętych krokach (w granicach prawa).
- Korzystanie z dostępnych materiałów lub programów profilaktycznych w pracy z klasą.
- Inne: _____

19. **Jakie działania są zazwyczaj podejmowane wobec klasy lub uczniów, którzy byli świadkami podobnej sytuacji?** *

Proszę zaznaczyć wszystkie odpowiedzi, które pasują do Waszej szkoły.

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Przeprowadzenie zajęć lub rozmowy w klasie na temat relacji, reagowania na przemoc i wsparcia rówieśników.
- Omówienie roli świadków i sposobów bezpiecznej reakcji.
- Włączenie klasy w działania naprawcze lub budujące pozytywny klimat (np. mediacje, praca nad normami).
- Przekazanie klasie krótkiej informacji o tym, że sytuacja została zgłoszona i szkoła się nią zajmuje.
- Zostawienie sytuacji do rozwiązania na poziomie indywidualnym – bez angażowania całej klasy.
- Reagowanie wobec świadków tylko wtedy, gdy sami zgłaszają potrzebę rozmowy.
- Inne: _____

20. **Jakie efekty działań antyprzemocowych są widoczne w Państwa szkole?** *

(można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Zmniejszenie liczby incydentów przemocy rówieśniczej
- Zmniejszenie liczby konfliktów interpersonalnych w klasach
- Poprawa relacji między uczniami
- Wzrost poczucia bezpieczeństwa uczniów
- Wzrost kompetencji społecznych uczniów (empatia, komunikacja, mediacja)
- Zwiększenie zgłaszania problemów przez uczniów (większa gotowość do proszenia o pomoc)
- Poprawa współpracy między szkołą a rodzicami
- Lepsza współpraca w gronie pedagogicznym w zakresie reagowania na przemoc
- Ujednoczenie zasad i procedur reagowania na przemoc
- Wprowadzenie nowych form wsparcia (mediacje rówieśnicze, dyżury psychologa, programy profilaktyczne)
- Wzrost zaangażowania uczniów w działania prospołeczne
- Upowszechnienie kultury dialogu i rozwiązywania konfliktów
- Brak widocznych efektów
- Trudno powiedzieć
- Inne: _____

Jakie kroki obejmowało wdrożenie najważniejszego działania? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

21. **Diagnoza i przygotowanie:** *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Przeprowadziliśmy diagnozę potrzeb uczniów / szkoły
- Zidentyfikowaliśmy problem, na który miało odpowiadać działanie
- Ustaliliśmy cele działania
- Określiliśmy grupę odbiorców
- Konsultowaliśmy działanie z nauczycielami
- Konsultowaliśmy działanie z uczniami
- Konsultowaliśmy działanie z rodzicami i opiekunami
- Konsultowaliśmy działanie z partnerem zewnętrznym (np. NGO, PPP, policja)

22. Planowanie: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Opracowaliśmy scenariusze lub plan działania
- Przydzieliliśmy odpowiedzialności i role
- Zaplanowaliśmy zasoby (kadrowe, finansowe, rzeczowe)
- Zaplanowaliśmy sposób ewaluacji/monitorowania

23. Realizacja: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Przeprowadziliśmy działania zgodnie z planem
- Wprowadzaliśmy modyfikacje w trakcie realizacji
- Włączaliśmy uczniów w realizację (np. jako mediatorów, liderów)
- Współpracowaliśmy z instytucjami zewnętrznymi
- Zapewniliśmy materiały, narzędzia lub zasoby potrzebne do realizacji

24. Dokumentowanie i ewaluacja: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Dokumentowaliśmy przebieg działania (zdjęcia, scenariusze, raporty)
- Przeprowadziliśmy ewaluację wśród uczniów
- Przeprowadziliśmy ewaluację wśród nauczycieli
- Analizowaliśmy incydenty przemocy przed i po działaniu
- Wprowadziliśmy wnioski i rekomendacje na przyszłość
- Włączono działanie do programu wychowawczo-profilaktycznego
- Działanie zostało rozszerzone na kolejne grupy
- Przygotowaliśmy materiały do ponownego użycia lub udostępnienia innym szkołom
- Zakończono działanie bez kontynuacji

Warunki powodzenia – co zadziałało najlepiej i dlaczego? (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź)

25. Czynniki organizacyjne: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Dobre przygotowanie organizacyjne działań
- Stałość działań (powtarzalność, cykliczność)
- Dostosowanie działań do realiów szkoły
- Odpowiedni dobór czasu i miejsca działań

26. Osoby: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Zaangażowanie nauczycieli i wychowawców
- Wysokie kompetencje prowadzących (pedagogów, psychologów)
- Dobre przygotowanie merytoryczne osób prowadzących
- Wsparcie dyrekcji w organizacji działań
- Wysoka motywacja uczniów

27. Czynniki związane z metodami i treściami: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Trafny dobór metod pracy (warsztatowych, interaktywnych)
- Zastosowanie metod aktywizujących
- Wprowadzenie mediacji rówieśniczych / tutoring
- Użycie atrakcyjnych narzędzi (gry, filmy, scenki)

28. Czynniki współpracy: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Współpraca z organizacjami zewnętrznymi
- Wsparcie specjalistów (psychologów, pedagogów, mediatorów)
- Zaangażowanie rodziców i opiekunów
- Współpraca między nauczycielami
- Partnerstwo z instytucjami lokalnymi

29. Czynniki systemowe i proceduralne: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Jasne procedury reagowania na przemoc
- Spójność działań z programem wychowawczo-profilaktycznym
- Długofalowość działań
- Monitorowanie i ewaluacja działań
- Zapewnienie warunków organizacyjnych (sali, czasu, sprzętu)

30. Czynniki kulturowe / klimatu szkoły: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Wspierająca atmosfera i klimat szkoły
- Dobre relacje w gronie pedagogicznym
- Kultura dialogu i otwartości
- Wysoka świadomość problemu przemocy
- Normy i wartości sprzyjające szacunkowi

31. Czynniki finansowe i zasobowe: *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Dostęp do odpowiednich materiałów i narzędzi
- Dodatkowe środki finansowe na działania
- Wsparcie projektowe lub grantowe

32. Inne, ważne czynniki (jakie?)

---

33. **Jakie elementy działania lub projektu okazały się nieskuteczne, lub trudne do realizacji?** (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Forma działania (np. warsztaty, spotkania, projekty klasowe) nie była dopasowana do potrzeb uczniów
- Zbyt niska frekwencja uczniów
- Ograniczone zaangażowanie nauczycieli lub wychowawców
- Brak współpracy ze strony rodziców i opiekunów
- Trudności organizacyjne (logistyka, plan lekcji, brak czasu)
- Brak odpowiednich materiałów lub narzędzi
- Działanie było jednorazowe i nie przyniosło trwałego efektu
- Niewystarczająca liczba osób prowadzących
- Brak spójności działań pomiędzy klasami / nauczycielami
- Brak jasnych procedur reagowania
- Zbyt duża liczba problemów wychowawczych w klasie / szkole
- Brak wsparcia instytucji zewnętrznych
- Inne: _____

34. **Jakie były główne powody nieskuteczności działania?** (można zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź) *

Zaznacz wszystkie właściwe odpowiedzi.

- Działanie nie było dostatecznie przygotowane (zbyt krótki czas, brak planu)
- Treści lub forma były niedostosowane do wieku / potrzeb uczniów
- Brak wystarczających kompetencji prowadzących
- Zbyt małe zasoby (czasowe, finansowe, kadrowe)
- Brak wsparcia dyrekcji
- Brak współpracy w gronie nauczycielskim
- Niewystarczające zaangażowanie uczniów
- Opór uczniów wobec tematu lub formy pracy
- Niskie wsparcie rodziców i opiekunów
- Brak systematyczności działań
- Działania miały charakter incydentalny
- Inne pilne problemy wychowawcze odciągały uwagę szkoły
- Zewnętrzne czynniki (np. sytuacja społeczna, zdrowotna)
- Inne: _____

Dziękujemy za udział w badaniu!

Wyniki badania zostaną opublikowane w formie raportu zbiorczego do końca grudnia.
Poinformujemy Państwa o tym mailowo.

Zapraszamy także na webinar w styczniu – skontaktujemy się z Państwem w sprawie dogodnego terminu. 😊

W razie pytań lub wątpliwości prosimy o kontakt z Panią Alicją Zielińską, Prezeską Fundacji Korczaka:

mail: alicja.zielinska@uczelniakorczaka.pl

telefon: **605 126 121**

Ta treść nie została utworzona ani zatwierdzona przez Google.

Formularze Google

Szkolna Kasa Przeznaczy

Załącznik 5. Kampania „Mów do mnie grzecznie” Uczelnia Korczaka

Kampania społeczna „Mów do mnie grzecznie”

- ✓ „Mów do mnie grzecznie” jest **kampanią społeczną** o charakterze informacyjno-edukacyjno-badawczym. W ramach kampanii realizujemy różnego rodzaju działania promujące postawę otwartą, opartą na **SZACUNKU** do siebie i do innych osób.
- ✓ W języku współczesnym potoczne pojęcie „grzeczny” czy „grzeczna” stosowane jest w odniesieniu do dzieci oraz kobiet – bądź grzeczna, czyli postulszna, bezwolna, bierna, podporządkowana. W ramach kampanii wracamy do pierwotnego znaczenia i rozumienia tego słowa. Stosując to pojęcie, chcemy wzbudzić refleksję i przyciągnąć uwagę odbiorcy. Na pytanie: „grzecznie, czyli jak?” odpowiadamy – zgodnie z etymologią tego słowa – **do rzeczy, uprzejmie i adekwatnie do sytuacji.**

Cele kampanii

Głównym celem kampanii jest zwrócenie uwagi na to, jak ogromny wpływ mają słowa na kreowanie naszej rzeczywistości. Agresja słowna, hejt i brak szacunku w komunikacji prowadzą do pogorszenia relacji społecznych, obniżenia poczucia bezpieczeństwa oraz negatywnych skutków psychicznych, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży.

Główne założenia

- **Promowanie szacunku i empatii** w mowie codziennej
- **Przeciwdziałanie mowie nienawiści i przemocy werbalnej**
- **Uświadamianie konsekwencji słów**, które mogą ranić tak samo jak czyny
- **Zachęcanie do odpowiedzialnej komunikacji** w mediach społecznościowych i w życiu offline

Działania w ramach kampanii

Kampania „Mów do mnie grzecznie” realizowana jest poprzez:

- spoty społeczne i materiały edukacyjne,
- akcje w szkołach i instytucjach publicznych,
- działania w mediach społecznościowych ([FaceBook](#), [Instagram](#), [LinkedIn](#)),
- warsztaty i prelekcje dotyczące komunikacji bez przemocy.

Przekaz

Hasło kampanii przypomina, że **każdy zasługuje na szacunek**, a uprzejma rozmowa nie jest oznaką słabości, lecz dojrzałości i odpowiedzialności społecznej. Kampania

zachęca do refleksji nad własnym językiem i do reagowania na przemoc słowną w sposób spokojny i konstruktywny.

Znaczenie społeczne

„Mów do mnie grzecznie” wpisuje się w działania na rzecz budowania bezpieczniejszego, bardziej przyjaznego społeczeństwa, w którym dialog oparty jest na zrozumieniu, a nie na agresji. To apel o prostą, ale często zapominaną zasadę: **słowa mają moc – używajmy ich mądrze.**

Nasze projekty:

- Słowniczek grzecznej mowy #1 PRACA ([pobierz](#))
- Słowniczek grzecznej mowy #2 RELACJE ([pobierz](#))
- Scenariusze lekcji wychowawczych dla nauczycieli ([pobierz](#))

Jak nas wesprzeć?

Chcesz pomóc nam działać dalej?

Zostań Patronem kampanii „Mów do mnie grzecznie” i wspieraj promowanie szacunku oraz dobrej komunikacji.

 Patronite.pl / MówDoMnieGrzecznie

<https://patronite.pl/mdmg>

Kontakt

dr Agata Jastrzębowska; doktorka psychologii, specjalizacja: psychologia organizacji i pracy; wykładowczyni akademicka (od 2009). Obecnie (od 04.2024): koordynatorka kierunku Psychologia w Uczelni Korczaka oraz (od 10.2025) prodziekana Wydziału Nauk Społecznych w Warszawie. Inicjatorka i liderka kampanii społecznej

MÓW DO MNIE GRZECZNIE

Scenariusze zajęć

SZKOŁA PODSTAWOWA

1. Scenariusz zajęć dla uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej

Ten materiał to propozycja krótkich zajęć dla uczniów klas 1–3 szkoły podstawowej, dotyczących przemocy rówieśniczej i tego, jak budować w klasie poczucie bezpieczeństwa. Scenariusz jest pomyślany tak, żeby dzieci nie tylko „wysłuchały mądrej pogadanki”, ale przećwiczyły konkret: jak rozpoznać krzywdzenie, co można powiedzieć, jak przerwać sytuację i gdzie szukać pomocy.

Zajęcia mają charakter warsztatowy i opierają się na prostych aktywnościach dostosowanych do wieku: krótkiej rozmowie kierowanej, scenkach/teatrzyku, ćwiczeniach w parach oraz pracy plastycznej. Kluczowym elementem jest utrwalenie jasnego schematu reagowania: **STOP – ODEJDŹ – POWIEDZ dorosłemu**, a także stworzenie przez dzieci prostego „planu bezpieczeństwa” (do kogo i gdzie w szkole można pójść po wsparcie).

Scenariusz przewiduje realizację w ramach jednej jednostki lekcyjnej (ok. 45 minut) i może być wykorzystany na godzinie wychowawczej, w edukacji społecznej lub jako element szkolnych działań profilaktycznych.

Scenariusz został przygotowany w ramach projektu „Szkoła bez przemocy”.

Temat zajęć:

STOP i pomoc: jak reagujemy, gdy komuś dzieje się krzywda?

Czas trwania: 45 min

Cele:

1. Cel ogólny: budowanie bezpiecznych relacji i prostych nawyków reagowania (ofiara-świadek-dorośli)
2. Cele szczegółowe: uczeń rozpoznaje krzywdzenie, zna i potrafi zastosować 3 kroki świadka (STOP – ODEJDŹ – POWIEDZ dorosłemu), tworzy własny plan bezpieczeństwa oraz współtworzy zasady klasy.

Materiały:

- pacynki lub maskotki
- tablica lub flipchart
- podstawowe materiały plastyczne

Zasady zajęć (2 min):

Ustal 3 krótkie reguły zajęć (jeśli nie były wcześniej ustalane. Jeśli tak, to krótkie przypomnienie)

Propozycja:

- Słuchamy bez przerywania
- Śmiejemy się bez wyśmiewania
- Pomagamy – nie dokuczamy

Przebieg zajęć

1. Rozgrzewka „Sygnalizacja emocji” (5 min)

Na tablicy rysujesz światła i objaśniasz ich znaczenie:

- **Zielone:** spokojnie / bezpiecznie

- **Żółte:** niepewnie / coś mi nie pasuje
- **Czerwone:** strach / złość / krzywda

Wyjaśnij krótko: emocje to sygnały – same w sobie nie są „złe”, ważne co z nimi robimy.

Dzieci pokazują palcem, jakie „światło” mają czasem na przerwie. Poproś uczniów o opowiedzenie różnych sytuacji i przypisanie do odpowiednich kolorów. Zapisz je obok świateł.

2. Teatrzyk „Historia Kubby” (8 min)

Odgrywasz scenkę pacynkami lub maskotkami (bardzo prosto):

- Kuba chce dołączyć do zabawy.
- Ktoś mówi „Nie, bo nie” + popycha/wyrywa rzecz + śmiech grupy.
- Jest 1–2 świadków.

Pytania do klasy:

- Co czuł Kuba? (zielone/żółte/czerwone)
- Czy to był żart czy krzywdzenie? Skąd to wiemy?
- Co mogą zrobić świadkowie?

3. „3 kroki świadka” – konkret (10 min)

Opisz krótko inną sytuację na przerwie (może być ta sama, co przed chwilą), ale tym razem przedstaw schemat postępowania świadka: Na tablicy narysuj 3 ikony (dłoń-nogi-dorosły) i objaśnij co oznaczają:

1. **STOP** (dłoń + spokojny, krótki komunikat): „Prześń”
2. **ODCHODZĘ z kolegą / zabieram kolegę**
3. **MÓWIĘ dorosłemu** (wychowawca/dyżurujący/pedagog/sekretariat)

Poproś uczniów o propozycje do każdego punktu. Podkreśl: świadek nie musi „wygrać walki”, ma **uruchomić pomoc** i zadbać o bezpieczeństwo.

4. Mini-ćwiczenia w parach (7 min)

W parach dzieci ćwiczą 2 zdania (na zmianę) np.:

- „**Nie podoba mi się to. Przestań.**”
- „**Nie chcę takiej zabawy. Odchodzę.**”

Poproś dzieci, żeby wymyślały własne teksty i kilka z nich zapisz na tablicy.

5. „Mój plan bezpieczeństwa” (8 min)

Każde dziecko wypełnia mini-karteczkę (może być rysunek):

- **2 osoby w szkole, do których pójdę** (np. wychowawca + nauczyciel dyżurny/pedagog)
- **1 miejsce:** gdzie idę, jeśli potrzebuję spokoju/pomocy (np. świetlica/sekretariat)

6. Kodeks klasy: 3 zasady „żeby było normalnie” (5 min)

Poproś dzieci o podanie propozycji do Kodeksu klasowego na podstawie opisywanych historyjek (Być może w klasie lub szkole taki kodeks już istnieje, więc można się do niego odnieść, albo znaleźć punkty pasujące do sytuacji omawianych na lekcji).

Propozycje startowe:

- „**Nasza klasa bez popychania i wyzywania.**”
- „**Gdy widzę krzywdę – wołam dorosłego.**”
- „**NIE dla wyśmiewania.**”

7. Zakończenie i ewaluacja (2 min)

„Bilet wyjścia”: dzieci kończą zdanie (ustnie lub na karteczce – w zależności od pozostałego czasu): „Gdy zobaczę krzywdę, zrobię: ... (STOP / ODEJDĘ / POWIEM)”

Działania podtrzymujące:

- **Poniedziałek:** 30 sekund „jaki mam dziś światło?”
- **Środa:** 1 minuta „dobre słowo dla kolegi” (może być anonimowo, ale można znaleźć miejsce w klasie do ekspozycji takich tekstów, np. tablica korkowa)
- **Piątek:** 1 minuta „przypomnienie 3 kroków świadka”

Informacja dla rodziców (propozycja):

Dzisiaj na zajęciach ćwiczyliśmy prosty sposób reagowania, gdy komuś dzieje się krzywda:

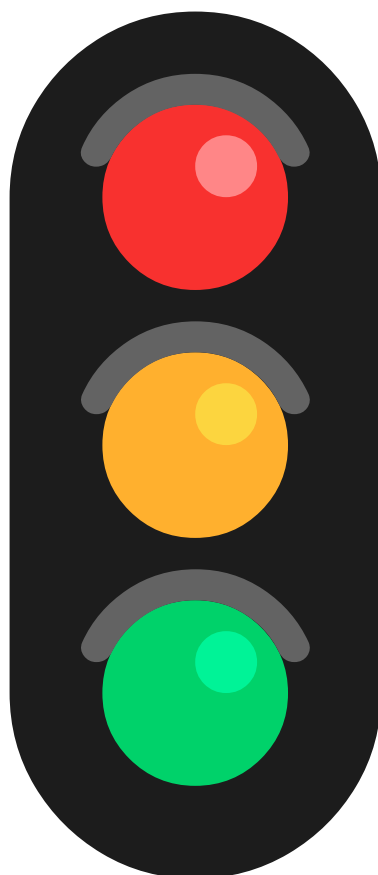
STOP – ODEJDŹ – POWIEDZ DOROSŁEMU.

Dzieci zrobiły też swój plan bezpieczeństwa (do kogo pójść w szkole po pomoc). Prosimy, by w domu przypomnieć: zgłaszanie to nie skarżenie – to dbanie o bezpieczeństwo.

Materiały do druku:

STOP

MÓWIĘ dorosłemu

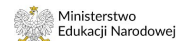

ODCHODZĘ z kolegą

Szkola Bez Przemocy

Bilety wyjścia

Gdy zobaczę krzywdę, zrobię: ...

Gdy zobaczę krzywdę, zrobię: ...

Gdy zobaczę krzywdę, zrobię: ...

Gdy zobaczę krzywdę, zrobię: ...

Gdy zobaczę krzywdę, zrobię: ...

Gdy zobaczę krzywdę, zrobię: ...

2. Scenariusz zajęć dla uczniów klas 4–6 szkoły podstawowej

Ten materiał to propozycja zajęć dla uczniów klas 4–6 szkoły podstawowej, dotyczących przemocy rówieśniczej i tego, jak reagować w sposób bezpieczny i skuteczny – zarówno wtedy, gdy ktoś doświadcza krzywdzenia, jak i wtedy, gdy jest świadkiem. Scenariusz jest pomyślany tak, żeby uczniowie nie skończyli na „pogadance”, tylko przećwiczyli konkret: jak odróżnić konflikt od przemocy, jak postawić granicę bez nakręcania spirali oraz kiedy i w jaki sposób włączyć dorosłych.

Zajęcia mają charakter warsztatowy i opierają się na prostych, praktycznych aktywnościach dostosowanych do wieku: krótkiej rozmowie kierowanej, ćwiczeniach w parach, scenkach sytuacyjnych oraz pracy w grupach nad bezpiecznymi sposobami reakcji. Kluczowym elementem jest utrwalenie schematu reagowania świadka: STOP + dystans → wsparcie osoby krzywdzonej → zgłoszenie dorosłemu (zwłaszcza wtedy, gdy pojawia się przewaga sił, groźby lub realne zagrożenie).

Scenariusz trudno byłoby zrealizować w ramach jednej jednostki lekcyjnej – możesz go prowadzić elastycznie: skrócić do 30 minut, rozłożyć na dwie godziny wychowawcze albo wracać do wybranych ćwiczeń w ciągu roku, gdy pojawiają się konkretne sytuacje w klasie lub w sieci.

Scenariusz został przygotowany w ramach projektu „Szkoła bez przemocy”.

Temat zajęć:

Jak reagować na przemoc rówieśniczą, żeby było bezpiecznie i skutecznie

Czas trwania: elastycznie (30–90 minut, możliwe rozłożenie na 2 jednostki lekcyjne)

Cele:

1. Cel ogólny: Wyposażenie uczniów w praktyczne sposoby rozpoznawania przemocy rówieśniczej oraz bezpiecznego reagowania na nią (w roli osoby doświadczającej i świadka) poprzez stawianie granic, nazywanie emocji i potrzeb oraz sięganie po wsparcie dorosłych.
2. Cele szczegółowe:
  - Uczeń rozróżnia konflikt, dokuczanie i przemoc; zna cechy przemocy (przewaga sił, powtarzalność, zagrożenie).
  - Uczeń stosuje komunikat „WIDZĘ – CZUJĘ – POTRZEBUJĘ” (lub krótszą wersję) do stawiania granic.
  - Uczeń zna krótką technikę wyciszenia (oddychanie na 4 lub 5–4–3–2–1).
  - Uczeń planuje bezpieczną reakcję świadka: STOP + dystans → wsparcie osoby krzywdzonej → zgłoszenie dorosłemu.

Materialy:

- kartki A4,
- flamastry,
- taśma/karteczki samoprzylepne,
- „karty sytuacji” (patrz pkt 6).

Zasady pracy (bezpieczeństwo):

- Mówimy o sytuacjach bez nazwisk i bez prawdziwych historii na forum.
- Każdy ma prawo powiedzieć „pas” (możesz nie brać udziału w scenkach, w tym czasie wybierasz inną aktywność np. rysunek danej sytuacji lub jej opisanie).
- Poufność ma granice: gdy komuś dzieje się krzywda, prosimy dorosłych o pomoc.

Przebieg zajęć:

1. Wejście i ustawienie ram (5 min)

Ustaw klasę w kręgu / półkolu. Powiedz: „Dzisiaj pogadamy o sytuacjach, które czasem dzieją się na przerwach i w sieci. Nie będziemy oceniać ludzi, tylko szukać sposobów, jak reagować”

Powiedz: „Żeby to miało sens, potrzebujemy krótkiej umowy na pracę. Na co się umawiamy, żeby dało się o tym spokojnie rozmawiać?”

Zapisz 3–4 propozycje uczniów (krótko, hasłami). Dopowiedz i dopisz brakujące zasady (jeśli nie padły) np.:

- Pomagam
- Aktywnie uczestniczę (lecz mam wybór, szanuję wybory innych)
- Słucham
- Czekam na swoją kolej
- Jasno mówię, co mi przeszkadza i czego potrzebuję

Powiedz: „Jeśli ktoś nie chce mówić na forum – może napisać, powiedzieć w parze albo po lekcji. To też jest OK.”

2. Rozgrzewka „Ton robi różnicę” (2 min)

Powiedz: „Powiem jedno słowo, a wy pokażecie, jak ton zmienia sens.”

Podaj hasło (np. „ENERGYLANDIA”) i poproś 4 osoby, żeby powiedziały je kolejno: smutno / wesoło / zdenerwowanie / ze strachem. Zapytaj: „Co usłyszeliście w tonie? Co zobaczyliście w mowie ciała?” Podsumuj: „Komunikacja to nie tylko słowa – to też ton i ciało.”

3. Konflikt, dokuczanie, przemoc – szybkie rozróżnienie (5 min)

Narysuj na tablicy 3 kolumny: Konflikt / Dokuczanie / Przemoc.

Zapytaj: „Czym różni się konflikt od przemocy?”

Dopowiedz krótko:

- Konflikt – sprzeczność interesów/zdania.
- Dokuczanie – czasem „testowanie”, ale można to zatrzymać, gdy ktoś stawia granicę.
- Przemoc – krzywdzenie, przewaga siły (fizycznej, psychicznej, w grupie), powtarzalność albo realne zagrożenie.

Przeczytaj 5 mini-przykładów (np. „Wyśmiewanie na przerwie”, „Zabieranie czapki i odrzucanie”, „Hejt na klasowej grupie”, „Wykluczanie z gry”, „Jednorazowa kłótnia o miejsce”).

Zapytaj: „Do której kolumny to pasuje i dlaczego?”

Dopisz lub dopowiedz przy „Przemoc”, że „czasem potrzebny jest dorosły od razu”.

4. Narzędzie 1: Komunikat „WIDZĘ – CZUJĘ – POTRZEBUJĘ” (10 min)

Co to jest (powiedz jednym zdaniem):

To sposób, żeby powiedzieć „STOP” bez wyzwisk:

- WIDZĘ = co się dzieje (fakt, bez ocen)
- CZUJĘ = co ja czuję
- POTRZEBUJĘ = czego chcę teraz

Powiedz wprost: to narzędzie do wyrażania potrzeb i stawiania granic. Celem jest skuteczność i bezpieczeństwo.

Krok 1 (1–2 min) – pokaz

Zapisać na tablicy: WIDZĘ / CZUJĘ / POTRZEBUJĘ.

Powiedz (Ty jako nauczyciel): „Gdy słyszę wyzwiska (WIDZĘ), czuję złość i napięcie (CZUJĘ), potrzebuję, żebyście przestali i mówili normalnie (POTRZEBUJĘ).”

Poproś uczniów, żeby wskazali, gdzie w zdaniu jest WIDZĘ, CZUJĘ, POTRZEBUJĘ (albo żeby podkreślili w zeszytach).

Poproś 2–3 osoby o własny przykład i wspólnie „rozbijcie” go na trzy części.

Krok 2 (2 min) – atak vs granica

Zapytaj: „Jak można to inaczej powiedzieć: ‘Przestań, bo jesteś beznadziejny?’”

Poproś, żeby odpowiedzieli na 3 pytania:

1. Czy jest tu etykieta/obraza?
2. Czy jest tu konkret: co ma się zmienić?
3. Czy druga strona wie, o co chodzi?

Poproś o propozycję zamiany tego komunikatu na inny. Możesz zapisywać propozycje na tablicy.

Krok 3 (6–7 min) – przerób zdanie w parach

Daj parom 8 zdań (kolejna strona). Polecenie: „Dopowiedzcie do tego sytuację i opiszcie perspektywę którejś z osób w niej uczestniczących. Użyjcie sposobu WIDZĘ–CZUJĘ–POTRZEBUJĘ.”

Dopowiedz: nie zawsze trzeba mówić pełne 3 części. Czasem wystarczy WIDZĘ + POTRZEBUJĘ (np. „Popychasz mnie. Potrzebuję byś się odsunął.”).

Propozycja 8 zdań do przeróbki

- „Zamknij się, bo gadasz głupoty.”
- „Oddaj to, złodzieju.”
- „Ale z ciebie dzieciak, wstyd.”
- „Przestań się patrzeć, co się gapisz?”
- „Nie siadaj tu, nikt cię nie chce.”
- „Jesteś żałosny/żałosna, nawet tego nie umiesz.”
- „Daj spokój, bo cię zaraz rozwalę.”
- „Odejdź (wulgarnie) z naszej grupy.”

Krok 4 (2–3 min) – szybkie prezentacje

Poproś 2–3 pary o odczytanie wersji.

Poproś resztę klasy o krótki sygnał: „działa / do doprecyzowania

5. Narzędzie 2: Szybkie wyciszenie (5 min)

Powiedz: „W przemocy i dokuczaniu ciało odpala alarm. Najpierw uspokajamy układ nerwowy, potem działamy. Ta technika jest też pomocna przy napadzie paniki – np. na sprawdzianie”

Poprowadź kilka minut następujące ćwiczenia:

- Oddychanie na 4 (wdech 1–4, zatrzymaj 1–4, wydech 1–4, przerwa 1–4)
- Liczymy 5–4–3–2–1 (w myślach: 5 rzeczy, które widzę, 4 które słyszę, 3 które dotykam, 2 których czuję zapach, 1 których czuję smak)

6. Trening w grupach: „Reaguję bezpiecznie” (15 min)

Podziel klasę na 4–5 zespołów. Rozdaj / podyktuj sytuacje (po jednej na grupę):

- Na przerwie ktoś wyśmiewa ucznia przy innych.
- Ktoś zabiera rzecz i przerzuca ją między kolegami („dla beki”).
- W grupie klasowej pojawia się mem/komentarz o kimś z klasy.
- Dwie osoby blokują komuś przejście i straszą.
- Ktoś jest stale wykluczany z gry („bo nie”).

Zapisz na tablicy role: osoba krzywdzona / świadek / osoba krzywdząca.

Powiedz: „Ułóżcie krótką scenkę (30–45 s) (lub napiszcie dialog) i dobrą reakcję w 3 krokach:”

1. STOP + dystans (bez bohaterstwa na siłę)
2. Komunikat WIDZĘ–CZUJĘ–POTRZEBUJĘ albo jasna granica („Nie zgadzam się na to”)
3. Wsparcie i zgłoszenie (jeśli trzeba): „Chodź ze mną / Idziemy do wychowawcy”.

Przypomnij: „Bezpieczeństwo jest ważniejsze niż popis.”

Poproś 2–3 grupy o prezentację lub odczytanie dialogu.

Po każdej scenie zapytaj: „Co było skuteczne? Co było ryzykowne?” i wskaż, jeśli trzeba, 1–2 szybkie poprawki (np. krótsze zdanie, większy dystans, szybciej dorosły).

7. Zakończenie: „Mini-kodeks świadka” + szybka ewaluacja (5 min)

Zapytaj: „Jakie 3 zdania ma w głowie świadek, który pomaga?”

Zapisz i dopnij do zasad (propozycja):

- „To nie jest śmieszne, to krzywdzi.”
- „Jestem obok – chodź.”
- „Zgłaszam dorosłemu, gdy jest przemoc / strach / przewaga.”

Rozdaj karteczki i powiedz: „Dokończ jedno zdanie: Dzisiaj zapamiętam, że gdy widzę przemoc, mogę...”

Zbierz karteczki (np. na gazetkę ścienną, szkolną stronę).

Działania podtrzymujące

- Raz w tygodniu: 2 minuty – przypomnienie algorytmu świadka (STOP + dystans → wsparcie → zgłoszenie).
- W klasowym czacie: ustalenie jednej zasady reagowania (np. „nie podbijamy hejtu, zgłaszamy”).
- Krótkie ćwiczenie komunikatu „WIDZĘ – CZUJĘ – POTRZEBUJĘ” na neutralnych przykładach.

Informacja dla rodziców (propozycja):

Na zajęciach uczniowie ćwiczyli bezpieczne reagowanie na przemoc rówieśniczą: jak zatrzymać sytuację, wesprzeć osobę krzywdzoną i zgłosić problem dorosłym. Zachęcamy, by w domu porozmawiać o tym, do kogo dziecko może zwrócić się o pomoc i jak wygląda bezpieczna reakcja świadka.

3. Scenariusz zajęć dla uczniów klas 7–8 szkoły podstawowej

Ten scenariusz to propozycja krótkich, warsztatowych zajęć dla uczniów klas 7–8 o przemocy rówieśniczej – tej „na żywo” i tej na ekranie. W tym wieku uczniowie często świetnie wiedzą, *co jest nie tak*, ale brakuje im jednej rzeczy: prostego, przeciwzonego sposobu reagowania. A bez treningu w praktyce zostaje tylko klasyczne „ktoś powinien coś zrobić” – i jak zwykle ten „ktoś” nie przychodzi.

Zajęcia są ułożone tak, żebyś nie prowadził/a wykładu ani nie wywoływał/a uczniów do zwierzeń na forum. Zamiast tego dajesz im bezpieczne, realistyczne sytuacje i ćwiczysz konkrety: jak odróżnić konflikt od przemocy, jaką rolę ma świadek, jak przerwać upokarzanie bez wchodzenia w bójkę i jak zgłosić sprawę dorosłemu tak, żeby coś z tego wynikło. Kluczowa idea jest prosta: nie chodzi o bohaterstwo, tylko o skuteczność i bezpieczeństwo.

Scenariusz zakłada pracę w małych grupach, krótkie rundy odpowiedzi i jasne zasady „bez polowania na winnych”. Jeśli w trakcie wypłynie realna sytuacja z klasy – zatrzymujesz temat na forum i przenosisz go do trybu pomocy po lekcji.

Scenariusz został przygotowany w ramach projektu „Szkoła bez przemocy”.

Temat zajęć:

Reaguję, gdy widzę krzywdę. Przemoc rówieśnicza i rola świadka

Czas trwania: 45 min (w nawiasach orientacyjne czasy)

Cele:

1. Cel ogólny: ograniczanie przemocy rówieśniczej poprzez ćwiczenie reagowania, komunikacji i proszenia o pomoc
2. Cele szczegółowe:
  - Uczeń rozpoznaje przemoc (także online) i odróżnia ją od konfliktu.
  - Uczeń reaguje jako świadek w sposób bezpieczny i skuteczny (bez „bohaterstwa na siłę”).
  - Uczeń potrafi mówić o emocjach i potrzebach bez atakowania drugiej osoby.
  - Uczeń wie, do kogo i jak zgłosić sytuację w szkole.

Materiały:

- Kartki
- Opisy scenek (wydruk lub tablica),
- Opcjonalnie: „znak STOP” jako ilustracja lekcji

Zasady pracy (bezpieczeństwo):

- Bez nazwisk i bez prawdziwych historii na forum.
- Prawo „pas” – możesz wybrać rolę obserwatora, który notuje (rysunki lub notatki).
- Szanujemy granice: bez wyśmiewania i oceniania

Zasady pracy (zależy od grupy)

Pokaż 6 zasad i poproś klasę o akceptację gestem (kciuk w górę / poziomo / w dół). Jeśli takie zasady były już wcześniej ustalane, można ten punkt pominąć lub tylko przypomnieć).

Wystarczą:

1. Pomagam
2. Słucham
3. Czekam na swoją kolej
4. Aktywnie uczestniczę
5. Mam wybór i ponoszę jego konsekwencje
6. Jasno mówię, co mi przeszkadza i czego potrzebuję

Przebieg zajęć:

1. Wejście i ustawienie celu (3 min)

Powiedz:

„Dzisiaj trenujemy jedną rzecz: co mogę zrobić, gdy widzę krzywdę, żeby było bezpiecznie i skutecznie.”

2. Szybka rozgrzewka: „Termometr sytuacji” (2 min)

Zapytaj:

„Na skali 0–3: ile razy w ostatnim miesiącu widziałeś/aś sytuację, która była przemocą albo upokorzeniem (na żywo lub online)?”

Podaj skalę:

- 0 = nie widziałem/am
- 1 = raz
- 2 = kilka razy
- 3 = często

Poproś uczniów, żeby pokazali wynik palcami. Nie komentuj odpowiedzi.

Domknij krótkim zdaniem, np.: „To jest właśnie powód, po co nam trening reakcji.”

3. Mini-porządkowanie pojęć (6 min)

Zapisz na tablicy dwa hasła i krótko je wyjaśnij (może być z pomocą klasy):

- **Konflikt** (spór, dwie strony, czasem podobna „moc”, da się rozmawiać)
- **Przemoc** (ktoś ma przewagę, ktoś traci bezpieczeństwo/godność, często powtarzalne)

Możesz podać krótkie przykłady i puentę:

„W konflikcie szukamy rozwiązania. W przemocy najpierw zatrzymujemy krzywdzenie.”

4. Ćwiczenie 1: „Słoik sytuacji” – analiza bez linczu (10 min)

Powiedz: „A teraz chcę, żebyście wcielili się w świadka zdarzenia/sytuacji”

Rozdaj karteczki z 4–6 krótkimi scenkami (albo wypisz je na tablicy). Uczniowie mogą też sami podawać przykłady, jednak nie powinny być to prawdziwe sytuacje. Przykłady:

- „Na klasowym czacie lecą memy na temat jednej osoby.”
- „Ktoś ciągle „żartuje” z wyglądu kolegi.”
- „Na przerwie grupa blokuje komuś przejście i nagrywa.”
- „Ktoś izoluje osobę: „z nim nie siadaj”.”

Podziel klasę na grupy 3–4 osobowe.

Poleć: wybierzcie jedną scenkę i odpowiedzcie na trzy pytania (na głos albo na kartce):

1. Co tu jest przemocą/poniżeniem, a co konfliktem?
2. Jakie jest ryzyko (dla osoby krzywdzonej, świadka, klasy)?
3. Jaki jest najbezpieczniejszy pierwszy krok?

Zbierz 2–3 odpowiedzi i dopytaj bez oceniania: „Co tu jest realne do zrobienia w naszej szkole?”

5. Ćwiczenie 2: Komunikat „Widzę–Czuję–Potrzebuję” (12 min)

Inaczej – trening asertywności. Wytlumacz uczniom, że ćwiczenie ma pokazać im jak można asertywnie, ale bez agresji się komunikować. Jest to również ćwiczenie rozwijające autorefleksję. Pokaż schemat i podaj dwa przykłady (Uczniowie mogą przerobić te zdania na swój język):

- „Widzę, że wrzucacie screeny i śmiech. Czuję napięcie/niezgodę. Potrzebuję, żeby to przerwać i zgłosić, bo to krzywdzi.”
- „Widzę, że blokujecie przejście. Czuję złość i stres. Potrzebuję, żebyście przestali i dali przejść.”

Poleć pracę w parach: ułóżcie jeden komunikat do swojej scenki (z punktu 4). Poproś 2 pary o odczytanie. Koryguj, jeśli trzeba: mniej oskarżeń, więcej konkretności, spokojny ton.

6. Ćwiczenie 3: „Plan świadka – 3 drogi” (7 min)

Powiedz: „Masz trzy sensowne drogi. Wybierasz tę, która jest bezpieczna.”

1. **Bezpośrednio:** „Stop. To nie jest OK.”
2. **Odciągnij/rozprosz:** „Chodź, potrzebuję cię na chwilę.”
3. **Przełącz dalej:** dorosły/pedagog/wychowawca/nauczyciel dyżurujący / rodzic – szybko i konkretnie.

Poproś uczniów, żeby dopisali do swojej scenki, którą drogę wybieracie i dlaczego. Podkreśl: „Nie pchamy się pod pięści. Skuteczność jest ważniejsza niż popisy.”

7. Zakończenie: „Jedno zdanie” (2 min)

Zrób szybką rundę lub poproś o dokończenie zdań na kartkach (dobrowolnie):

- „Jedna rzecz, którą zapamiętuję...”
- „Jedna rzecz, którą mogę zrobić jako świadek...”

Podsumuj krótkim zdaniem, np.: „To jest trening. Jak w sporcie – działa dopiero, gdy się powtarza.”

Uwagi dla prowadzącego:

- Nie wyciągaj od uczniów „prawdziwych historii” na forum – łatwo o publiczne wskazywanie winnych.
- Jeśli pojawi się konkretna sytuacja z nazwiskami: zatrzymaj temat i powiedz: „To omawiamy po lekcji w trybie pomocy, nie na forum.”.

Działania podtrzymujące:

- Raz w tygodniu: 2 minuty – przypomnienie algorytmu świadka (STOP + dystans → wsparcie → zgłoszenie).
- W klasowym czacie: ustalenie jednej zasady reagowania (np. „nie podbijamy hejtu, zgłaszamy”).
- Krótkie ćwiczenie komunikatu „WIDZĘ – CZUJĘ – POTRZEBUJĘ” na neutralnych przykładach.

Informacja dla rodziców (propozycja):

Na zajęciach uczniowie ćwiczyli bezpieczne reagowanie na przemoc rówieśniczą: jak zatrzymać sytuację, wesprzeć osobę krzywdzoną i zgłosić problem dorosłym. Zachęcamy, by w domu porozmawiać o tym, do kogo dziecko może zwrócić się o pomoc i jak wygląda bezpieczna reakcja świadka.

3 drogi świadka. Wybierasz tę, która jest bezpieczna.

1. **Bezpośrednio** (krótko: „Stop. To nie jest OK”)
2. **Odciągnij/rozprosz** (zmiana sytuacji: „Chodź, potrzebuję cię na chwilę”)
3. **Przełącz dalej** (np. pedagog, wychowawca)

Tematy scenek do wydruku:

„Na klasowym czacie lecą memy na temat jednej osoby.”

„Ktoś ciągle „żartuje” z wyglądu kolegi.”

„Na przerwie grupa blokuje komuś przejście i nagrywa.”

„Ktoś izoluje osobę: „z nim nie siadaj”

„Na grupie klasowej ktoś wrzuca screeny prywatnej rozmowy jednej osoby i dopisuje komentarze.”

„Ktoś na lekcji specjalnie przerywa wypowiedzi jednej osoby, poprawia ją ironicznie i nakręca śmiech w klasie.”

„Ktoś chowa komuś rzeczy (np. plecak, piórnik) i potem robi z tego ‘wyzwanie’ dla innych: ‘zobaczcie, jak szuka’.”

SZKOŁA PONADPODSTAWOWA

4. Scenariusz zajęć dla uczniów klasy 1 szkoły ponadpodstawowej

Ten scenariusz jest przygotowany z myślą o klasie pierwszej, która dopiero się tworzy. W nowej szkole uczniowie dostają jednocześnie szansę na świeży start i ryzyko, że szybko ustalą się role: kto rządzi, kto „jest śmieszny”, kto jest ignorowany, a kto staje się łatwym celem. Jeśli ten etap zostawi się „samemu sobie”, klasa i tak wypracuje zasady – tylko że często będą to zasady najsilniejszych, a nie najrozsądniejsze.

Zajęcia mają charakter praktyczny. Nie chodzi o moralizowanie ani opowiadanie historii z życia, tylko o ustawienie podstaw: **krótkie zasady funkcjonowania klasy**, prosty schemat reagowania na wykluczenie i hejt (również na czacie), oraz jasną informację, **gdzie w nowej szkole szukać wsparcia**. Uczniowie wychodzą z gotowymi, krótkimi komunikatami i „planem na sytuację”, które w pierwszych tygodniach zdarzają się najczęściej.

Scenariusz jest napisany tak, żeby można go było poprowadzić spokojnie, bez wyciągania uczniów do zwierzeń na forum. Gdy pojawią się konkretne przykłady z klasy – przenosisz je poza grupę i zajmujesz się nimi w trybie pomocy, a nie publicznej dyskusji. Dzięki temu na starcie budujesz poczucie bezpieczeństwa i przewidywalności, które w pierwszej klasie robią największą robotę.

Scenariusz został przygotowany w ramach projektu „Szkoła bez przemocy”.

Temat zajęć:

Nowa szkoła = nowy start. Jak budujemy bezpieczną klasę?

Czas trwania: 45 min (wariant rozszerzony: 2 × 45 minut)

Cele:

1. Cel ogólny: szybkie ustawienie klasy na współpracę: zasady, reagowanie na krzywdę, mapa wsparcia w nowym środowisku – zanim powstaną pierwsze hierarchie.

2. Cele szczegółowe:

- Uczeń nazywa plusy i ryzyka bycia „nowym” w szkole.
- Uczeń współtworzy krótki kontrakt klasy.
- Uczeń zna sposoby reagowania na wykluczenie/hejt (także w czacie klasowym).
- Uczeń wie, do kogo i jak zgłosić problem w nowej szkole.

Kryteria sukcesu (dla prowadzącego):

- Klasa uzgadnia 4–6 zasad i zapisuje je w formie pozytywnych komunikatów; wracaj do nich cyklicznie (zasady + informacja zwrotna).
- Każdy uczeń wychodzi z „mini-planem”: co zrobię, gdy... (w roli świadka / nowej osoby).

Materiały:

- Kartki A4 i długopisy.
- Opis przypadków (wydruk lub tablica).
- Taśma/karteczki samoprzylepne (opcjonalnie).

Zasady pracy (bezpieczeństwo):

- Pracujemy na przykładach fikcyjnych – bez nazwisk.
- Prawo „pas” – wybierasz czy wchodzisz w scenkę czy wolisz zrobić notatkę/rysunek
- Poufność ma granice: gdy ktoś jest krzywdzony, zgłaszamy to dorosłym.

Przebieg zajęć:

Ustawienie ram (2 min)

Powiedz krótko, np.: „Dziś ustalimy, jak chcemy działać jako klasa: co nam pomaga, co przeszkadza i jak reagujemy, gdy ktoś przekracza granice. Chcę, żeby każdy miał tu swoje miejsce i wiedział, że w razie problemu nie zostaje z tym sam.”

Ustal zasadę bezpieczeństwa: każdy może powiedzieć „pas” w ćwiczeniu (bez tłumaczenia). Szybko nazwij pojęcia, które będą wracały: konflikt, przemoc, kompromis.

1. Rozgrzewka „Nowy start w 10 sekund” (5 min)

Zrób krótką rundkę: poproś, żeby każdy dokończył jedno zdanie (bez komentowania wypowiedzi innych):

- „W nowej szkole najbardziej liczę na...”
- „Najbardziej nie lubię, gdy w grupie...”

2. Ćwiczenie „Dwie strony nowego środowiska” (10 min)

Narysuj na tablicy dwa pola: **KORZYŚĆ** / **PROBLEM**.

Rozdaj karteczki i poproś uczniów o dopisanie skojarzeń.

Podaj przykłady (żeby ruszyli z miejsca):

Korzyść: „mogę zacząć od zera”, „nowi ludzie, nowe szanse”, „nikt mnie nie zasufladkował”.

Problem: „samotność”, „testowanie granic”, „presja ‘żeby pasować’”, „hejt w grupie klasowej”.

Zbierz karteczki i naklej na odpowiednim polu lub poproś o to uczniów

3. Kontrakt klasy „6 zasad, które działają w realu” (10 min)

Powiedz:

„Chciałbym, żebyście spróbowali stworzyć kilka zasad, które pomogą wam funkcjonować w szkole i kształtować dobre relacje.”

(Tu dużo zależy od grupy – to że jest to nowa klasa, nie znaczy, że uczniowie nie znali się wcześniej i nie ma między nimi konfliktów)

Podziel uczniów (lub niech sami się dobiiorą) w pary. Poleć: każda para tworzy **po 2 – 3 zasady**.

Warunki: krótko, pozytywnie, praktycznie.

Daj przykłady (jeśli trzeba): „Stop hejt”, „Reagujemy”, „Pomagamy nowym”, „Nie nagrywamy i nie wrzucamy bez zgody”, „Spory załatwiamy bez publicznego upokarzania”.

Zrób głosowanie i wybierzcie **4–6 zasad**. Zasady traktuj jako katalog otwarty i elastyczny i wracaj czasem do tematu.

Dopilnuj minimalnego rdzenia (zapisz go, jeśli nie wyjdzie spontanicznie):

- Pomagamy (szczególnie nowym i tym, którzy są sami)
- Nie krzywdzimy (także słowem i w sieci)
- Reagujemy, gdy ktoś jest poniżany
- Szanujemy granice i prywatność (zdjęcia/filmy/czat)

4. Mini-trening reakcji: „Stop – Nazwij – Dołącz” (10 min)

Podaj 3 sytuacje do wyboru. Uczniowie mogą sami wymyśleć sytuacje, ale zaznacz, że mają to być wymyślone historie. (bez odgrywania na forum, jeśli klasa jest jeszcze spięta) np.:

- **Czat klasowy:** „Nowy jest dziwny, po co on tu...”
- **Korytarz:** ktoś udaje, że nie widzi nowej osoby / nie siada obok
- **Żart, który jedzie za daleko:** „No weź, to tylko beka...”

Podziel klasę na trójki. Poleć: ułóżcie reakcję według schematu:

STOP: „Ej, stop.”

NAZWIJ: „To jest pojechane / to wyklucza / to jest hejt.”

DOŁĄCZ: „Siadasz z nami?” / „Daj spokój, zmienmy temat” / „Zostaw, nie cisnąć.”

Poproś 1–2 trójki o przeczytanie propozycji (krótko, bez dyskusji).

5. Mapa wsparcia w nowej szkole (6 min)

Poleć, żeby każdy zrobił mini-notatkę (zeszyt/telefon):

- 2 – 3 osoby w szkole, do których mogę pójść (np. wychowawca, pedagog/psycholog, nauczyciel dyżurny, sekretariat – zależnie od szkoły)
- **1 osoba poza szkołą** (np. rodzeństwo, rodzina, terapeuta)
- **1 szybki krok, gdy sytuacja jest poważna:** gdzie zgłaszam natychmiast

Podaj przykłady (uczniowie mogą się nie orientować w nowej szkole)

Powiedz jedno zdanie domykające: „To ma być realna sieć bezpieczeństwa.”

6. Zakończenie „Biorę ze sobą” (2 min)

Zrób rundkę po jednym zdaniu albo zbierz anonimowe karteczki:

„Jedna rzecz, którą od dziś robię, żeby w tej klasie było bezpieczniej, to...”

Wariant 2×45

Po punkcie 4 dodaj:

1. **„Mikro-konflikty i presja grupy”** – krótkie case’y i plan „co zrobię” (wzmacnia radzenie sobie z presją i odrzuceniem).
2. **„Nowy start – moja rola”** – poproś uczniów, żeby wybrali rolę, którą chcą budować w klasie (np. łącznik, mediator, osoba od włączania innych). Niech to zapiszą dla siebie (lub

po prostu pomyślą) albo powiedzą na forum, jeśli zechcą. (Jeśli się nie wypowiedzą, to będzie to przynajmniej ćwiczenie na rozwijanie autorefleksji)

3. Daj możliwość wypowiedzi anonimowej (na kartkach). To może być materiał do publikacji (za zgodą) albo do analizy dla wychowawcy/dyrekcji.

Działania podtrzymujące (opcjonalnie):

- Raz w tygodniu: 2 minuty – przypomnienie algorytmu świadka STOP – Nazwij- Dołącz
- W klasowym czacie: ustalenie jednej zasady reagowania (np. „nie podbijamy hejtu, zgłaszamy”).
- Krótkie ćwiczenie komunikatu „WIDZĘ – CZUJĘ – POTRZEBUJĘ” na neutralnych przykładach.

Informacja dla rodziców (propozycja):

Na zajęciach uczniowie ćwiczyli bezpieczne reagowanie na przemoc rówieśniczą: jak zatrzymać sytuację, wesprzeć osobę krzywdzoną i zgłosić problem dorosłym. Zachęcamy, by w domu porozmawiać o tym, do kogo dziecko może zwrócić się o pomoc i jak wygląda bezpieczna reakcja świadka.

5. Scenariusz zajęć dla uczniów klas 2–5 szkoły ponadpodstawowej

Ten scenariusz jest po to, żeby uczniowie nie kończyli na hasłach typu „trzeba reagować”, tylko mieli konkret: co zrobić, co powiedzieć i gdzie pójść, kiedy w klasie albo w sieci zaczyna się krzywdzenie. W tej grupie wiekowej dużo dzieje się „między wierszami”: docinki, wykluczanie, presja grupy, nagrywanie, czaty klasowe – niby „żarty”, a ktoś wychodzi z tego z poczuciem upokorzenia. Dlatego pracujemy praktycznie: na krótkich sytuacjach i prostych narzędziach.

Zajęcia nie są rozmową o tym, „kto ma rację”, tylko treningiem rozróżniania **konfliktu** od **przemocy/wykluczania** oraz ćwiczeniem roli świadka: jak przerwać nakręcanie „publiczności”, jak przekierować sytuację i jak zgłosić sprawę tak, żeby coś z tego wynikło. Uczniowie dostają schematy, które działają w stresie (a w stresie działa tylko to, co proste).

Scenariusz jest ułożony tak, żeby unikać wyciągania na forum realnych historii z nazwiskami. Jeśli w trakcie pojawi się konkretna sytuacja z klasy – zatrzymujesz ją i przenosisz do trybu pomocy po zajęciach. W wariantcie rozszerzonym można przejść do „kręgu naprawczego” (wersja treningowa), gdzie zamiast linczu jest odpowiedzialność i plan naprawy.

Scenariusz został przygotowany w ramach projektu „Szkoła bez przemocy”.

Temat zajęć:

Od świadka do sojusznika

Czas trwania: 45 min (wariant rozszerzony: 2 × 45 minut).

Cele:

1. Cel ogólny: Wzmocnienie bezpieczeństwa w klasie poprzez wyćwiczenie rozpoznawania przemocy/wykluczania (także w sieci) oraz bezpiecznych, skutecznych reakcji uczniów w roli świadka, ze schematem zgłaszania i szukania wsparcia.
2. Cele szczegółowe:
  - Uczeń odróżnia konflikt od przemocy i hejtu.
  - Uczeń potrafi zareagować jako świadek w sposób bezpieczny i skuteczny.
  - Uczeń potrafi użyć komunikatu „JA / WIDZĘ – CZUJĘ – POTRZEBUJĘ” zamiast komunikatów oceniających.

Kryteria sukcesu:

Uczeń/uczennica:

- podaje min. 2 sygnały, że to przemoc/wykluczanie (a nie zwykła kłótnia),
- wskazuje 3 sposoby reakcji świadka, które są bezpieczne,
- układa jedno zdanie „Widzę–Czuję–Potrzebuję” do realnej sytuacji z klasy/sieci.

Zasady pracy (krótko, na tablicy – można pominąć, jeśli było to omawiane):

Zapisz:

1. Pomagam
2. Aktywnie uczestniczę
3. Słucham
4. Czekam na swoją kolej
5. Mam wybór i ponoszę jego konsekwencje
6. Jasno mówię, co mi przeszkadza i czego potrzebuję

Dopowiedz:

„Nie opowiadamy historii z nazwiskami. Macie prawo wycofać się z ćwiczeń bez tłumaczenia.”

Przebieg zajęć:

1. Start i „ustawienie pola” (3 min)

Powiedz jednym zdaniem cel: „Dziś trenujemy umiejętności – jak reagować, żeby było mądrze i bezpiecznie.”

2. Szybka diagnoza atmosfery (1–4 min)

Zrób „termometr 0–3” (palce dłoni):

- 0 – „jestem wyłączony/a”
- 1 – „ok”
- 2 – „napięcie”
- 3 – „alarm, łatwo wybuchnąć”

Powiedz krótko: „Jak jest 3, to najpierw uspokajamy, dopiero potem gadamy.”
Jeśli trzeba – zrób krótkie ćwiczenie oddechowe/wyciszające.

3. Mini-input: konflikt vs przemoc (6 min)

Zrób na tablicy dwie kolumny: **KONFLIKT** / **PRZEMOC**.

Poproś uczniów o podawanie przykładów zdarzeń i wpisuj je do odpowiedniej kolumny.

Powiedz definicję roboczą:

Konflikt: sprzeczność interesów z perspektywą negocjacji i kompromisu.

Zadaj 3 pytania diagnostyczne (zapisz je lub powiedz):

1. „Czy można powiedzieć ‘nie’ bez obawy o odwet?”
2. „Czy druga strona respektuje granice, czy je łamie?”
3. „Czy celem jest rozwiązanie sprawy, czy „ustawienie” człowieka?”

Dopowiedz:

- **Przemoc/wykluczanie/hejt:** jest przewaga (siły, pozycji, grupy), powtarzalność, poniżenie lub strach; często dochodzi „publiczność” (klasa/czat).

Powiedz zdanie-klucz: „W konflikcie szukamy kompromisu. W przemocy najpierw zatrzymujemy krzywdę.”

4. Ćwiczenie główne: analiza przypadków (15 min)

Podziel klasę na 3–4 zespoły. Daj każdemu jedną kartę sytuacji (na kartce lub wyświetlone):

- A. **Czat klasowy:** mem/zdjęcie ucznia, docinki, „to tylko żart”, ktoś prosi, żeby przestali.
- B. **Szkola:** przepychanki + komentarze „przecież nic się nie stało”, świadkowie nagrywają.
- C. **Wykluczenie:** „nie siadaj z nami”, ignorowanie, „znikasz z projektu”, plotka.

Poleć zespołom zrobić notatkę w 4 punktach:

1. **Widzę** – fakty jak z kamery.
2. **Czuję** – jakie emocje mogą się pojawić u osoby krzywdzonej/świadka/sprawcy.
3. **Potrzebuję** – czego potrzebuje osoba krzywdzona (bez oceniania).
4. **Co robię jako świadek** – 3 bezpieczne działania.

Poproś 2–3 zespoły o podsumowanie (krótko). Zbieraj pomysły na tablicy.

5. Algorytm świadka: „3P” (10 min)

Powiedz: „Daję wam prosty przepis, bo w stresie działa prostota.”

Zapisz i omów zasadę **3P: Przerwij – Przekieruj – Powiadom**

- **Przerwij** (krótko, spokojnie): „Stop. To już jedzie po kimś.” / „Nie nagrywamy.”
- **Przekieruj** (wyciągnij osobę / zmień tor): „Chodź, pomóż mi na chwilę.” / „Idziemy do sali.”

- **Powiadom** (gdy jest krzywda/ryzyko): wychowawca/pedagog/dyrektor + dowody (screeny), bez „samodzielných śledztw”.

6. Mikro-scenki w parach (5 min) – opcjonalnie

Jeśli grupa to „udźwignie”, zrób w parach 2 krótkie rundy/mikrodialogi (60–90 sekund):

- **Runda 1:** odmowa presji grupy (np. ktoś namawia do hejtu – jak reagujesz).
- **Runda 2:** reakcja świadka (krótka interwencja + przekierowanie).

Podpowiadaj, jeśli trzeba.

7. Zakończenie (2 min)

Poproś o anonimowe dokończenie zdania na kartce:

„Jeśli zobaczę krzywdę w klasie/czacie, to moim pierwszym krokiem będzie...”
Zbierz kartki jako szybką diagnozę grupy.

Wariant rozszerzony (+45 min): krąg naprawczy (wersja treningowa)

„Sąd koleżeński / krąg naprawczy” w duchu Korczaka

Powiedz, że to wersja treningowa, ale staramy się znajdować realne rozwiązania. Podkreśl: omawiacie **fikcyjne** sytuacje – prawdziwe mogą wymknąć się spod kontroli.

Koniecznle podkreśl, że uczniowie będą odgrywać role, a nie samych siebie – pamiętaj, że ktoś będzie oskarżony i musi się czuć komfortowo (przy czym tu nie chodzi o to, żeby wygrać, tylko znaleźć rozwiązanie i jeśli to możliwe naprawić/złagodzić krzywdę)

Możesz też dodać zadanie: spisanie „klasowego kodeksu czatu” (3 zasady + konsekwencje).

Przygotowanie

Wybierz fikcyjną historię konfliktu/przemocy. Możesz:

- ustalić ją z uczniami wcześniej
- zlecić wymyślenie jako pracę domową.

Ustal przebieg zdarzeń i odczucia stron oraz zapoznaj z nimi osoby odgrywające role. Prowadzący może nie znać szczegółów, żeby krąg był bardziej wiarygodny. (Zależy od zaangażowania i zorganizowania grupy – dobrze mieć jakąś historię sytuację „zapasową”)

Role

- Prowadzący (nauczyciel) – pilnujesz zasad i czasu.
- Strona A / Strona B (w wersji treningowej: odgrywający role).
- Świadkowie / społeczność klasy.
- Sekretarz – zapisuje ustalenia.

Zasady kręgu:

Zapisz w widocznym miejscu:

- Mówimy o faktach i skutkach, nie o „jaki ktoś jest”.
- Jedna osoba mówi – reszta słucha.
- Zero wyzwisk, zero sarkazmu, zero „publiczności z popcornem”.
- Można poprosić o przerwę / „pas”.

Przebieg pracy:

1. Otwarcie i cel (3 min)

Powiedz:

„To nie jest sąd. To jest naprawa szkody. Szukamy odpowiedzi: co się stało, kto ucierpiał, co jest potrzebne i co robimy dalej.”

2. Ustalenie faktów „jak z kamery” (8 min)

Daj każdej stronie kilka minut.

Zadaj pytania:

- „Co dokładnie się wydarzyło?”
- „Kiedy i gdzie?”
- „Co było pierwsze, co potem?”

Poproś sekretarza, żeby zapisywał **tylko fakty**.

3. Skutek i emocje (10 min)

Wprowadź narzędzie **Widzę–Czuję–Potrzebuję** (bez moralizowania).

Zadaj pytania:

- do osoby pokrzywdzonej: „Jak to na ciebie wpłynęło? Czego teraz potrzebujesz?”
- do osoby, która zrobiła szkodę: „Co wtedy myślałeś/aś? Co widzisz dziś?”
- do świadków: „Co widzieliście i co to zrobiło z klasą?”

Uwaga prowadzącego: nie wymuszaj przeprosin, nawet jeśli to trening. Przeprosiny bez zrozumienia nie mają sensu.

4. Odpowiedzialność bez upokorzenia (7 min)

Zadaj pytania:

- „Za co bierzesz odpowiedzialność w tej sytuacji?”
- „Co możesz zrobić, żeby to naprawić?”

Poprowadź dyskusję nad pomysłami naprawy sytuacji. Może to być po prostu zebranie głosów z sali i zapisanie ich skrótowo na tablicy

5. Plan naprawy (12 min)

Zrób 3 kolumny na tablicy:

- Naprawa tu i teraz (co zrobimy dziś/jutro)
- Zabezpieczenie na przyszłość (jak zapobiegamy)
- Sprawdzenie (kiedy wracamy do tematu)

Podaj przykłady dobrych działań:

- usunięcie posta/mema + wiadomość „to było nie okej” (bez tłumaczeń „żartem”),
- oddanie/zrekompensowanie rzeczy,
- zmiana zasad czatu (3 zasady + konsekwencje),
- „sojusznik”: 1–2 osoby, które pomagają wrócić do normalności (np. w projekcie, na przerwach).

Dopilnuj, żeby ustalenia były: konkretne, mierzalne, z terminem.
Poproś sekretarza o zapisanie „umowy”.

6. Domknięcie (5 min)

Zrób rundkę po 1 zdaniu – poproś o wczucie się w rolę jednej ze stron konfliktu:

- „Co biorę dla siebie z tego spotkania?”
- „Jaki jest mój jeden krok od jutra?”

Ustal follow-up: „Wracamy do tego za tydzień – 5 minut sprawdzenia umowy.”

Przykład fikcyjnego konfliktu: „Prezentacja”

Opis zdarzenia

Klasa 3 technikum/liceum. Zespół ma zrobić prezentację na ocenę z przedmiotu zawodowego/biologii/historii (dowolnie). W grupie są A: Maja i B: Bartek.

Tydzień przed terminem Maja wysłała w czacie grupowym propozycję podziału zadań i prosi, żeby każdy potwierdził. Bartek odpisuje krótko: „ok”, ale nie doprecyzowuje, co zrobi.

Dzień przed prezentacją Maja pyta Bartka o jego część. Bartek odpowiada, że „zrobi wieczorem”.

Przed lekcją Bartek przychodzi z ogólnymi notatkami w telefonie, bez slajdów. Maja w stresie mówi: „Nie ogarniasz, znowu wszystko na mnie”, podniesionym głosem. Bartek odbija: „Zawsze musisz rządzić. To tylko prezentacja”.

Ważne: nie ma wyzwisk, gróźb, naruszania nietykalności. Jest napięcie, pretensje i chaos – czyli klasyczny konflikt.

Strona A – Maja (odczucia i myśli)

Co czuje: stres, złość, rozczarowanie, presję („zaraz będzie kompromitacja”), lęk o ocenę. Co myśli: „Zostałam z tym sama”, „On mnie nie traktuje poważnie”, „Jak ja tego nie dopilnuję, to będzie kłapa”.

Co jej przeszkadza: brak konkretnych informacji, odkładanie na później, brak informacji.

Czego potrzebuje: jasnego podziału pracy, przewidywalności, poczucia współodpowiedzialności, spokojnej rozmowy przed „akcją”.

Strona B – Bartek (odczucia i myśli)

Co czuje: irytację, presję, zawstydzenie (bo wie, że nie dowiódł), złość na styl Mai, czasem bezradność.

Co myśli: „Ona i tak robi po swojemu”, „Jak coś zrobię inaczej, to będzie krytyka”, „Nie mam teraz głowy, ale nie chcę wyjść na lenia”.

Co mu przeszkadza: ton „kontrolera”, publiczne wytykanie przy innych, komunikaty „znowu”.
Czego potrzebuje: ustalenia minimum i terminu bez docinek, możliwości dowiedzenia swojej części bez upokorzenia, jasnej informacji „co konkretnie ma być”.

Reakcje świadków (różne typy – do omówienia z uczniami)

- **Świadek bierny (np. Kacper):** patrzy, udaje, że sprawdza telefon.
Myśli: „Nie moja sprawa”, „Nie chcę wchodzić w ten konflikt”.
Skutek: napięcie rośnie, nikt nie hamuje spirali.
- **Świadek–kibic konfliktu (np. Iza):** półzartem: „No dawajcie, drama na żywo”.
Skutek: dolewa benzyny, robi „publiczność”.
- **Świadek–mediator (np. Nadia):** wchodzi konkretnie:
„Stop, mamy 10 minut. Ustalmy: Bartek robi 3 slajdy o X teraz na przerwie, Maja ogarnia wstęp, a ja sprawdzę źródła.”
Skutek: schodzi z emocji na plan działania.
- **Świadek–obrońca jednej strony (np. Olek):** „Maja ma rację, Bartek zawsze tak ma”.
Skutek: Bartek się usztywnia, konflikt się polaryzuje.
- **Świadek–tłumik (np. Sara):** „Dobra, już, cicho, nauczyciel idzie”.
Skutek: ucina objawy, ale problem wróci.

UWAGA: Pamiętaj, że nie ma jednego rozwiązania konfliktu. To, jak potoczy się „sąd”, będzie zależało od inwencji uczniów, ich osobistych doświadczeń i zaangażowania w lekcję. Jeśli będą się upierać przy rozwiązaniu, które uważasz za błędne musisz wskazać im konsekwencje takich działań.

Działania podtrzymujące (opcjonalnie):

- Raz w tygodniu: 2 minuty – przypomnienie algorytmu świadka (Przerwij-przekieruj-powiadom)
- W klasowym czacie: ustalenie jednej zasady reagowania (np. „nie podbijamy hejtu, zgłaszamy”).
- Krótkie ćwiczenie komunikatu „WIDZĘ – CZUJĘ – POTRZEBUJĘ” na neutralnych przykładach.

Informacja dla rodziców (propozycja):

Na zajęciach uczniowie ćwiczyli bezpieczne reagowanie na przemoc rówieśniczą: jak zatrzymać sytuację, wesprzeć osobę krzywdzoną i zgłosić problem dorosłym. Zachęcamy, by w domu porozmawiać o tym, do kogo dziecko może zwrócić się o pomoc i jak wygląda bezpieczna reakcja świadka.

Szkoła Bez Przemocy – raport z badania ankietowego realizowanego w ramach Narodowego Programu Zdrowia przez Fundację Korczaka.

Synteza wyników ilościowych i jakościowych (N=100)

Partnerzy projektu:

Uczelnia Korczaka Kuratorium Oświaty w Gdańsku

Narzędzia, plan i realizacja badań:

dr Iga **Kazmierczyk**
koordynatorka badań
naukowych, ekspert

prof. dr hab.
Mirośław **Grewiński**
ekspert

dr Agata **Jastrzębowska**
ekspert

Aleksandra **Fluks**
specjalista ds. badań

Tomasz **Mirecki**
członek zespołu badawczego,
analiza wyników

Agnieszka **Baranowska**
ekspert

Joanna **Michalak**
ekspert

Patrycja **Borkowska**
specjalista ds. badań

Karolina **Wyrwicz**
członek zespołu badawczego,
analiza wyników

Jolanta **Jankowska-
Żmich**
ekspert

Marta **Badowska**
ekspert

Piotr **Opitz**
redaktor scenariuszy

Alicja **Zielińska**
koordynatorka projektu,
ekspert, członek zespołu
badawczego

prof. nadzw. dr hab.
Barbara **Skalbania**
ekspert

Grzegorz **Babicki**
ekspert

Wiktoria **Krajewska**
specjalista ds. badań

Leszek **Dowgiałło**
ekspert

Katarzyna **Gęba**
ekspert

Monika **Jastrzębska-Opitz**
koordynator naboru, specjalista
ds. badań

Marcin **Treder**
ekspert

Dofinansowano z budżetu państwa w ramach Narodowego Programu Zdrowia.

Zadanie: Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej - realizacja projektów edukacyjnych.

Tytuł projektu: Szkoła Bez Przemocy

Kwota dofinansowania: 95.000 PLN

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

